

ОДБРАНА

Интервју

Генерал-мајор Здравко Понош
заменик начелника ГШ ВСЦГ

**О ПИТАЊИМА
РАТА И МИРА**

Тема
Нацрт закона
о цивилној служби

**ВОЈСКА
БЕЗ ВОЈНИКА**

Поклон постер

АУТОМАТСКА ПУШКА М-21

Super keš kredit

Postoje stvari koje ne mogu da čekaju. Sa Super keš kreditom HVB Banke više nećete imati problema da nađete rešenje za hitne situacije.

SPECIJALNA PONUDA: HVB Banka nudi svim zaposlenima u Vojsci SCG **Super keš kredit** + pod posebnim, vantržišnim uslovima - bez učešća, depozita i žiranta, uz rok otplate do 48 meseci i iznos kredita do 6.250 EUR!

- Nominalna kamatna stopa: 9,5% godišnje
- Efektivna kamatna stopa: 11,86 - 17,71% godišnje

Za sve dodatne informacije pozovite info telefon 011 320 45 90 ili nas posetite u filijalama HVB Banke širom Srbije.

Koja se banka uklapa u vaš život?

HVB **Bank**

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trg Nikole Pašića 10 | Trščanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Kneginje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Požarevac** | Tabakača čaršija 13 | **Smederevo** | Karađorđeva 5-7 | **Sombor** | Stuparski put 6 | **Subotica** | Ivana Gorana Kovačića 3 | Branislava Nušića 23 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1

ПРЕВИШЕ ЈЕ КРИТИЗЕРА

Тежимо да постигнемо политички консензус или минимум интереса да Војска изађе из свих проблема и афера у којима се нашла. Бојим се да има превише критизера, а премало оних који желе да решавају проблеме – истакао је нови министар одбране на конференцији за новинаре одржаној 3. новембра.

Како преузимањем нове дужности др Зорана Станковића сачекали су бројни проблеми: тешка материјална ситуација, нерешена статусна и животна питања садашњих и бивших припадника Војске, стихийско отпуштање запослених и неприципијелно вођење кадровске политике, постојање и отварање великог броја афера, непостојање минималног политичког консензуса о месту и улози Војске у нашем друштву, започете реформе и оптужбе да Ратка Младића крију неки делови војске. Стога су прве активности које је предузео биле да се информише о проблемима који су као тема у негативном контексту преовладавали у нашој јавности. Према оцени министра увелико је отежано здравствено збрињавање припадника ВСЦГ, угрожени су егзистенција радника у војним установама које у дужем периоду не примају месечне припадности, стање балистичке опреме и услови живота припадника Војске у КЗБ.

Станковић је навео податак да у протеклих пет година Министарство одбране није упутило ниједан захтев нити је купило иједан производ Војне установе "Карађорђево", која тренутно има око три хиљаде крива. Рекао је да су још пре десет година продате машине за прераду млека и млечних производа и запитао се колике би тек уштеде биле да се Војска тим намирницама снабдева са те или сличних економија.

Министар је говорио о незаконитом пословању "Карађорђево" и о томе како ниједна од кривичних пријава које су поднете против учинилаца није процесуирана.

– Тридесет три лица која су упућена на војнодисциплински суд ослобођена су одговорности, по основу застарелости због намерног неспровођења поступка, а ВУ је сада у обавези да им исплати 15 милиона динара на име надокнаде за непримање дохотка. Бојим се да је таква ситуација и у другим установама – нагласио је он.

Проблема има и у Копненој зони безбедности. Нису исплаћене дневнице у износу од 130 милиона динара, а припадници Војске живе и раде у тешким условима. Разлог је промена намене објекта који се гради у бази "Цепотин". До сада је уложено 400 милиона динара, а не зна се да ли ће и када градња бити настављена.

– У сваком случају брзо ћемо донети одлуку јер морамо на том подручју да решимо проблем становања и смештаја војске, а тај објек-

кат треба да буде намењен и за припаднике полиције – истакао је министар Станковић.

Говорећи о аферама др Станковић је најавио да ће их "нажалост бити још, можда истих, можда већих, можда мањих, али ће их сигурно бити". Афера Миле Драгић је сада пред надлежним органима правосуђа и тужилаштва, афера "Цвећара" је на почетку, али је изрази бојазан да се гради и Цвећара-3. Такође је рекао да ће "гасити те пожаре и донети одлуке којима ће се прекидати започете активности". Најавио је и подношење кривичних пријава против одговорних у аферама, без изузетка.

До сада је министар обавио разговоре са председницима Светозаром Маровићем и Борисом Тадићем, а разговараће и са другим државним званичницима. Тек након тога, како је рекао, предложиће Савету министара своје помоћнике.

На конференцији за новинаре министар је најавио да ће ускоро посетити и Црну Гору. Тамо ће обићи неке јединице ВСЦГ, разговарати са највишим функционерима те републике, са радницима који штрајкују у *Ремонтном заводу* у Тивту и са делегацијом војних пензионера. За црногорске војне пензије нису обезбеђена реална средства и оне су исплаћиване из Фонда за социјално осигурање војних осигураника. Тако је ненаменски потрошен 781 милион динара, па је министар рекао да ће предложити Савету министара да надлежне владе системски реше тај проблем.

Проблема који угрожавају функционисање Војске и доводе у питање њену даљу активност још има – на пример неисплаћене дневнице за војна лица, укључујући и она у КЗБ, које износе око 330 милиона динара. Министар је рекао да ће, у прво време, тражити да се за те намене употребе средства из буџета за наредну годину, а њих ће у току наредне године покушати да обезбеде продајом имовине.

Када је реч о средствима за функционисање Војске у току следеће године, предвиђен је буџет за око пет милијарди динара већи у односу на ову, међутим, због инфлације то практично није повећање. Такође, предвиђено је да Војска од сопствених прихода прикупи око 1,3 милијарде динара, а могла би и више, сматра министар. Он је рекао да му је обећано да ће средства од продаје војне имовине бити уплаћена на рачун Војске и да ће се из тог фонда финансирати опремање Војске и решавање стамбених и других проблема. У Црној Гори је на тај начин остварен приход од скоро 14 милиона евра, а у Србији још није продат ниједан војни објекат.

Доктор Станковић је обећао да ће о стању у Војсци информисати медије једном месечно и најавио, током месеца, именовање портпарола Министарства одбране. ■

М. ШВЕДИЋ
Снимио Д. БАНДА

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији „Ратник“
изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе
НИЦ „Војска“ је поводом
125 година војне штампе,
24. јануара 2004. године,
одликован орденом Вука Караџића,
другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар “ВОЈСКА”
Београд, Катанићева 15

Начелник НИЦ “ВОЈСКА”

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучић
(дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози),
Душан Мариновић (историја), Зоран Милодиновић,
потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, др Милан Миљалковски,
др Милан Милошевић, Никола Остојић,
др Драган Симеуновић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић, Никола Оташ,
Будимир М. Поподић, др Светозар Радишић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3615-036, 39-279
Главни и одговорни уредник 3615-302, 33-209
Редакција 3615-290, 3615-239, 3615-295,
23-808, 23-810
Дописништво Ниш 018 509-481, 21-481
Дописништво Подгорица 081 483-443, 42-443
Маркетинг 3615-502
Претплата 3615-297, 39-129

ТЕЛЕФАКС 3615-488

АДРЕСА

11000 Београд, Катанићева 15
пошт.пр. 06-1015

e-mail

redakcija@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ “Војска”

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСГ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара. За остале (до краја године)
тримесечно 540 динара

Штампа “ПОЛИТИКА” АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Звонко ПЕРГЕ

СТАДЕРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Генерал-мајор Здравко Понош, заменик начелника
Генералштаба ВСЦГ

О ПИТАЊИМА РАТА И МИРА

8

Препреке на путу до споразума између СЦГ и НАТОа

НЕРАЗУМЕВАЊЕ НУЖНИХ ПОТЕЗА

13

ТЕМА

Шта доноси Нацрт закона о цивилној служби?

ВОЈСКА БЕЗ ВОЈНИКА

14

ОДБРАНА

Обезбеђење објеката, материјалних средстава
у Војсци Србије и Црне Горе

ЗАШТИТА ОД НЕПОЗВАНИХ

20

250. ракетна бригада ПВО

ЈУНАЦИ ОСТАЈУ ЈУНАЦИ

25

305. инжењеријска бригада

ВЕШТИНА ПОГОДНОГ ОГРАНИЧАВАЊА

28

Нова организација цивилне заштите

ДА ОДГОВОР НЕ ЗАКАСНИ

32

Седамдесет година од смрти генерала Милоша Васића

СЕЋАЊЕ НА ВОЈСКОВОЂУ

37

ДОСИЈЕ

Војна установа “Карађорђево” на прекретници

СВЕТЛО НА КРАЈУ ТУНЕЛА

38

ДРУШТВО

Самоубиство – граница слабости и снаге

ПУТ У НИШТАВИЛО

42

Пуковник професор др Рајко Хрвачевић,
заменик начелника ВМА

НЕ ЛЕЧИ СЕ БОЛЕСТ ВЕЋ БОЛЕСНИК

45

54

Шта доноси нови Правилник о решавању стамбених питања
НАДА ЗА БЕСКУЋНИКЕ 48

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА 49

СВЕТ

Сусрет са хрватским генералом Славком Барићем
НАКОН ДУГОГ ПУТОВАЊА У НОЋ 50

Обавештајно-безбедносни систем Хрватске (2)
НАЈАВЉЕНЕ ПРОМЕНЕ 52

ТЕХНИКА

Застава-оружје
ГИГАНТ НА СТАКЛЕНИМ НОГАМА 56

Новосадски сајам иноватора
ВАТРОМЕТ ИДЕЈА 60

Пројекат кинеског носача авиона
МОЋ НА ВОДИ 62

Италеријева историјска стратегија
**ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ
НА ИТАЛИЈАНСКИ НАЧИН** 64

КУЛТУРА

Војни издавачи на Сајму књига
ИЗМЕЂУ СУПРОТНИХ ЕМОЦИЈА 66

Централни дом ВСЦГ
ЕНЕРГИЈА СТВАРАЊА 68

ФЕЉТОН

Мировна политика кнеза Павла Карађорђевића
ЗА НЕУТРАЛНОСТ ЈУГОСЛАВИЈЕ 70

СПОРТ

Сара Грбић, каратисткиња
КОРАК ДО ЦИЉА 76

Са Гораном Чегаром о крају једне успешне сезоне
У ТРЦИ СА ВРЕМЕНОМ 78

ВЕРТИКАЛА

Серију интервјуа са челним људима Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе у овом броју настављамо занимљивим сусретом са генерал-мајором Здравком Поношем, замеником начелника Генералштаба, који подсећа на значај моралне вертикале Војске и на модеран начин открива суштину односа између патриотизма и професионализма. Поред осталог, истакао је неопходност консензуса друштвених елита о безбедности као националном интересу. На исти проблем осврнуо се, у ауторском прилогу, и др Бојан Димиријевић, саветник председника Србије за одбрану.

У теми броја говоримо о томе шта доноси *Нацрт Закона о цивилној служби* и тражимо одговор на питање да ли ће Војска остати без војника. С тим у вези је и тема о обезбеђењу објекта, материјалних средстава и људи, проблему са којим се јединице Војске већ неколико година суочавају због смањења броја војника на одслужењу војног рока.

Причу о цивилној заштити, коју смо започели у другом броју, настављамо приказом новог концепта организације и анализом кадровске структуре тог важног елемента система одбране.

О самоубиству, као друштвеном феномену, говорили су стручњаци из земље и света на симпозијуму који је недавно одржан на ВМА. Одјеке са тог скупа, са нагласком на превенцији, преносимо на старницама рубрике друштво.

Да не треба лечити болест, већ болесника, подсећа проф. др Рајко Хрвачевић, заменик начелника ВМА и светски признат нефролог, кога смо недавно посетили.

Модус за оздрављење надлежни државни органи морају да пронађу за посрнулу Војну установу "Карађорђево", којој смо посветили странице досијеа. У светлост на крају тунела загледали су и запослени у предузећу *Застава-оружје*, гиганта на стакленим ногама. Уговор о стратешком партнерству са америчким *Ремингтоном* улива наду у боље сутра тог дела наше одбрамбене индустрије.

Сусрет са хрватским генералом Славком Барићем, замеником начелника Генералштаба, сведочи о одлучности војног врха двеју земаља да се разговором и разменом искустава дефинишу заједнички интереси.

Странице фељтона, у наредна четири броја, резервисали смо за сагледавање суштине мировне политике кнеза Павла Карађорђевића.

Спортске стране посветили смо каратисткињи Сари Грбић и подвизима маратонаца потпуковника Светислава Павловића и војника по уговору Горана Чегара.

На ваш захтев стара рубрика са правним саветима поново је у "строју", а позабавили смо се и новим *Правилником о решавању стамбених питања*.

За наше читаоце припремили смо и мали поклон, постер аутоматске пушке 5,56 милиметара М-21, који су дизајнирали Радован Поповић и Енес Међедовић.

Пишите нам шта бисте желели да прочитате на страницама "Одбране", а претплатнике подсећамо и на обавезу да нас редовно обавештавају о промени адресе како би магазин уредно стизао до њих.

РЕЧ

Вукашин Мараш, заменик министра одбране Србије и Црне Горе:

– Државна заједница мора примити већи степен одговорности, обавезности и бриге како би створили елитну Војску, војску за 21. век. Јер без одбрамбене снаге и моћи ниједна држава не представља чинилац који се респектује. Таква војска је и чинилац који интегрише све развојне амбиције и планове које имамо као држава, а усмерене су на интеграције, регионалне, европске и атлантске.

Др Бојан Димитријевић, саветник председника Србије за одбрану:

– Споразумом о транзитним аранжманима у подршци мировним операцијама појачана је гаранција да ће снаге НАТО из региона брже деловати у случају ескалација насиља на Космету, по сценарију сличном оном од 17. марта 2004, мада суштина тог документа није одбрана Косова и Метохије снагама Атлантског пакта, већ израз јасног опредељења Србије и Црне Горе за приступање евроатлантским одбрамбеним интеграцијама.

ДОМАЋИ СОФТВЕР
У ФУНКЦИЈИ ОДБРАНЕ

У Управи за обавезе одбране Министарства одбране СЦГ, одржана је презентација достигнутог нивоа развоја информационог система ВОЈЕВИД.

Идеја о развоју тог информационог система потекла је од групе инжењера информатичара у време агресије НАТОа када је, заправо, требало у реалном времену проверити функционисање система војне, радне и материјалне обавезе. Због тадашњег објективног недостатка тачних података, тим стручњака из тадашње Треће управе и Управе за информатику ГШ ВЈ почео је, пре три године, са родом и изградњом овог софтверског пакета и информационог система ВОЈЕВИД који је кандидован за плакету Друштва за информатику Србије за изванредне доприносе у развоју информатике. Пројекат је сврстан међу четири најбоља програмска решења у подручју информационог система у Србији 2004. године.

Д. К. М.

Обележено пет деценија Школе на
ВРХУНАЦ УСАВРЦ

Свечаност поводом пет деценија постојања и рада Школе националне одбране отворио је начелник генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, поздрављајући бројне госте међу којима су били заменик министра одбране Вукашин Мараш, начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, страни војни изасланици у СЦГ, бивши и садашњи слушаоци.

Школа националне одбране представља највиши ниво оспособљавања официра за обављање најсложенијих командних и штабних дужности на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу. Од 5. новембра 1955, када је формирана одлуком Генералштаба тадашње ЈНА, Школу је завршило 2.297 официра и један број високих политичких функционера.

За остварене резултате и заслуге у области образовања, а поводом пет деценија постојања, председник државне заједнице СЦГ Светозар Маровић доделио је Школи националне одбране орден Вука Караџића трећег степена.

Уручујући одликовање, заменик министра одбране СЦГ Вукашин Мараш истакао је да су пред нама нове опасности – тероризам, организовани криминал и корупција, за које је потребна савремена, модерна, добро наоружана и професионална Војска.

– У питању су све оне негативне појаве са којима се може суочити и изборити само Војска која стиче знања од ауторитативних људи, личности и институција, као што је Школа националне одбране – рекао је Мараш.

Том приликом, најистакнутијим припадницима Школе додељење су награде, а бившим начелницима Школе, најбољима у рангу у неколико последњих генерација и једном броју организација и институција, уручене су захвалнице и признања.

Признање је уручено и генерал-мајору у пензији Љубисаву Пајовићу, једном од девет полазника Школе у првој класи.

Вукашин Мараш уручује одликовање генералу Видосаву Ковачевићу

– Знање и организација су највише стратегијске категорије. А знање може да се стекне само у добрим школама. И могу да га стекну само људи одани своме народу и својој војсци – рекао је у свом обраћању генерал Пајовић, виталан и у својој десетој деценији живота.

У знак захвалности за школовање кадра Војске Републике Српске, Школи националне одбране додељено је највише одликовање Министарства одбране РС. ■

Р. М.

ИЗ ГЕНЕРАЛШТАБА ВСЦГ

ЧЕСТИТКЕ НАЧЕЛНИКА

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић честитао је припадницима рода оклопно-механизованих јединица 31. октобар – дан тог рода, а припадницима инжињерије 6. новембар – дан рода инжињерије.

ПРИЈЕМИ

Заменик начелника ГШ ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош примио је поводом 6. новембра – дана инжењерије и 11. новембра – дана рода електронског извиђања и противелектронских дејстава делегације тих родова.

Уз Дан Војнотехничког института НОВИ ЗАДАЦИ

Министар одбране Србије и Црне Горе др Зоран Станковић упутио је припадницима Војнотехничког института честитку поводом 3. новембра – дана института у којој истиче да “започета реформа намеће Институту нове задатке и обавезе, поновно преиспитивање расположивих капацитета, знања и могућности. Такође, указује на правце будућег развоја и положаја у систему одбране”.

СИСТЕМ ОДБРАНЕ У БРОЈКАМА

У систему одбране има 52.058 лица. Од тог броја је 26.276 професионалних војника док је 13.838 цивилних лица. Војника на одслужењу војног рока има 11.944.

Министар одбране у Црној Гори и на југу Србије

РЕШЕЊА ЗА БОЉЕ ФУНКЦИОНИСАЊЕ ВОЈСКЕ

Министар одбране Србије и Црне Горе др Зоран Станковић посетио је команде и јединице Војске СЦГ у Републици Црној Гори и разговарао са државним руководством Црне Горе у Подгорици.

На састанку са председником Филипом Вујановићем и премијером Милом Ђукановићем главна тема било је функционисање Војске у Црној Гори и однос те републике према Војсци државне заједнице. У разговору су отклоњене недоумице које су изазвали црногорски предлози за кадровска решења у Министарству одбране и у вези са финансирањем Војске.

На састанку са делегацијом војних пензионера министар је обећао да ће за што краће време, заједно са министрима финансија Србије и Црне Горе, решити проблем исплаћивања војних пензија.

На крају посете Црној Гори министар Станковић је посетио Команду Подгоричког корпуса, јединице Морнарице у Тивту и Морнаричко-технички ремонтни завод “Сава Ковачевић”, чији су радници у штрајку.

ПОБОЉШАТИ УСЛОВЕ ЗА ЖИВОТ И РАД

Са жељом да лично сагледа услове у којима живе и раде старешине и војници који обезбеђују административну линију према Косову и Метохији и Копнену зону безбедности, министар одбране др Зоран Станковић, у пратњи начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковника Љубише Јокића и других сарадника, боравио је у саставима 78. моторизоване бригаде на југу Србије.

На почетку посете министар је обишао базу “Голема чука”, на којој га је командант 78. моторизоване бригаде пуковник Милосав Симовић обавестио о задацима јединице. Министра Станковића је посебно занимало да ли старешине и војници имају потребну заштитну и антибалистичку опрему. Обећао је и помоћ у решавању проблема као што су неисплаћене новчане накнаде од фебруара и недостатак дрва за предстојећу грејну сезону.

На бази “Осларски рид” министар је посетио јединицу за интервенције и ватрену подршку. Припадници тог састава су донедавно боравили у земунцама, али су сопственим снагама и средствима направили бараче које им омогућавају нешто боље услове за живот и рад.

Приликом обиласка градилишта будуће базе “Цепотина”, где радови касне већ две године због недостатка финансијских средстава, министар Станковић је нагласио да “ако је интерес државе да овде војска постоји, онда она мора да има услове да ту живи и ради. Јасно је да постоје потребе, тако да ћемо изнаћи могућности да обновимо градњу. Уосталом, већ је толико пара уложено да се сада не може, тек тако, одустати”.

С. В. и З. М.

Начелник Генералштаба у посети Румунији

СВЕСТРАНА САРАДЊА

Начелник Генералштаба Војске Србије и Црне Горе генерал-потпуковник Љубиша Јокић, са сарадницима, боравио је 8. и 9. новембра у дводневној радној посети Здруженом генералштабу Војске Румуније.

Генерал Јокић разговарао је са министром одбране Румуније Јоном Мирчеом Плангом и начелником Здруженог генералштаба Војске Румуније генералом Еугеном Бадаланом. Било је речи о интензивирању билатералне војне сарадње и могућностима за ње-

но проширење. Румунска делегација пренела је начелнику Генералштаба ВСЦГ своја искуства у процесима придруживања Програму Партнерство за мир и НАТОу, учешћу у међународним мисијама и акцијама за осигурање мира и стабилности на Балкану.

Генерал Јокић предочио је саговорницима какав је ток реформе и реорганизације Војске СЦГ и похвалио сарадњу двеју армија, истакавши могућности њеног даљег унапређења.

Генерал-мајор Здравко Понош, заменик начелника Генералштаба ВСЦГ

О ПИТАЊИМА РАТА И МИРА

Униформа коју ми носимо сама по себи није мерило патриотизма. То што ми носимо униформу не значи да смо веће патриоте од лекара, професора или било кога другог... Међутим, у тим професијама могуће је да будете успешни, а да при том и нисте неки патриота. У нашој професији је то немогуће. У исто време неразумно је очекивати да неко само због патриотских разлога проведе радни век у Војсци занемарујући егзистенцијалне потребе своје породице. Ту мора бити заступљено и једно и друго – професионално и патриотско.

Генерал-мајор Здравко Понош, човек који изузетно цени знање, верујући да оно, фромовским језиком речено, више припада категорији бити, него категорији имати, тај свој став потврдио је и сопственом биографијом. Завршио је вредне и високе школе, а осим знања стекао је и искуство које му помаже да са места на коме је, боље, шире и јасније сагледа проблеме у којима се војска налази, могућности њиховог решавања, друштвени оквир, али и међународни контекст времена садашњег. Где грешимо и где други греше када је у питању војска, која је права мера односа патриотизма и професионализма за човека у униформи, хоће ли нам и када бити боље, и колико то боље од нас зависи или не зависи, само су неки тематски оквири о којима можете читати у разговору на овим странама.

Која су, по Вашем мишљењу, кључна питања којима се Генералштаб Војске СЦГ мора позабавити у овом времену?

– Да бих одговорио на то питање морам мало да се вратим у прошлост, јер да бисмо знали шта све морамо да урадимо, треба да видимо где смо. Да препознамо и схватимо да је војска деведесетих година била и употребљавана и злоупотребљавана. У њу није инвестирано, нити је дограђивана, и то што ми у овом тренутку имамо као проблем јесу последице те небриге и трауматичног периода од тих десетак и више година. Осим тога, та војска је пројектована шездесетих и седамдесетих, не само по величини, већ више по квалитету, за безбедносне изазове тог времена. А сви ми знамо да је то било време хладног рата. Чињеница је да је та војска непримењена изазовима новог доба. Сада када коначно имамо Стратегију одбране, која дефинише нове изазове, ризике и претње, створени су формални предуслови за пројектовање војске која је примерена нашим потребама за догледно време. Поједностављено речено, политика је дала смернице за пројектовање војске. Следећи корак је израда Стратегијског прегледа одбране као кључног документа којим се, на основи опредељења из Стратегије одбране, пројектује војска и шире – систем одбране. Решења која ће Стратегијски преглед понудити биће условљена са два корелативна параметра: пројекцијом војног буџета и захтевним квалитетом војске. Између та два кључна параметра треба препознати какву ћемо војску да градимо. Министарство одбране понудиће стручну визију развоја Војске, а на власти ове земље је да се определи и преузме свој део одговорности. Која је улога Генералштаба у том процесу? Генералштаб најпре мора проактивно и креативно да учествује у изради таквог документа, јер је компетентан за тај посао и на њему је да касније спроведе верификована решења. Управо ће имплементирање тих решења бити суштина реформе. Други задатак Генералштаба је да током тог процеса обезбеди да Војска може у ходу одговорити на све безбедносне изазове који су пред њом и оне који би могли да се појаве. Свима треба да буде јасно да ми реформу не спроводимо у стерилним условима, као неке друге земље централне Европе. Ми имамо реалне безбедносне проблеме. Сликовито речено, Генералштаб мора да обезбеди да нам, док реновирамо кућу, намештај не покисне.

Колико је у том процесу о коме говорите битан однос Генералштаба и Министарства одбране?

– То је кључно. Генералштаб је институционално орган Министарства одбране, и све што радимо је наш заједнички посао. Од израде Стратегијског прегледа одбране до његове примене, посао који нас чека је заједнички, и то је прилика да нова организација Министарства и Генералштаба у потпуности заживи.

У покушају да дефинишемо ситуацију коју сте затекли, занимљиво је чути од Вас какав мислите да је рејтинг Војске у јавности овог тренутка?

– Кад говоримо о рејтингу Војске, говоримо у ствари о поверењу у Војску. Поверење се, уопште је познато, тешко стиче, а лако губи. То је проблем који ми сада имамо. Стање у Војсци је узрок рејтинга који она има у овом тренутку, али је све то у исто време и одраз стања у друштву. Чињеница је да се рејтинг Војске мења не само у зависности од стања у њој самој, него да на све то утиче и стање у друштву. Једноставно речено, стање рата или мира, већ само по себи утиче на рејтинг Војске у друштву, као и то да ли је систем аутократски, демократски, али то је теорија. У пракси је за рефлектовање стања у друштву на војску врло важно да ли је она професионална или је претежно заснована на служењу војног рока, какав је наш модел. Зато је стање у Војсци попут наше увек лакмус-папир стања у друштву. Да је Војска професионална, то би се мање одражавало. Овим не желим да пребацујем одговорност за стање у Војсци на стање у друштву, само желим да нагласим да су те две ствари повезане, и да је неопходно да обе стране делују на поправљању поверења у Војску. Да не говоримо о статистичким показатељима. Наш је задатак, у сваком случају, да зауставимо лош тренд, али не само ми из Војске и не само Министарство одбране, него и остале структуре извршне власти, законодавна власт, али и судска.

Поменули сте и да ми немамо професионалну војску. Ако смо се у том правцу упутили, шта нас од ње дели?

– Дели нас много тога. Професионализација је процес, веома скуп, и он не може да се догоди преко ноћи. Скупо нам је да одржавамо постојећу Војску, јер је непримењена времену и могућностима друштва, али је исто тако скупо да извршимо брзу транзицију у неку другу врсту војске, у овом случају говоримо о професионалној војсци. Дугорочно гледано, уважавајући искуства околних земаља, професионализација је добар избор. За све то време, као

што рекох, имамо реалне безбедносне проблеме и све што радимо морамо прилагодити тој реалној ситуацији. Нисам сигуран да је тренутак за радикално скраћење војног рока мудро одабран и зато верујем да ћемо морати да убрзамо процес професионализације, да уведемо категорију активне резерве и добровољног служења војног рока, уз одговарајући систем социјалних бенефиција.

Имајући у виду све промене, транзиције, трансформације и интеграције које предстоје нашој држави и војсци у наредном периоду, занимљиво је чути који то професионални и вредносни профил припадника ВСЦГ одговара свему што нас чека? Где је у дефинисању тог профила, по Вама, права мера између човека струке, човека дуге и богате војне традиције и човека који одговара захтевима новог времена?

– Традиција је веома значајна, њу не смемо занемарити. У нашој војничкој традицији постоје многи елементи који су вредни, које треба да негујемо, поштујемо и да се позивамо на њих. Навешћу само пример наших савезништава током историје, која ваља имати у виду. Она су нас често водила у победу, и то је нешто што не треба заборавити. Када говоримо о традицији, говоримо о моралној вер-

тикали војске. Војска без моралне вертикале тешко да може да опстане. Ваше питање доживљавам као питање односа између патриотизма и професионализма. То су, дубоко верујем, два параметра који један другог не искључују. Држава по правилу има веома рационалне разлоге да иде у рат. Тим рационалним разлозима је тешко оправдати зашто појединац треба да буде спреман да у таквом евентуалном рату изгуби свој живот. То се у историји показивало и доказивало много пута. Да би човек, јединка, био спреман да жртвује живот, потребно је много више од државног рационалног интереса. Потребна је мотивација, а она долази из поља етичког и емоционалног. За официре је то одувек била ствар односа према професији, на неки начин и социјална обавеза. За војнике је мотивација долазила из сфере емоционалног, које се напајало идеологијом, религијом... Оно што је константа, што трајно вреди, па вреди и данас, јесте потреба да се заштити породица, имање, кућа, начин живота... То је та аутентична веза емоционалног и рационалног која појединца доводи у ситуацију да буде спреман да се жртвује.

Нови текст војничке заклетве више не садржи део: не жалећи да у тој борби дам и свој живот.

– Ратови су увек подразумевали могућност да се у њима гине. Морам водити рачуна о томе да у свима који су укључени у систем одбране постоји управо тај спој индивидуалног мотива и државног интереса. Онда резултати неће изостати. Исто тако је важно рећи да униформа коју ми носимо сама по себи није мерило патриотизма. То што ми носимо униформу не значи да смо веће патриоте од лекара, професора или било кога другог... Међутим, у тим њиховим професијама могуће је да budete успешни, а да при том и нисте неки патриота. У нашој професији је то немогуће. У исто време неразумно је очекивати да неко само због патриотских разлога проведе радни век у војсци, занемарујући егзистенцијалне потребе своје породице. Ту мора постојати и једно и друго заступљено – професионално и патриотско.

На недавној седници Врховног савета одбране констатована је нужност модернизације ВСЦГ у складу са стандардима Партнерства за мир. Како је на истој седници потцртан и проблем финансирања ВСЦГ, чак и у области основних средстава, како мислите да ће се тај дисбаланс између потреба и могућности разрешити?

– Саопштење са те седнице Врховног савета одбране указује само на то да рашчишћавање актуелног проблема са набавком војне опреме не сме да буде разлог да се заустави процес опремања Војске. С друге стране, Партнерство за мир не подразумева круте стандарде опремања. То нигде није дефинисано. Нико вас не тера да имате одређену врсту опреме, одређеног квалитета, а још најмање од одређеног произвођача. Партнерство за мир није никакав стандард опремања војске. Једини стандарди које оно захтева јесу они који омогућавају партнерима да буду партнери, да буду интероперабилни. Ту су три елемента значајна: да су партнери у стању да комуницирају истим језиком, да имају комуникациону опрему која им то омогућава и да имају усаглашене процедуре да би заједно могли да функционишу на вежбама и у стварним ситуацијама. Партнерство за мир није само војно питање већ је индикатор стандарда

целог друштва. Уосталом, међународна заједница препознаје припадност Партнерству за мир као показатељ да је инвестирање у ту земљу добар посао, сигуран и безбедан.

Проблем финансирања Војске, али и стандарда њених припадника је горући и реалан. Какве су нам могућности да живимо боље, са нешто већим платама, грејањем...?

– Да најпре видимо где у том смислу ми унутар Војске грешимо. Ми грешимо у планирању. Често то чинимо тако што су нам планови

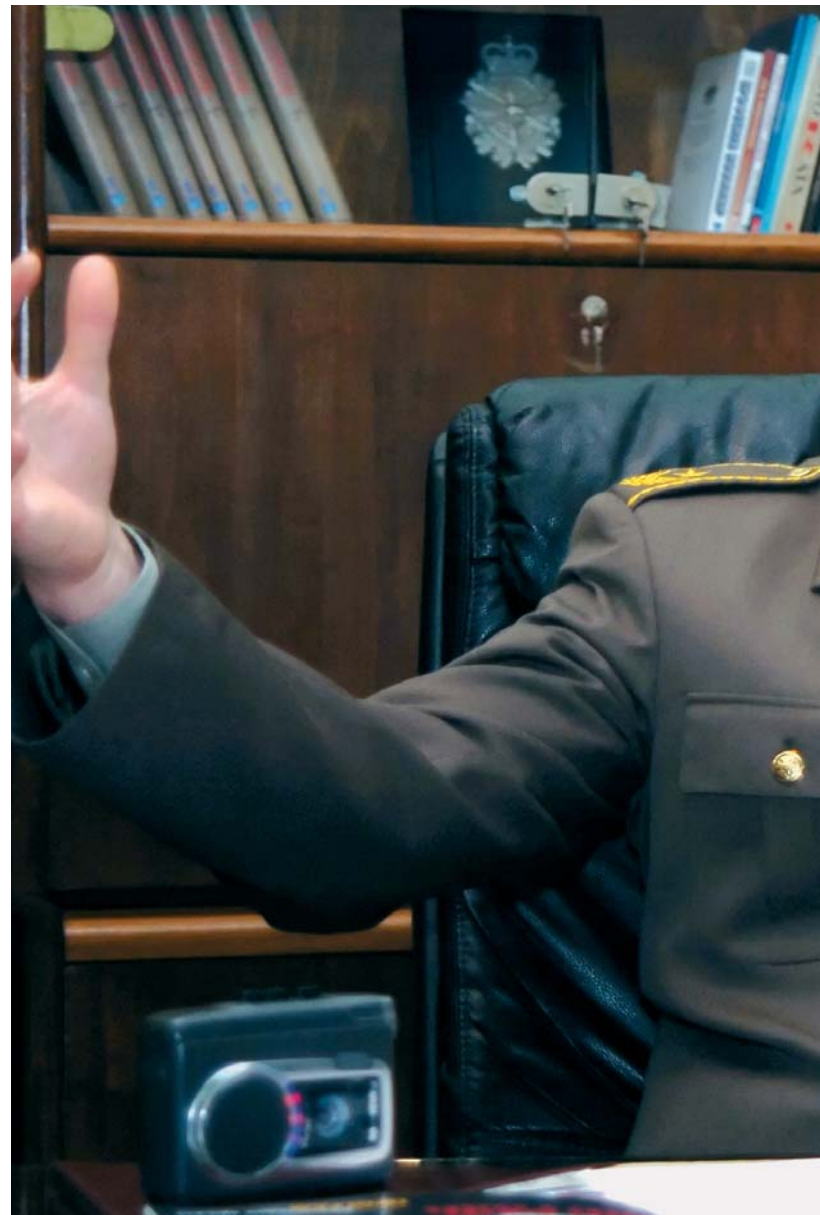
на једној страни стола, а новац негде другде, и те две ствари уопште не повезујемо. За почетак, наши планови морају бити реални, а свака ставка егзактно приказана у парама. Ми још увек патимо од инфлаторног планирања, када су нам планови имали оне три нуле у горњем десном углу, па нико није рачунао да ће то у стварности да функционише, јер ће инфлација за неки месец све то обезвредити. Папири у том случају служе само за бирократске циљеве, да се види да је нешто одрађено. Планирање нам мора бити сурово реално, морамо реално да изразимо наше потребе. Стратегијски преглед одбране, који се управо ради, јесте кључни документ који ће трасирати реформу. Ако то добро урадим, ако добро испланирамо колико новца имамо у односу на квалитет који желимо да постигнемо, и ако држава то буде испоштовала, а озбиљне државе то поштују – онда ми више нећемо имати ту врсту проблема. Да бисмо стигли до те здраве фазе, мо-

Када говоримо о традицији, говоримо о моралној вертикали војске.

Војска без моралне вертикале тешко да може да опстане.

Држава по правилу има веома рационалне разлоге да иде у рат. Тим рационалним разлозима је тешко оправдати зашто појединац треба да буде спреман да у таквом евентуалном рату изгуби свој живот.

То се у историји показивало и доказивало много пута. Да би човек, јединка, био спреман да жртвује живот потребно је много више од државног рационалног интереса. Потребна је мотивација, а она долази из поља етичког и емоционалног.

рамо прво да изађемо из минуса. Садашњи Генералштаб био би невероватно релаксиран када би државно руководство омогућило да кренемо од нуле. Да не крећемо од минуса. То би нам била највећа помоћ у реформи која нам предстоји.

Били сте начелник Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране СЦГ. Са којим оружаним снагама је наша војна сарадња најинтензивнија и где је место наше војске, некада врло високо котиране, међу армијама Европе?

– Нашу стратегију међународне војне сарадње засновали смо на два кључна елемента. Један обухвата циљеве међународне политике и спољнополитичке приоритете Србије и Црне Горе, а други је *Стратегија одбране*. То су изворишта наше стратегије међународне војне сарадње. На том основу дефинисали смо приоритетне области и земље. Регион коме припадамо и чију судбину у безбедносном смислу делимо је, наравно, кључан. Тако смо се и усмеравали. Развили смо врло успешну сарадњу са скоро свим земљама региона. Посебно са Италијом, Румунијом, Бугарском, Грчком, Македонијом... Сада се већ виде резултати кретања у добром смеру у сарадњи са Мађарском, Хрватском, Босном и Херцеговином, Албанијом... Осим земаља региона, наши кључни партнери у том смислу су Велика Британија, која нам је била и веза са Северноатлантским пактом после 2000. године, а сада је то Норвешка. Наша сарадња је веома успешна и са Холандијом, Белгијом, Немачком, Француском, Кином, где имамо официре

Ми још увек патимо од инфлаторног планирања, из времена када су нам планови имали оне три нуле у горњем десном углу, па нико није рачунао да ће то у стварности да функционише, јер ће инфлација за неки месец све то обезвредити. Папири у том случају служе само за бирократске циљеве, да се види да је нешто одрађено. Планирање нам мора бити сурово реално, морамо реално да изразимо наше потребе.

на школовању. Оживљава и наша војна сарадња са САД, посебно са њиховом Европском командом. Међутим, у односу на могућности и обострани интерес, ми смо тек у почетној фази те сарадње. Неопходно је да створимо правне предуслове, у виду закључивања одговарајућих међудржавних споразума који ће нам отворити прави ауто-пут у војној сарадњи са САД. Кључна област сарадње коју смо препознали, и коју желимо да проширујемо са релевантним војскама, јесте образовна сарадња. Таквом сарадњом наши људи стичу нова знања и искуства, што је дугорочан квалитет, а не корист само за једну генерацију.

Питали сте ме и где је место наше војске у Европи. Постоји стереотип који се често понавља – о четвртој нацији у Европи у војничком смислу. Веровали или не, тај стереотип има неколико земаља Источне Европе. Историчари који ваљано прате ту причу кажу да је такав ниво могао да нам се припише само у кратком периоду после Другог светског рата. Објективно говорећи, у европским размерама ми смо војнички били најцењенији педесетих година прошлог века, када смо били скоро на уласку у НАТО. Међутим, мерила типа колико смо добри у односу на остале у Европи имају хладноратовски призвук. Данас је најважнија одредница то да ли сте ви критичар безбедносних услуга или сте у стању да те услуге пружате другима у оквиру система колективне безбедности. Верујем да ми имамо потенцијала за ово друго, и то треба да буде наш избор. Наши ресурси су веома солидни, додуше, мало несретно организовани, али је квалитет ту и он нам, професионално и такмичарски

гледано, обезбеђује праву меру компаративних предности у односу на друге војске у Европи, па чак и неке које су већ унутар НАТОа. Наши официри се са школовања у иностранству враћају са врло високим оценама. На то заиста можемо да будемо поносни.

После Војнотехничке академије магистрирали сте на Електротехничком факултету у Београду, а касније сте завршили и Краљевски колеџ за одбрамбене студије у Лондону. Како је било то искуство, какав је то колеџ, и какве су сличности и разлике у изучавању те тематике код њих и у нашем војном и цивилном школству?

– Краљевски колеџ за одбрамбене студије у Лондону јесте једна од најугледнијих школа те врсте у свету. Она нема искључиво командни профил, та област се само делимично изучава, али је то школа која тежишно даје две врсте знања. То су, најпре, знања из области међународних односа, која нам, између осталог, помажу да схватимо да кризе са којима се суочавамо у нашем региону нису ни прве ни последње те врсте. Школовање које вам даје перспективу широких погледа, не само на Европу него и на читав свет, а насплавља се на акумулирано знање из британске богате државне, друштвене и империјалне прошлости, које вам омогућава да направите дистанцу, да се измакнете из своје невоље и сагледате суштину, заиста је вредно искуство. Друга димензија, не мање значајна, коју вам ова школа омогућује јесте квалификација да решавате проблеме у комуникацији између извршне и законодавне власти, са једне, и војске са друге стране. У пракси се показало да се често војска и политика не разумеју добро зато што, фигуративно речено, не говоре истим језиком. Знања која се стичу у тој школи помажу да се препозна шта то политика од војске тражи, а да се политици објасни шта војска заиста може од тога што се од ње тражи и да уради. Таква вештина је код нас ретка, а пракса из дана у дан показује да нам и те како треба. Знања из области лидерства и менаџмента такође су битан квалитет те школе. Ту се стекну и веома занимљива пријатељства и познанства, јер се све на крају сведе на то да ли сте као личности сличних афинитета, ма одакле долазили. Тако да сам за то време изградио пријатељство са израелским генералом, јорданским пуковником, колегама из Британије, Кине, Немачке, Пакистана, Аустралије, Украјине...

Однос према војсци у било ком друштву, па и у енглеском и нашем, у суштини јесте питање односа према рату и миру, односа према виталним националним интересима.

Одговор на то питање ломи се на чињеници да ли постоји консензус друштвених елита око националног интереса који се зове национална безбедност. Војска је једна од кључних тачака на којој друштвене елите морају да остваре консензус.

У Британији је тај консензус давно постигнут и, уз ситне трзавице, одржава се и данас. Ми имамо проблем дисконтинуитета друштвених елита, а имамо и манир да често преиспитујемо не само своје поразе током историје него и победе.

Што се тиче поређења школства, њиховог и нашег, постоје озбиљне разлике. Краљевски колеџ за одбрамбене студије нема свој наставнички кадар. Има само руководство школе, а наставу држе предавачи по позиву, веома угледни људи у својим браншама. Међу предавачима су актуелни или бивши министри, државници, један од предавача био је и краљ Јордана, до угледних професора, менаџера, попут директора компаније British Airways. За организацију семинара школа користи и партнерску везу са Краљевским колеџом у Лондону. Избор тема за дисертацију био је прилично слободан. Ја сам изабрао нешто што је сасвим изван балканског контекста, тема је била: *Приватне војне компаније – модерни плаћеници, или могући одговор на нове безбедносне изазове.* Та тематика је веома актуелна у рату у Ираку. Методологија наставе је у тој школи интерактивна, није конзервативна, за разлику од нашег школства које негује традицију старе пруске школе, где студенте називамо слушаоцима. То вероватно подразумева да они некритички слушају и прихватају, а тако се не ствара нови квалитет. Студент мора бити активан и креативан.

Какви су Ваши непосредни утисци о месту које енглеска војска има у друштву? Можемо ли из тог искуства извући неке закључке?

– Место британске војске у друштву је стабилно и давно утемељено. Они нису имали дисконтинуитете револуционарног типа, као ми. Официрски позив је цењена и добро плаћена професија, а како је код нас, то наши читаоци врло добро знају. Међутим, однос према војсци у било ком друштву, па и у енглеском и нашем, у суштини, јесте питање односа према рату и миру, односа према виталним националним интересима. Одговор на то питање ломи се на чињеници да ли постоји консензус друштвених елита око националног интереса који се зове национална безбедност. Војска је једна од кључних тачака на којој друштвене елите морају да остваре консензус. У Британији је тај консензус давно постигнут и, уз ситне трзавице, одржава се и данас, а ми имамо проблем дисконтинуитета друштвених елита, чак имамо манир да често преиспитујемо не само своје поразе током историје него и победе.

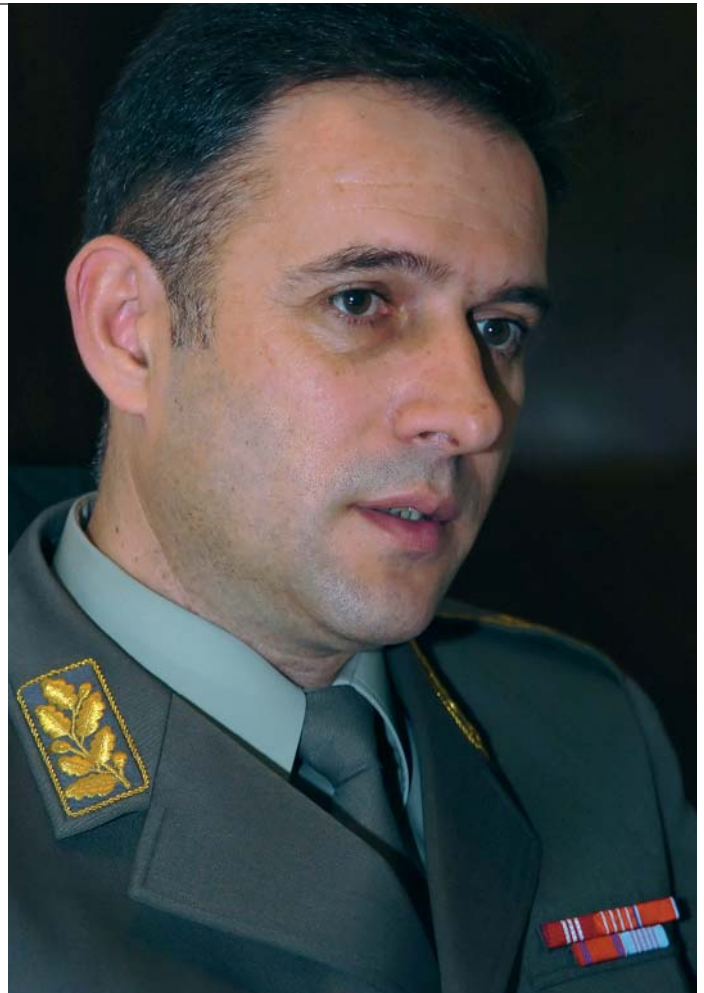
После свих великих битака и бојева које смо водили током прошлог и свих претходних векова, шта је то за шта се на почетку новог миленијума вреди борити?

– То је прилично филозофско питање. Одговор би, претпостављам, морао да буде такође филозофски.

То и очекујемо.

– Мени се чини да је миленијум као мерна јединица превелик да би човек, чији је век неупоредиво краћи, према њему дефинисао своје приоритете.

Али је он и својеврсна вододелница времена, иако је, сложићемо се, тек искорак у нови дан.

– Чињеница је да постоје вредности које се не мењају миленијумима. Натерали сте ме да размишљам које су то вредности које одолевају времену и тако дуго трају. Мислим да је важно да препознамо вредности цивилизацијског круга коме припадамо, а то је европски, или евроатлантски круг. Његови темељи су стари више миленијума, а њима доминирају слобода, лична и колективна, правда и љубав. Корене првог налазимо још у античкој Грчкој, правде у праву старог Рима, а љубави у хришћанству, или још шире, у аврамским религијама, да не увредимо људе који нису хришћани. Када говоримо о љубави, не мислим само на љубав између полова, већ на онај шири контекст који подразумева праштање, толеранцију, солидарност, милосрђе, давање... Наше је да се боримо за право да живимо у том и таквом систему вредности, без обзира на то што нас проблеми које имамо, недаће којима су изложена једна или две генерације, доводе у ситуацију да се питамо да ли је тај систем вредности одржив. Мислим да јесте и да је борба за право да живимо у њему – оправдана.

То у шта верујемо, нас и најдиректније одређује као људе. Шта је то у шта Ви, после девалвације многих вредности, успевате да верујете?

– Верованье је понајвише лична ствар. Рећи ћу вам радије шта ценим. Ценим знање. Фромовским језиком речено знање више припада категорији бити, него категорији имати. Туђом заслугом увек можете да останете без онога што имате, а да останете без онога што јесте, то можете само својом заслугом.

Пред Вама је трећи број "Одбране". Какви су утисци?

– Направили сте корак напред, с тим што се питам зашто тај корак није учињен раније. Више година уназад нисам читао војна издања, јер ми се није допадао начин на који се писало. "Одбрана" је за мене пријатно изненађење. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ ДО СПОРАЗУМА ИЗМЕЂУ СЦГ И НАТОА НЕРАЗУМЕВАЊЕ

НУЖНИХ ПОТЕЗА

Посланици Скупштине државне заједнице Србија и Црна Гора ратификовали су 4. новембра Споразум о транзитним аранжманима у подршци мировним операцијама, познат и као Споразум о копненим линијама комуникација са НАТОом. Расправа која је претходила томе показала је недовољну обавештеност јавности о процесу приступања евроатлантским интеграцијама. У јавности се чуло чак и то да је споразум увод у некакву окупацију, односно да ће "тенкови НАТОа" сада несметано и бесплатно тутњати нашим друмовима.

Такви коментари показали су да у промишљању одбрамбених односа са НАТОом код нас постоје прилична конфузија и неразумевање проблема. То је оно што заиста може да обесхрабри сваког коме је стало до опоравка нашег система одбране. Код нас не постоји ни минимални политички консензус о питањима одбране, па је отуда сасвим лако на стратешким питањима опредељења једне државе и једног народа, убирати јефтине дневнополитичке поене. Када се томе дода жута штампа која сваки позитиван помак на том плану увија у обланде некомпетентних коментара са нападним насловима, који буде сумње у јавном мњењу, онда је веома тешко у оваквој реалности поставити, макар доњи праг заједничког опредељења српске политичке сцене према приступању Партнерству за мир, односно НАТОу. Иза тога је само корак до неразумевања оваквих нужних потеза у процесу реинтеграције Србије и Црне Горе у институције међународне заједнице.

Дакле, може се рећи да је НАТО овим споразумом пре свега себи олакшао комуникацију у региону, мада се она, да подсетимо, и до сада несметано одвијала преко територије наше државе.

Какве су користи за нас од овог, иначе типског споразума? Прво, наша држава и војска за корак су ближе евроатлантским безбедносним интеграцијама, а истовремено и корак даље од карантина у који смо стављени искључивошћу хаших захтева који нам препречавају пут према Партнерству за мир. Друго, појачана је гаранција да би снаге НАТОа из региона могле брже деловати у случају ескалација насиља на Космету, по сценарију сличном оном од 17. марта 2004.

Питање правог избора данас представља питање наше будућности. Пре петнаест година направљена је кључна грешка када се Србија конфронтирала са светом. Од једне просперитетне државе постала је тада безбедносни проблем југа Европе. Данас не смемо да направимо погрешан избор, нити да застајкујемо у реформама и интеграцијама. Прави избор јесте: Србија и Црна Гора у Европској унији. Тај пут води преко Партнерства за мир, који је програм НАТОа, што се овде често не разуме, и коначно преко самог чланства у тој алијанси. Баш као што су

Код нас не постоји ни минимални политички консензус о питањима одбране, ни доњи праг заједничког опредељења према приступању Партнерству за мир, односно НАТОу, а иза тога је само корак до потпуног неразумевања нужних потеза у процесу реинтеграције Србије и Црне Горе у институције међународне заједнице

српска и црногорска војска у време највећих искушења али и победа, биле у крилу ширих савезништава, у борби за највеће цивилизацијске вредности тих доба. Ако се у НАТОу данас препознају само наши традиционални непријатељи, а не указује се и на то да је он формиран од нама старих савезничких и пријатељских држава, и да смо пре педесет година и ми били једном ногом у тој организацији, те да смо од тога имали вишеструку одбрамбену и модернизацијску корист, ствар неће ваљати.

Докле год будемо сматрали да је добро да у одбрамбеном систему будемо сами и даље се затвараму у свој војни атар, дотле ће они који нам нису наклоњени моћи да

кажу за нашу војску да је претња безбедности. Џаба нам онда нова *Стратегија одбране, Бела књига, Доктрина*, итд... Насупрот том конзервативном мишљењу, уколико се будемо све чвршће везивали у савезништва, наша војска ће у духу својих најбољих времена, бити кључни ослонац регионалне безбедности. Хтео то неко да прихвати или не, данас је то искључиво оствариво уз Северноатлантски пакт. Савезништво са НАТОом доноси нам повећану могућност да боље и брже наставимо реформе, да заједно одговоримо на све регионалне безбедносне изазове и коначно, да наш глас у одлучивању на међународној позорници буде јачи. Са друге стране Северноатлантском пакту никако није потребна безбедносна црна рупа у региону. Потребно му је савезништво са војском која држи централни стратешки положај на Балкану, и војском која је била респективан противник, надмашен само на политичком, али не и на војном пољу.

На путу обнове старих војних савезништава и успостављања нових одбрамбених партнерстава, Србију и Црну Гору чека потписивање многих других споразума војнотехничке природе. Демократске власти ове државе потписују их после интензивних преговора са нашим партнерима, што је веома битна разлика од Милошевићевог времена који је споразуме такве природе потписивао искључиво под притиском пораза и бројних жртава. И тада су нашим крајевима пролазили страни војници, али је то био Милошевићев "допринос миру".

Сада је ствар предата на јавну и тешку дискусију, текстови споразума су свима доступни, а надања све већа да ће се нова документа потписивати са далеко мање неразумевања и са све већим убеђењем да је укључивање ВСЦГ у безбедносне интеграције наша национална потреба, те да нико нема право да из партијских интереса, незнања или идеолошке заслепљености, компромитује евроатлантски пут наше војске. ■

Аутор је саветник председника Републике Србије за одбрану

**ШТА ДОНОСИ
НАЦРТ ЗАКОНА
О ЦИВИЛНОЈ
СЛУЖБИ?**

ВОЈСКА БЕЗ ВОЈНИКА

Према препорукама Савета Европе, последњи рок за усвајање Закона о цивилној служби истиче почетком априла наредне године, дакле, веома брзо. Хоће ли усвајање овог закона затворити многе ионако већ празне касарне и војне наставне центре и може ли се догодити да на основу њега пре времена добијемо Војску без војника, показаће време и упознавање са Нацртом закона о цивилној служби, који је ових дана обелоданила београдска канцеларија Европског бироа за приговор савести.

СНИМАО ЗВОНКО ПЕРГЕ

а недавној конференцији за новинаре београдска канцеларија Европског бироа за приговор савести (ЕБКО Балкан) представила је своје виђење *Закона о цивилној служби* и, с тим циљем, та невладина организација припремила је Нацрт тог документа.

Шта је занимљиво у Нацрту тог за одбрану важног закона и чему се, уколико се тај документ усвоји, могу надати они који намеравају да своју грађанску обавезу и дужност регулишу ван жица војне касарне, али и шта, истовремено, од њега могу очекивати Војска, Министарство одбране, па и друштво у целини?

За почетак, заваримо мало у тај документ.

■ АЛТЕРНАТИВНА СЛУЖБА

Како у Нацрту пише, *цивилна служба* (ЦС) замењује војну обавезу у делу који се односи на служење војног рока и резервни састав, а који се врши у цивилним установама. Под *цивилном установом* документ дефинише установе, јавна предузећа и организације које обављају научну, образовну, васпитну, културну, спортску, социјалну, здравствену, хуманитарну и друге делатности од општег интереса, али и државне органе и аутономне покрајине и локалне самоуправе у Републици Србији. Под *одговорним лицем* сматра се особа у установи у којој се врши цивилна служба и оно треба да контролише рад *цивилног обвезника* (ЦО) у складу са овим законом.

Приговарач савести је, према Нацрту, *војни обвезник* (регрут, лице на одслужењу војног рока и оно које се налази у резервном саставу), а које због верских, моралних, политичких, филозофских или других разлога савести жели да војну обавезу замени ци-

вилном службом. Истовремено, цивилни обвезник је и лице коме је одобрен захтев за вршење ЦС, односно вршење те службе у резервном саставу.

Да би све функционисало као у развијеном свету, Нацрт предвиђа Комисију за цивилну службу (Комисија), која би требало да буде у саставу Министарства за рад, запошљавање и социјалну политику Републике Србије. Основни задатак Комисије је да одлучује о захтеву приговарача савести о цивилној служби, а у оквиру ње би постојао и Центар за цивилну службу као административно-стручни орган.

Како је појашњено, приговарачу савести који, због поменутих разлога, жели да војну обавезу замени цивилном службом, то се мора и омогућити у трајању од девет месеци. То значи да је ЦО дужан да ступи у цивилну службу најкасније до краја календарске године у којој пуни 30, односно, у изузетним случајевима, 35 година живота. Обавеза резервног састава ЦС траје до краја календарске године у којој обвезник пуни 55 година живота.

Према том предлогу, цивилни обвезник врши ЦС у установи која се налази у месту његовог пребивалишта, а уколико она не постоји, онда обвезник иде у установу која има седиште најближе месту његовог пребивалишта.

Уз сагласност министра за рад, како се предвиђа, Комисија утврђује, организује и обезбеђује програм опште цивилне обуке за цивилну заштиту у трајању од 15 дана. После опште, следи и посебна обука цивилних обвезника, која је у вези са њиховим друштвено корисним радом. Ту обуку организује установа у којој се врши ЦС, а у зависности је од врсте послова и радних задатака у њој. Другим речима, ЦО током те службе обављаће оне друштвено корисне послове и задатке које му одреди одговорно лице у установи, а у складу са радним временом те установе. У случају када то природа делатности захтева, руководиоца установе може цивилном обвезнику да прерасподели радно време у складу са законом.

■ ПЛАТА КАО ЗА ВОЈНИКА

Установа у којој се врши ЦС, пише у предлогу Закона, дужна је да обезбеди лична примања цивилном обвезнику у висини новчаних примања војника који се налази на редовном служењу војног рока. Уз то, установа треба да обезбеди и одговорно лице за контролу рада обвезника у ЦС и оно је дужно да једном месечно обавести Комисију о њиховом раду.

Међутим, одговорно лице има право и да упутити захтев Комисији за изрицање мера укора или продужења цивилне службе обвезнику у трајању од 5 до 30 дана у случајевима када, рецимо, обвезник не присуствује курсу цивилне обуке, не испуњава дужности у установи, итд. Предвиђа се и да одговорно лице може упутити захтев Комисији да доноси решење о прекиду цивилне службе, а на основу којег би се обвезник упутити у редовну војну јединицу. Таква мера примењивала би се у случајевима када би цивилни обвезник извршио радњу која је противна разлозима савести због којих је, иначе, упућен у цивилну службу (туча, употреба хладног или ватреног оружја, насилничко понашање, конзумирање алкохола или опојних дрога). Али поводом изречене мере, односно решења о прекиду цивилне службе, обвезник може да изјави жалбу министру за рад која одлаже извршење решења, али се обвезник за то време суспендује и време проведено у том статусу му се не рачуна за време проведено у ЦС. У том случају, министар за рад доноси другостепено решење у року од 15 дана, а против тог решења, уколико жалилац није задовољан, може се покренути управни спор.

Међутим, цивилна служба, предвиђа Нацрт, може престати или бити прекинута одлуком Комисије по службеној дужности или на захтев цивилног обвезника, када је он проглашен, одлуком надлежног органа, трајно или привремено неспособним за ту службу. Прекид службе се предвиђа и у случају када је, услед смрти или тешке болести члана породице, односно због природ-

них непогода или других несрећа, обвезникова породица доведена у тежак положај због његовог одсуства. Прекид ЦС траје до престанка разлога који су до њега довели, а најдуже годину дана, односно шест месеци од прекида службе.

■ ПУТ ДО ЦИВИЛНЕ СЛУЖБЕ

Како Нацрт предвиђа поступак остваривања права на цивилну службу?

Приговарач савести подноси, преко војног одсека код кога се води у евиденцији, писмени захтев за цивилну службу ради остваривања тог права. Писмени захтев мора да садржи, осим општих генералија, и разлоге савести због којих приговарач жели да служи ЦС, те предлоге на којим пословима или у којим установама би желео да ради. У захтеву треба навести своје образовање, склоности и опредељења која могу утицати на распоређивање у ЦС. Уз то, треба поднети и доказе о непостојању разлога за изузеће од ЦС, а то су, на пример, како предвиђа Нацрт, случајеви када право на приговор савести не могу остварити лица која поседује дозволу за ношење или држање оружја, која су у последње три године правоснажно осуђивана за кривична дела или прекршаје са елементима насиља, која су у том периоду поднела захтев за држање и ношење оружја и, на крају, лица која се баве продајом и поправком оружја и муниције. Другим речима, ловци или они који су се огрешили о закон својим насилничким понашањем, тешко да ће добити "визу" за цивилну службу.

Али, ко одлучује о томе?

После разматрања писменог захтева Комисија за цивилну службу доноси решење којим одобрава или одбија захтев приговарача савести за ЦС. Ако би се то тако могло назвати, новина у Нацрту је и то да такав писмени захтев може поднети и приговарач савести који се налази на одслужењу редовног војног рока, као и онај у резервном саставу. Важно је напоменути да регрут треба да поднесе писмени захтев у року од осам дана од дана достављања позива за упућивање у војну јединицу.

Приговарач савести који је, међутим, на одслужењу војног рока, такав захтев може поднети посредством надлежног војног старешине, који је дужан да га у року од 48 сати од момента подношења захтева проследи Комисији, која је, опет, дужна да по захтеву одлучује у року од 15 дана од његовог пријема. Изузетно, на предлог приговарача савести Комисија рок може продужити.

МИ И ЕВРОПА

– Дужина трајања алтернативне војне службе у европским земљама је од четири до 24 месеца и цивилно служење је временски или изједначено или чак двоструко дуже од "класичног" начина. Тамо где је то изједначено углавном немају проблема са попуном јединица регрутима или са финансијама, па могу да плате војнике по уговору. Садашњи однос војног и цивилног служења војног рока (6:9 месеци) код нас, према нашим проценама, ипак, мотивише младе да се одреде за цивилну варијанту – каже пуковник Радивој Вукобратовић, и објашњава како је то у Европи решено:

– У Бугарској алтернативно служење војног рока траје 24 месеца и за то је задужено њихово Министарство за рад и социјална питања, као и у Чешкој. У Данској је то под надзором МУП-а и цивилна служба тамо траје од четири до 13 месеци, а у Грчкој је то могуће само у неборбеним војним јединицама и траје двоструко дуже, односно од 15 до 18 месеци. У Мађарској алтернативна служба је под надзором Министарства за рад, а у Италији она траје 10 месеци, као и војни рок. У Аустрији цивилна, односно алтернативна служба траје 12, Финској 13, Француској 20, Немачкој 13, Мађарској од 9 до 15, Румунији 24, Словенији 7, Хрватској 15 и Македонији 14 месеци.

Са конференције за новинаре на којој је представљен Нацрт закона о цивилној служби

жити на 30 дана, уколико је подносилац захтева тражио усмено испитивање пред Комисијом.

Дакле, позитивним решењем Комисије одређују се почетак и завршетак цивилне службе обвезника и установа где ће он служити. С друге стране, решење којим се одбија захтев приговарача савести Комисија мора да образложи и наведе разлоге због којих захтев није одобрен. Како се предвиђа, приговарач савести не може бити упућен у установу у којој је у време упућивања био запослен или у којој је радио годину дана пре упућивања на ЦС.

■ ЛИБЕРАЛНА ПРАВА

Цивилни обвезник је, иначе, током службе, дужан да редовно долази у установу, да поступа у складу са општим правилима службе, савесно обавља поверене послове и да се у раду придржава законитих упутства лица овлашћеног за његову контролу. Обвезник има, за време трајања цивилне службе, право на новчану накнаду у висини 2/3 (или целе) војничке плате оних који служе војни рок у јединици и друге накнаде, осим накнаде трошкова за смештај и исхрану. На основу цивилне књижице ЦО има сва права из здравственог осигурања као и запослени у радном односу.

Уз то, ЦО за време службе има право на коришћење редовног, наградног и ванредног одсуства. Нацрт предвиђа да му припада редовно одсуство у трајању од 15, а наградно од пет до 15 дана које му додељује установа за нарочито залагање на послу. Обвезник, међутим, не може бити награђиван одсуством више од два пута за време ЦС, али то је, изгледа, мање важно када се зна да он има право и на ванредни допуст до пет дана у

случају склапања брака, рођења детета, полагања испита или смрти члана уже породице. Одсуства додељује решењем одговорно лице у установи.

Занимљиво је да цивилни обвезник може поднети писани приговор Комисији за цивилну службу ако сматра да се за време службе према њему поступа на дискриминаторски или понижавајући начин.

Нацрт закона регулише и обуку у установи. Наиме, обвезник се обучава по програму за приправника, на начин и по садржају како је то уређено прописима за делатност коју обавља у установи у којој се бави друштвено корисним радом. Међутим, као и у Војсци, за време трајања ЦС обвезнику је забрањено организовање штрајкова и учествовање у њима, те давање било каквих изјава о установи у којој служи.

Нацрт прецизира да обвезник после завршетка ЦС постаје цивилни обвезник резервног састава, када о томе овлашћено лице установе достави писано обавештење Центру за цивилну службу и војном одсеку на чијој је територији лице било регрутовано. Војни одсек тада брише његово име из војне евиденције, а Комисија га преводи у статус цивилног обвезника у резервном саставу.

РАЗМИШЉАЊА О НАЦИОНАЛНОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

Професор др Зоран Драгишић са Факултета цивилне одбране у Београду био је члан комисије која је писала Уредбу о цивилном служењу из 2003, али која је ове године битно сужена одредбом да војник који започне служење војног рока више не може да уложи приговор савести, што је у супротности са Уставном повељом СЦГ и Повељом о људским и мањинским правима. Професор Драгишић каже:

– Већ неко време постоји снажна потреба да се доносе Закон о цивилној служби. Уосталом, Закон о одбрани, који је урадио МО и који се налази у процедури, већ наговештава да питање цивилног служења војног рока треба регулисати посебним законом и на другачији начин. Посебан квалитет предложеног модела Закона који је урадио ЕБКО Балкан је у томе што се ЦС у потпуности демилитаризује и што она постаје стварно алтернативна служба за све људе који не желе да служе војни рок са оружјем у руци. Ту се, наравно, појављује низ уставноправних проблема, пре свега оних који се тичу организације државне заједнице и преноса надлежности. Заправо, ми још не знамо да ли Србија и Црна Гора имају заједничку војску или одбрану? Отуда имамо проблем да се данас често, архаично и погрешно, Министарство одбране назива министарством војске или, још горе, војним. У том случају, уколико у СЦГ имамо само заједничку војску, али не и заједничку одбрану, било би сасвим оправдано да

се МО назове министарством војске, па би, у том случају, оно бринуло само о војсци, али не и о свим другим делатностима које припадају одбрамбеном систему. У том смислу, све те друге ствари требало би да буду пренете на ниво држава чланица. Ту се поставља питање начина и организације цивилне заштите. Постоји интенција да се она измести из МО на ниво држава чланица, али то је ствар политичког договора и судбине државне заједнице. Ипак, све су то претходна питања на која се мора наћи одговор и без којих цивилну службу не можемо решити ефикасно, конзистентно и на дужи рок.

– Цивилна служба сигурно није војна служба и њу не треба третирати као начин одслужења војног рока – наставља Драгишић. – Већ давно је установљен стандард да је цивилна служба, пре свега, питање људских права и слобода, а не питање служења војног рока. У размишљању о новом моделу цивилне службе треба уградити питање приговарача савести, јер сматрам да би нека републичка владина агенција, дирекција или неко посебно министарство, а које би се бавило питањем заштите и спасавања, односно ванредним ситуацијама, могло да буде значајан фактор у извршењу цивилне службе. Не да се на њега пренесе цивилна служба, већ да приговарачи савести могу у оквиру тог тела да прођу, рецимо, двомесечну обуку, која је врло важна. Кроз ту обуку људи би се обучили за бројне акције заштите и спа-

Припадник тог резервног састава је тада обвезник цивилне заштите и он учествује у разним облицима цивилне обавезе, првенствено тамо где је био на служби. На тим пословима цивилни резервиста може провести највише 10, односно до 90 дана у календарској години у случају елементарних непогода, ванредног стања или других облика непосредне угрожености.

За време одсуства са посла због вршења ЦС у резервном саставу, обвезник остварује право на накнаду трошкова превоза јавног саобраћаја и права из радног односа попут војног резервисте због војне обавезе. Цивилна обавеза у резервном саставу престаје када обвезник напуни 55 година живота, када је оцењен као неспособан за ту службу или са престанком држављанства СЦГ.

Евиденцију о цивилним обвезницима води Центар за цивилну службу Комисије (којој је посвећено и посебно поглавље у том документу), и Центар обвезницима издаје цивилне књижице. Надзор над применом овог закона обавља Министарство за рад, а

како пише у Нацрту, средства за финансирање цивилне службе обезбеђују се из буџета Републике Србије додељена том министарству. Нацртом су предвиђене и новчане казне за цивилног обвезника, али и за одговорно лице у установи када се утврди да је за време трајања цивилне службе према обвезнику поступано на дискриминаторски и понижавајући начин.

■ КО ЋЕ СЛАТИ СИНОВЕ У ВОЈСКУ

Све у свему, Нацрт закона о цивилној служби урађен је према европским стандардима и не може се рећи да није примамљив за младе људе, па и њихове родитеље. Када ће ући у скупштинску процедуру тешко је рећи, али већ чињеница и напор да се ова материја коначно регулише у законској форми говори да је ствар озбиљна и да на њу тако треба гледати.

Но, шта о томе кажу аутори Нацрта и одговорни у Министарству одбране, пошто до закључења овог броја, мишљење о томе, упркос нашој званичној писменој молби и више телефонских позива, из Министарства за рад, запошљавање и социјалну политику нисмо успели да добијемо никакав одговор од државног секретара тог министарства?

Петар Милићевић, председник београдске канцеларије Европског бироа за приговор савести каже да је основна идеја Нацрта тог закона да се надлежности из те области пренесу из МО у цивилно републичко министарство и да се њиме јасно дефинишу права и обавезе приговарача савести те објашњава:

– Уставни основ за овај закон је члан 58 Уставне повеље СЦГ и чланови 7 и 28 Повеље о људским и мањинским правима, који кажу, сходно међународним уговорима и стандардима, да се лице које не жели да иде у војну службу може позвати у алтернативну, сходно закону који ми, нажалост, још увек немамо. Друго, ту су и наше прихваћене државне обавезе које се односе на препоруке скупштине Савета Европе да од дана прије-

савања, али и за многе службе, као што је болничар, геофоништа или различите дужности у цивилној заштити. Тиме би цивилна служба била потпуно у функцији заштите и спасавања, чиме би се елиминисали садашњи приговори у јавности да су приговарачи савести апсолутно бескорисни и да је то само начин да им прође време. Пример људи који су у цивилној служби на факултету на којем предајем је илустративан: они су веома корисни и, као и у другим бројним установама, показују да цела ствар може одлично да функционише. Наравно, противници службе истичу да је она потпуно бескорисна и да служи приговарачима савести само да избегну војну обавезу, да су то лоши људи, непатриоте, да су побегли од војске код маме, тате, бабе... да се тако војска служи телефоном и да, на крају, држава од њих и свега тога нема никакве користи – каже Драгишић и упозорава:

– Међутим, постоји и друга велика заблуда. А то је да цивилна служба слаби националну безбедност. Наводно, одласком великог броја људи у цивилну службу смањује се могућност нашег одговора на актуелне безбедносне ризике и претње, јер немамо довољно регрута. Па се често чује, рецимо, да у неком батаљону или бригади није попуњена формација, да нема довољно војника. Али то није проблем тих младића и регрута, већ организацијско-формацијске структуре! И питање је да ли је нама потребна уопште та бригада? Ако погледамо тенденције у Војсци, па и усвојену *Стратегију одбране*, у којој су безбедносни ризици и претње детаљно и реално дефинисани, видимо да данас на-

шем друштву прете, пре свега, тероризам, организовани криминал, природне и техничко-технолошке катастрофе и могућност оружане побуне, за коју се тачно претпоставља где би могла да букне... Дакле, од војних претњи ми имамо данас само оружану побуну, против које се, као ни против тероризма и криминала, не могу борити регрути! Јер то је посао, пре свега, за високообучене професионалце, за војне и полицијске јединице највиших борбених способности које, на срећу, имамо, као и важне обавештајно-безбедносне агенције за које у свету више није довољно да њихови припадници имају само факултетску диплому, већ се све више траже магистри и доктори наука. И то је оно о чему морамо да размишљамо, и као држава и као народ. Подсетио бих на недавне речи генерала Паскаша, који је на једном међународном скупу рекао да ће се у Војсци све смањивати осим обавештајно-безбедносних служби и специјалних јединица, да су то једини делови Војске и МО у које ће морати да се додатно улаже, и што се тиче опреме, бројног стања, обуке, школовања... Па, ако имамо све то у виду, сасвим је јасно да приговор савести апсолутно не може да ослаби националну безбедност државе! Тим пре што ће се, ако се усвоји овај модел Закона о цивилној служби, са свим својим одликама које предвиђају и обавезну обуку у заштити и спасавању за приговараче савести, и доследним спровођењем тог закона, сигуран сам, ниво националне безбедности не смањити, већ управо – подићи на виши ниво.

ма у Савет, у року од три године, треба усвојити закон о алтернативној војној служби и тај рок истиче почетком априла наредне године. У писању Нацрта закона руководили смо се међународним стандардима, препорукама и резолуцијама Савета Европе, сталног Комитета за људска права Уједињених нација, Закључцима копенхагенске конференције ОЕБС-а из 1991. и другим документима. Дакле, ово је наш предлог закона и, по нама, то би требало да буде финално решење проблема цивилне службе до коначног укидања војне обавезе код нас – каже наш саговорник.

– Разлог за ову нашу законодавну иницијативу је то што и сада установе где одлазе цивилни обвезници имају бројне проблеме. Наиме, у тим установама ни сада не знају до краја како изгледа сам концепт ЦС, нити шта све ти људи тамо могу да раде. Недостатак информација је, дакле, главни проблем, па ни приговарачи савести не знају шта их све чека у тим установама где треба да се баве, пре свега, друштвено корисним радом. На пример, у Смедереву су људи цивилно служили у једној приватној фабрици, што је потпуно супротно овом концепту, па чак и забрањено. Јер у међународним препорукама се каже да је принудни рад строго забрањен! Уз то, препорука је и да однос цивилне и војне службе треба да буде у разумном односу, па се може очекивати да Закон и смањи дужину трајања ЦС која, по европским стандардима, не сме имати казнени или принудни карактер. Зато предложени закон прописује и новчане казне за одговорна лица у установама где се врши ЦС у случају да је приговорач савести дискриминисан или малтретиран – каже Милићевић.

■ ПРАВНИЦИ У ОДБРАНИ ПРАВА

Магистар Дејан Миленковић из Комитета правника за људска права (ЈУКОМ) сматра да је “модел закона који је израдио ЕБКО Балкан позитиван пример како би требало убудуће да изгледа законодавна регулатива цивилне службе” и да је сличан концепт већ примењен у Хрватској и Црној Гори.

– На нама је сада да извршимо легитимни притисак на републичке органе да прихвате да се ЦС спусти на цивилни републички ниво, јер дубоко верујемо да би таквим решењем били

Пуковник
Радивој
Вукобратовић

задовољни и у Министарству одбране, па чак и Војсци – каже мр Миленковић и прецизира:

– Пре неколико месеци професор Драгишић и ја били смо позвани у радну групу Министарства одбране, која је, такође, радила на Нацрту закона о цивилној служби. Започели смо тада заједнички рад али смо схватили да у старту постоје одређена ограничења. Занимљиво је да ни једно републичко министарство није желело да прихвати обавезу да изради свој нацрт закона о цивилној служби, тако да је ЕБКО Балкан сам кренуо у тај хитан посао јер, сходно нашим обавезама према Савету Европе, ми морамо да усвојимо у Србији до 3. априла 2006. Закон о цивилној служби. Уместо тога, ми смо недавно добили сужење оне Уредбе о ЦС војног рока из 2003. године! То је довело до тога да

ПОЛА-ПОЛА

Према речима Петра Милићевића, а на основу њихових података из априла ове године, у земљи је било око 20.000 приговарача савести и око 9.000 њих на чекању. Што се тиче четири војна округа (Београд, Нови Сад, Ниш и Подгорица), заступљеност приговарача савести је уједначена, па то, све заједно, износи више од 30 одсто свих регрута у земљи. Према његовим предвиђањима, тај проценат приговарача савести, у односу на укупан број регрута, највише би могао да иде од 40 до 50 одсто, и треба очекивати да ће се тај тренд ту и зауставити.

многе установе данас одбијају да приме цивилне регруте, јер нису обезбедиле средства за њихове војничке плате. Друга лоша измена и допуна нове Уредбе, а која се односи на војнике који су већ на одслужењу војног рока, елиминира њихово право, током прва два месеца војничковања, на приговор савести, што је корак уназад и кршење њиховог права. Јер, према европским стандардима, свако има право да уложи приговор савести, сваки војни обвезник, па и они који су на одслужењу војног рока или у резерви!

ШТА КАЖУ У МИНИСТАРСТВУ ОДБРАНЕ

У Министарству одбране, у Сектору за људске ресурсе, начелник Управе за обавезе одбране пуковник Радивој Вукобровић такође сматра да се ова проблематика мора решити законом како би се недоумице и проблеми с тим у вези превазишли. Наиме, и "официјелна" верзија закона о цивилној служби, која је рађена у МО протеклих месеци, каже пуковник, не разликује се много од оних предлога две невладине организације, мада, како наглашава госпођа Мира Лондровић, самостални референт за војну обавезу те управе, њихов предлог закона није предвидео измештање цивилне службе из МО у неко цивилно министарство.

– Недавне измене Уредбе о вршењу војне обавезе заиста су у супротности са Уставном повељом СЦГ и са Повељом о људским и мањинским правима (члан 28), јер оне гарантују приговор савести свим војним обвезницима, а то је и регрут, и војник, и лице у резервном саставу – каже госпођа Лондровић, и објашњава:

– Што се Нацрта закона невладине организације тиче, ми прихватамо ту иницијативу и предлажемо наставак заједничке, иначе добре сарадње како би се изнашла најбоља решења када је реч о ЦС. Иначе, у МО смо интензивирали контролу установа како се спроводи ЦС у пракси и, тим поводом, обишли смо недавно Ниш, Зрењанин, Крагујевац и Београд. На терену смо видели да има добрих решења, али и злоупотреба, јер се неки директори и одговорна лица понашају супротно Уредби. Зато и ми мислимо да би нови закон требало да дефинише права и обавеза одговорних лица у установама и могућност њихове контроле, која мора бити у законским оквирима, али и приговарача савести.

Пуковник Вукобровић потврђује да поводом ЦС војног рока Министарство сарађује врло добро са неколико невладиних организација. Од октобра 2003. године Уредбом о томе је, за разлику од Закона о војсци, регулисано да приговарачи савести војни рок могу служити и цивилно, дакле, ван војних јединица и установа, али је та нова ситуација поставила и многа питања која до сада нису законски регулисана.

– Услов је био и остао да приговарачи савести одлазе у социјално-хуманитарне установе које се финансирају из буџета и да се они тамо не израбљују, већ да се баве искључиво друштвено корисним радом. И то није спорно. Међутим, гледано са практичне стране, изјашњавање самих војника током служења војног рока да су приговарачи савести, а што се сада предлаже, могло би довести до пражњења наших јединица. То не одговара ни Војсци, ни друштву, јер како у таквим условима одржати захте-

Мира Лондровић

ЛИСТА ЧЕКАЊА

До 15. октобра ове године, према званичним подацима из МО, на цивилном служењу војног рока налази се 10.351 регрут, а 8.391 обвезник чека да на тај начин "одужи дуг држави". Од децембра 2003. на цивилан начин војну обавезу је регулисало укупно 6.082 војна обвезника. У односу на укупан број стасалих момака за војску, то је, у зависности од партије, између 25 и 35 одсто регрута – каже госпођа Мира Лондровић из МО.

вани ниво борбене готовости? Наравно, у свему томе има и она друга, људска страна, а односи се на честе злоупотребе приговора савести, што је посебна прича. Међутим, пошто је сада у надлежности ове управе у МО и слање људи на цивилно служење војног рока, ми смо брзо схватили да је то, заиста, област која нас врло оптерећује и да она, објективно гледано, више припада цивилном сектору. Уосталом, проучавајући ту област закључили смо да је у Европи то баш тако и решено и да је цивилна служба заиста у надлежности цивилних органа, односно министарства, најчешће за рад и социјалну политику – напомиње пуковник Вукобровић.

Било како било, времена се муњевито мењају. Некадашња максима *Радо Србин иде у војнике* сада још брже бледи. Млади, притиснути обавезама сопственог образовања и егзистенцијалног опстанка, под условом да још нису побегли у иностранство, све више доживљавају Војску као нужду, а не као своју обавезу, па и право. Процес цивилне и демократске контроле Војске, уз пад њеног угледа у јавности, у садејству са реформским курсом државе и покушајима да се приближимо европским интеграцијама, сасвим извесно, заједно намећу нова "правила игре" и у овој области, која је доскора била ван сваке дискусије. Ситуација да се сада младима нуди озбиљна и примамљива алтернатива ономе што је био доскора "апсолутни монопол државе", свакако, има и своју лепу и ону другу, лошију страну. Хоћемо ли, као нација и друштво, имати снаге да се и у тој "неограниченој слободи" ипак не изгубимо у лавиринтима европских либералних закона, али и сопствених генијалних "открића" да ствар доведемо до своје супротности или потпуне негације, па и апсурда, односно да добре идеје у пракси потпуно дезавуишемо само нама својственим "хватањем кривина" и бројним злоупотребама закона, ма колико они некад били добри – показаће време.

Тек, касарне су, као и сама Војна академија, све празније. Не говори ли то, можда, да ћемо, попут оног несрећног самоуправљања, ускоро имати, такође, једини на свету, још једну реалну, потпуно нашу утопију, оно што ће се звати *Војска без војске*. ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимимо Даримир БАНДА

ЗАШТИТА НЕПОЗ

Нова решења у области обезбеђења објеката, материјалних средстава и људства у Војсци Србије и Црне Горе траже се у укрупњавању чувања ратних материјалних резерви на оперативном или регионалном нивоу, смештају свих јединица гарнизона у једну војну базу, набавци и инсталирању модерних система техничке заштите и ангажовању специјализованих агенција за обезбеђење објеката. Такве промене допринеле би смањењу људства за обезбеђење објеката, модернизацији, квалитетнијем обезбеђењу и бољој заштити људи.

Врховни савет одбране државне заједнице Србија и Црна Гора средином јула донео је две значајне измене Правила службе Војске Србије и Црне Горе, које су везане за обезбеђење објеката, материјалних средстава и људства. Ту одлуку су са олакшањем дочекали команданти и командири јединица, који се последњих година суочавају са великим проблемима у извршавању тог важног задатка.

Суштина проблема своди се на све мањи број војника који се могу ангажовати на тим задацима, док је број објеката који се обезбеђују готово непромењен. А постојеће *Правило службе ВСЦГ* толико прецизно регулише материју обезбеђења објеката (на 60 страна и са 126 тачака) да представља већу сметњу него помоћ носиоцима организације тог задатка. Предложене су измене две тачке по хитном поступку, што је Врховни савет одбране и прихватио. За остале промене формиран је радни тим у Генералштабу ВСЦГ, који треба да предложи коначан текст главе 4 у *Правилу службе* и на тај начин регулише обезбеђење објеката, материјалних средстава и људства у војној организацији.

ПРОШИРЕНА ПРИМЕНА ЧУВАРСKE СЛУЖБЕ

У *Службеном војном листу* од 18. јула ове године објављене су измене *Правила службе*, којима се дозвољава могућност да касарне, логоре, аеродроме и друге војне објекте у којима су смештене јединице или установе обезбеђује не само унутрашња стража, као што је било до сада, већ и чуварска служба. Изменама се, такође, прецизира да чуварску службу обављају професионални припадници Војске (подофицири, подофицири по уговору, војници по уговору и цивилна лица на служби у Војсци), с тим што се, за разлику од ранијих решења, омогућава ангажовање подофицира, подофицира по уговору и војника по уговору на дужностима чувара, иако нису постављени на формацијска места у чуварској служби. Поменуте промене знатно ће олакшати обезбеђење објеката, материјалних средстава и људства у Војсци, јер се командантима и командирима отварају нове и по много чему квалитетније могућности. Претпоставља се да ће већа примена чуварске службе премостити проблеме због све слабије попуне војницима на одслужењу војног рока и све тежег избора војника за стражарску службу, јер не испуњавају одређене критеријуме. Нова решења омогућиће

ЉУДСТВА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

ИТА ОД ВАННИХ

и смањење броја људи за обезбеђење, смањење ванредних догађаја и једноставније логистичко обезбеђење, док ће се старешине растеретити сталних припрема, смена стража и примопредаја инвентара. Искуства из јединица Војске Србије и Црне Горе говоре да обезбеђење чуварском службом не умањује ефикасност обезбеђења, а то је и много јефтиније.

Јединице Војске Србије и Црне Горе су већ крајем јула почеле да примењују нова решења у области обезбеђења објеката, материјалних средстава и људства. Од начелника одељења за оперативне послове у Команди Копнених снага пуковника Жарка Лазаревића сазнајемо да је обезбеђење чуварском службом заживело у Књажевцу, Чачку, Пожеги, Сјеници, Белој Цркви и Лесковцу. Промена је протекла без већих потешкоћа, људство је смањено за 20 посто, а трошкови за три пута. Проблема ствара непостојање формацијских места за чуваре (због чега се на тим пословима ангажују возачи тенкова, нишанције...) и недостатак техничких средстава за обезбеђење објеката. У Копненим снагама обезбеђује се 61 објекат, при чему се на само четири користе техничка средства попут система обезбеђења геофоном, ТВ камера или инфрацрвене оградe.

Недостатак техничких средстава и слаба попуна војницима на одслужењу војног рока само су неки од проблема. Ти по-

АНГАЖОВАЊЕ ПЕНЗИОНИСАНИХ ВОЈНИХ ЛИЦА

У расправама о обезбеђењу објеката помињан је предлог да се пропише законска регулатива како би се на тим пословима ангажовала пензионисана професионална лица из Војске. Они, на пример, у Нишу обезбеђују велики број објеката и личности, почевши од пословних банака, па до градоначелника Смиљка Костића.

А у нишком регионалном центру приватног предузећа "Progard" ради и пет пензионисаних војних старешина, а међу њима и пуковник Илија Пиљић, доскорашњи начелник Штаба Нишког корпуса.

Слово усложњавају се и због смештаја људи у малим објектима, неусловности објеката за ратне материјалне резерве, дотрајалости и неисправности постојећих система техничке заштите, лошег текућег одржавања, дотрајалих жичаних ограда... Познато је да Војска има знатан број складишта која су удаљена од матичне јединице педесетак километара, завучена у шуми, са неколико зграда које су грађене између Првог и Другог светског рата, малог капацитета и без услова за аутоматску манипулацију. После рата 1999. године појавио се и проблем недостатка складишног простора, што је условило да се преостала складишта преоперете, али и да се плаћају велики износи за изнајмљивање складишног простора.

■ СМАЊЕЊЕ ТРОШКОВА

Илустративни су примери Ваздухопловне базе у Нишу, која за једну зграду на сточној фарми у селу Топоница плаћа месечно 283.000 динара, или Аеродрома "Батајница", који за халу "Горење" у Старој Пазови сваког месеца издваја 712.000 динара. Прост рачун говори да су само за та два објекта плаћена 72 милиона динара у протеклих шест година. Зато није ни чудо што се у Министарству одбране и Војсци Србије и Црне Горе све више размишља о начинима за превазилажење таквих проблема, при чему су нека од реше-

ШТА ЈЕ ЈЕФТИНИЈЕ

Пуковник Перица Павловић из Команде Логистике урадио је прецизан прорачун коштања стражарске и чуварске службе, при чему су као заједнички параметри узети трошкови попут дневног obroка, смештаја, издаци за воду, струју и грејање, комплете униформи са заштитном опремом за обављање стражарске и чуварске службе, док се појединачни параметри односе на плате војника на одслужењу војног рока, подофицира и цивилних лица. У разматрање су узете и накнаде за превоз, трупне дневнице, те накнаде за ноћни и празнични рад цивилних лица на служби у Војсци.

Једноставном методологијом дошло се до тога да дневно ангажовање у стражарској служби кошта – за војника на одслужењу војног рока 488 динара, војника по уговору 1.553, цивилног лица на служби у Војсци 1.633 и подофицира 1.748 динара. У чуварској служби дневно ангажовање цивилног ли-

ца – чувара кошта 950, војника по уговору 668 и подофицира 943 динара. Из те рачунице види се да је у стражарској служби најрентабилније ангажовати војнике на одслужењу војног рока, док у чуварској служби таква оцена важи за војнике по уговору. Паралела између страже са три стална стражарска места и чуварске службе са три чуварска места показује да за стражу сваког дана треба платити 9.247 динара, док се за чуварску службу издваја 2.965 динара, што другим речима значи да је чуварска служба равно три пута јефтинија од стражарске службе.

Каква се уштеда може остварити већом применом чуварске службе види се из податка да се, на пример, само у Логистици дневно троши 198.000 динара за обезбеђење 47 објеката, што на годишњем нивоу износи више од 72 милиона динара.

ПРИПРЕМА СТРАЖЕ

Већа примена чуварске службе, евентуално ангажовање професионалних агенција за обезбеђење или неки други начини обезбеђења објеката, материјалних средстава и људства неће у потпуности истиснути, бар још неко време, стражарско обезбеђење. И у том делу се размишља о променама које се могу сажети у предлоге да се време припреме страже повећа са једног на два дана и да у припреми страже више него до сада учествују стручна лица, попут лекара, психолога, органа војно-полицијских послова и органа за морал. Претпоставља се да би то створило услове за спречавање неприлагођеног понашања и незрелости код стражара, што би побољшало квалитет стражарске службе, а самим тим и квалитет обезбеђења објеката у целини.

Остаје питање обезбеђења објеката од посебног значаја за одбрану земље, којима такав статус даје влада државне заједнице СЦГ. Реч је о објектима који би требало да буду тајна, али се за њихово обезбеђење ангажују војници на одслужењу војног рока, чија се фреквенција све више увећава због све краћег служења војног рока. Постоје предлози да такве објекте обезбеђује искључиво професионални састав, и то комбинацијом чуварске и већ постојеће унутрашње службе.

ња која се помињу, доскоро, била потпуно незамислива.

Основно полазиште свих промена у систему обезбеђења јесте да регулатива која се доносе треба да обезбеди оквир за органе обезбеђења и да она не сме да спутава носиоце организовања такве заштите. Више него икад дата је могућност људима који се баве тим пословима да инвентивно учествују у реформи система који је веома важан за функционисање Војске. Саветовања о тој теми понудила су одговарајућа решења, која се крећу од промене регулативе, укрупњавања чувања ратних материјалних резерви на оперативном или регионалном нивоу, смештаја свих јединица гарнизона у једној војној бази, набавке и инсталирања модерних система техничке заштите, па до ангажовања специјализованих агенција за обезбеђење објеката.

Лепо је причати о ангажовању агенција за обезбеђење и куповини техничких средстава, али колико то кошта и како те жеље остварити са скромним новчаним средствима? Агенције се нерадо изјашњавају о цени њихових услуга, јер она зависи од врсте објекта и начина обезбеђења. Сазнања говоре да је цена једног сата обезбеђења за једног човека 100 до 180 динара, или око 100.000 динара месечно. То је знатно више од цене обезбеђења која би се платила професионалном војнику.

У ДУХУ РЕФОРМИ

После детаљног сагледавања указале су се чињенице које говоре да евентуалном ангажовању специјализованих агенција треба посветити пуну пажњу. Таквим потезом јединица се потпуно ослобађа припреме, контроле, превоза и исхране људства за обезбеђење, тако да старешински и војнички састав може тежишно да се бави обуком и другим професионалним задацима. Ангажованим лицима из агенција не обезбеђују се припадности попут плаћеног годишњег одмора, здрав-

Страже и стражари помињу се већ у Библији, Рамајани, Одисеји и другим древним еповима. Стража се код Срба и Црногораца посебно поштовала и ценила, што се најбоље види по броју књижевних дела, сликарских платана и других уметничких творевина које су посвећене том специфичном исказу војничког позива. Готово да нема романтичарског песника који неко од својих дела није посветио стражару, док су код песника попут Ђуре Јакшића основни мотиви стража и стражари.

Сличан тренд наставио се и у новије доба. Нема војника који по повратку са одслужења војног рока није својим најближима причао о договорштинама са стража, које су, по правилу, биле обавијене тајанственошћу. Ту и тамо, поменула би се "мртва стража", на којој је стражар имао метак у цеви и задатак да пуца без упозорења.

Времена су се променила. Стражама се више не посвећују уметничка дела, а од некадашње глорификације нема ни трага. Измене Правила службе Војске Србије и Црне Горе и најављене промене у обезбеђењу објеката, материјалних средстава и људства указују да ће стража бити све мање, а да ће, вероватно, с временом и нестати. Они који обезбеђују војне објекте све ће мање певушити "ко те љуби док сам ја на стражи", а све више "ко те љуби док сам ја у чуварској служби" или "ко те љуби док ја радим у агенцији за обезбеђење објеката". Не ријуче се баш, али шта је ту је.

ственог и социјалног осигурања или осигурања породице, што значи да знатна новчана средства неће одлазити из Војске по тим основама.

Слична је ситуација и са обезбеђењем техничких средстава. На први поглед скупо, али на крају се дође до закључка да је скупо оно што је јефтино. У Морнарици направљен је прорачун по коме је за набавку средстава техничког обезбеђења потребно, у просеку, 16.000 евра по објекту. Међутим, уштеде због смањења броја људи који учествују у обезбеђењу објеката омогућавају да се техничка средства отплате већ за шест до осам месеци и да се после користе годинама – али бесплатно.

Јасно је да Министарству одбране и Војсци Србије и Црне Горе нису потребна решења у области обезбеђења која ће бити на снази месец, два или три, већ стварање система који ће стабилно функционисати на дужи рок. Полазне основе у тражењу нових или иновирању старих модела су ефикасност обезбеђења, потенцијални ризици, укупне реформске промене и потребна новчана средства.

Наравно, морају се поштовати утемељена и универзална правила свих војски света како би се избегло нешто слично ономе што се пре неколико година догодило у Словенији. Тада је из касарне у Постојни украдено више од 100 аутоматских и полуаутоматских пушака, 50 пиштоља и више од десет хиљада метака. Још је занимљивији начин на који је крађа изведена – лопови су пресекали жицу на огради, ушетали у складиште, довели повећи камион, убацили оружје и нестали у непознатом правцу. Другим речима, ниједна војска не може да постоји без стражара, чувара или било кога ко чува поверене објекте, оружје и људство.

После више саветовања наш идеал у области обезбеђења јесте модерно складиште са камерама, екранима и једним човеком који то обезбеђује, уз могућност да активира јединицу за брзе интервенције. Такво складиште може да за-

мени 30 старих уз, наравно, огромно смањење људи за обезбеђење.

■ ЗАШТО СЕ ЧЕКАЛО?

Када се наведу сви позитивни параметри обезбеђења чуварском службом, не можемо а да не поставимо логично питање: зашто се чекало више од десет година да се донесу разумне и вишеструко корисне измене *Правила службе*? Наиме, прича о чуварској служби у Војсци Србије и Црне Горе није новијег датума и започета је пре равно дванаест година. Давне 1993. због истоветних разлога као и сада (слабија попуна војницима на одслужењу војног рока) започето је експериментално обезбеђење појединих касарни и издвојених објеката чуварском службом. Први резултати били су више него добри, што се најбоље рефлектовало у знатном смањењу људства за обезбеђење објеката, материјалних средстава и људства.

Касарну "Стеван Синђелић" у Нишу је, рецимо, у редовном стражарском обезбеђењу свакодневно чувало 35, а у појачаном 45 људи, док је уз примену новог модела чуварске службе и коришћењем техничких средстава касарну обезбеђивало седам људи. То је за цео један механизовани вод мање него у ранијем начину обезбеђења. После те успешне експерименталне фазе, чуварска служба је примењивана само у неким позадинским јединицама које су у формацији добиле места чувара.

Одговорна лица из некадашњих команди армија и корпуса још у раној фази запазили су добра својства чуварске слу-

жбе, због чега су редовно, од 1994. до 2004. године, слали захтеве Генералштабу да се и у њихове саставе уграде формацијска места чувара или да им се изменама *Правила службе* омогући да ту службу организују. Решења тог проблема, а ни аргументованог одговора није било све до јула ове године, када су поменуте измене, коначно, донете. Људи који се баве организацијом обезбеђења објеката немоћно шире руке када их питате зашто се толико каснило са, показало се, не тако компликованим доношењем потребне регулативе. Колико ли је тек новца отишло у ветар последње деценије, ако је, као што то тврде меродавни органи, обезбеђење чуварском службом три пута јефтиније од обезбеђења стражарском службом. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

УСЛУГЕ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИХ АГЕНЦИЈА

Занимљив је предлог за ангажовање специјализованих агенција за обезбеђење објеката, материјалних средстава и људства. У последњих десет година регистровано је више агенција које, између осталог, нуде и услуге обезбеђења, а поједине од њих прерасле су у велика предузећа са више од хиљаду запослених. Једна од највећих приватних компанија за услуге обезбеђења у Србији и Црној Гори "Progard-securitas" запошљава, на пример, више од 2.000 официра обезбеђења, који пружају услуге физичког обезбеђења на 400 објеката и услуге даљинског надзора на више од 450 локација у Београду и Србији.

Генерални директор тог предузећа Александар Козлица се крајем маја обратио Министарству одбране и понудио услуге обезбеђења у складу са светским трендом да се такозвани споредни послови (обезбеђење, чишћење и одржавање...) великих система преносе на специјализована предузећа. У Министарству здравља се већ спроводи пилот-пројекат, после кога ће се оно ослободити радника на пословима обезбеђења и чишћења. Приватним професионалним обезбеђењем може се обезбедити највећи број објеката Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе, док би један број обје-

ката, означених одређеним степеном тајности, увек остао у војном обезбеђењу. "Ако може Пентагон" – каже директор Козлица – "ваљда може и зграда у Бирчаниновој".

Директор регионалног центра "Progarda" у Нишу Миљан Митић, помоћник Милун Ђорђевић и стручни сарадник Илија Пиљић тврде да су радници тог предузећа у потпуности оспособљени да обаве услуге физичког обезбеђења објеката Војске. "Ми смо веома заинтересовани" – каже Миљан Митић – "да учествујемо у обезбеђењу војних објеката, а квалитет услуга гарантујемо квалитетом нашег кадра који пролази провере психофизичких способности, проверу из казнене евиденције МУП-а, примарну проверу квалитета рада и пробни рад. Они су професионално обучени у руковању оружјем и у руковању техничким средствима. Спремни смо да за корисника извршимо безбедносну процену сваког објекта, предложимо организацију система обезбеђења у складу са савременим међународним стандардима и критеријумима и понудимо све видове техничке заштите, као што су алармни системи, сензори, даљински надзор, електронске баријере, противпровални системи, контрола уласка и евиденције запослених или уградња камера и заштитних фолија".

250. РАКЕТНА БРИГАДА ПВО

ЈУНАЦИ

ОСТАЈУ ЈУНАЦИ

Некада хероји у рату, припадници те наше елитне ракетне јединице ПВО данас воде друге битке: са материјалном оскудицом, застарелом техником, недовољном попуном, са одласком стручњака из њихових редова...

Ипак, не дају се: пошто за нова средства нема пара, успешно су модификовали и модернизовали постојећа, те је техничка исправност њихових ракетних и других система данас стопостотна!

Поводом 24. новембра, дана 250. ракетне бригаде противваздухопловне одбране, разговарали смо на Бањици са командантом те херојске јединице пуковником Станком Васиљевићем, са жељом да сазнамо где је бригада данас, како ракеташа дочекују свој празник, шта планирају?

— Ова здружена тактичка јединица има основну намену да брине о противваздухопловној одбрани у ширем рејону Београда — каже командант Васиљевић, и додаје да су њихово основно наоружање С125М1Т (модификована “нева”), те преносни ракетни системи малог домета “стрела 2М” и “шило”.

КРАТАК ПОГЛЕД У НАЗАД

Као што је познато, 250. рбр ПВО настала је преформирањем истоименог пука, који је настао 24. новембра 1962. као прва ракетна јединица тог типа у ондашњој Југославији. До 1980. јединица је имала четири ракетна и један технички дивизион и располагала је ракетним системом “двина”. Те године јединица је прерасла у 250. бригаду и добила још четири ракетна дивизиона, још један ракетно-технички дивизион и руски систем “нева”. Постепено се, до почетка деведесетих, одустаје од “двине” и уводе, после распада тадашње земље, искључиво системи “нева”.

– После агресије 1999. године бригада је поново преформирана. Међутим, последње преформирање имали смо прошле године и сада 250. рбр ПВО у свом саставу, поред команде, приштапских и логистичких састава, има чак седам ракетних дивизиона. Дакле, по броју састава и борбеним могућностима наша јединица је била и остала моћна снага у одбрани неба над Београдом. Бригада је данас размештена на десет локација, у седам касарни, на Аеродрому Батајница и у два издвојена објекта – каже пуковник Васиљевић.

Као и до сада, јединица има тежишни задатак да одржава наређени ниво борбене готовости и да стално, дакле, и дању и ноћу, 365 дана у години, дежура у систему ПВО, обучава старешински и рочни војнички кадар, одржава своја борбена и неборбена техничка и материјална средства и труди се да обезбеди што боље услове за живот и рад својим припадницима.

НУЖНЕ МОДИФИКАЦИЈЕ СИСТЕМА

– Данас је ракетни систем “нева” застарео, јер је у употребу код нас уведен још 1975. године. Али у бригади се приступило његовој модернизацији, па је сада у њега уграђен термовизијски систем, ласерски даљиномер и блок за његово спрезање. Телевизијска камера, која је ограничавала рад система само на видно време дана и на повољне метеоролошке услове, замењена је недавно термовизијском камером на систему и она омогућава рад у свим условима. И то је најзначајнија модификација тог система, те ми сада можемо гађати циљ и ноћу, у пасивном режиму, дакле, без зрачења енергије у ваздушни простор – каже командант, и додаје:

– Значајна је модификација и увођење логаритамског пријемника, где је радарски канал станице за вођење ракете модернизован уградњом пријемника широког динамичког опсега, чиме је повећана отпорност система и побољшане су могућности га-

ђања циљева у условима активних шумних сметњи. И треће, увођење уређаја за спрегу са локалним радаром омогућило је даљинско усмеравање антена станице за вођење ракета у правцу циља. Дакле, поменути модернизацијама, а које нису изискивале велики новац, елиминисали смо бројне проблеме застарелог система са којима смо се сретали и 1999. године.

Према речима команданта Васиљевића, финансијска ситуација је тешка и у тој бригади, као и у целој Војсци. Управо због тога, као и минулих година, одустало се и сада од главног задатка, а то је бојно гађање, па младе старешине, које су дошле у јединицу после агресије, нису

Станко Васиљевић

НЕВА

Руски ракетни систем “нева” у техничко-технолошком смислу припада другој генерацији тих система у свету и намењен је за уништавање авиона, ракета, хеликоптера и других циљева у ваздуху на малим и средњим висинама. Принцип рада заснован је на командном систему вођења, који подразумева стално мерење даљине до циља и ракете и предају команди на ракету како би се она довела у рејон циља. Систем је једноканалан по циљу, а двоканалан по ракети, што значи да се истовремено на један циљ могу водити две ракете.

ДЕВЕДЕСЕТ ДЕВЕТА

Бригада је током агресије 1999. године била основна снага у противваздухопловној одбрани Београда и околине. Зато и не чуди податак да је цела јединица била ангажована свих 78 дана, 24 часа дневно. Тада су примењене многе специфичне мере и радње како би се јединица сачувала. У том периоду бригада је извршила 111 маневара, посела је 88 ватрених положаја, раселила своје покретне ствари и технику на више од сто локација. Тада је пређено око милион километара и обављено 40.000 мото часова. У то време бригада је била стална мета противника, који је, током агресије, по њој дејствовао ракетама и бомбама више од 100 пута, а 14 пута су основне ватрене јединице избациване из употребе. Дејствовано је по готово свим њеним положајима и касарнама, а део објекта са инфраструктуром тада је потпуно уништен.

Ипак, бригада је, захваљујући свом тадашњем руководећем кадру и професионализму, храбрости, па и јунаштву својих припадника успела све те недаће да превлада и, као што је познато, већ трећег дана агресије, обори “невидљиви” амерички авион F-117A. Противнику су тада нанесени и други, за њега неочекивани губици. Извршавајући своје борбене задатке, бранећи небо своје отаџбине и част професије, живот је тада изгубило девет припадника бригаде, а 13 је рањено. За остварене резултате, професионално извршавање задатака и хероизам исказан у борбеним дејствима, бригада је после агресије одликована орденом народног хероја.

СВЕЧАНОСТ НА БАЊИЦИ

У касарни на Бањици, 24. новембра (четвртак), са почетком у 11 часова, одржаће се пригодна свечаност поводом Дана 250. рбр ПВО. Командант и овим путем позива на свечаност све бивше и пензионисане припаднике јединице да својим присуством увеличају тај дан.

ни имале “ватрено крштење”, то незамењиво искуство које никакви тренажери и симулатори, ипак, не могу заменити, нити реалну ситуацију на полигону. Уз то, и недостатак реалних налета наше борбене авијације додатно отежава практичну обуку послуга ракетних дивизиона.

– Део квалитетних људи је отишао и одлази из јединице по разним основама; једни у пензију, други по свом захтеву, треће терају... Међутим, школовање кадра није пратило садашњи одлив, тако да ми, иако имамо и сада још квалитетних старешина, можемо брзо да се сучимо и са тим великим проблемом, поготову када се зна да већи број наших људи има стварна, а не фингирана ограничења због тешког рада, зрачења технике итд.

– каже пуковник Васиљевић и напомиње да су старешине у тој бригади углавном дипломирани инжењери, а подофицири техничари који се не могу “иштанцовати” за годину–две. Управо због недостатка адекватног кадра, данас старешине тог састава истовремено саме одржавају и технику, и оперативно раде, и дежурају у систему ПВО и обучавају млађе старешине и војнике.

Да ли је то професионализација?

– Ми смо у овој бригади свој састав у великој мери професионализовали и пре него што је и почело да се о томе говори у Војсци и јавности, али пре свега због наше специфичности и посебних захтева наших ракетних система – одговара пуковник.

– Попуњени смо одлично са војницима рочног састава, јер је наша јединица популарна, али недостају нам војници по уговору. Међутим, ми не можемо ни да примимо сваког, јер многи од кандидата који се јављају на конкурс не одговарају ни на елементарне захтеве радног места. И то јесте проблем...

Па, када се има све то у виду, је ли небо над Београдом и даље сигурно?

АШУЛУК КОД АСТРАХАНА

Припреме и извршење гађања циљева у ваздуху на уређеном полигону у бившем СССР-у обележили су 1966. годину. Како је то био први пут да једна јединица ЈНА одлази у иностранство ради извршења задатка, припремама бојног гађања посвећена је изузетна пажња.

Гађање су извршили 1. и 2. ракетни дивизион ПВО, ракетно-технички дивизион и део команде пука (110 официра и подофицира) 30. септембра 1966. године на полигону за гађање ракетних јединица ПВО “Ашулук” код Астрахана. Претходно су изведена школска гађања, а борбена послеподне. Истог дана гађало се на промашај, где је 2. дивизион био у режиму поготка, тако да није било потребно да совјетски дивизиони гађају на промашај, а наши на погодак, како је предвиђено планом саме команде полигона. Пошто је прва мета пала, лансирана је друга. Други дивизион је мету открио на даљини од 85 километара. Полазни подаци за гађање одређени су на време, чак је два пута извршено проверавање података, на основу чега су одређени и параметри лета ракете. Лансирана је ракета која је пролетела поред циља на око 60 метара и није се активирала. Међутим, лансирана је друга ракета и циљ је – уништен.

Овај задатак је, дакле, био веома успешно изведен. Тиме се 250. ракетни пук ПВО међународној војној јавности представио на најбољи могући начин, а почетком октобра пук се вратио из СССР-а. И. УКИЋ

Командант одговара:

– Јесте. Систем ПВО, у чијем смо и ми саставу, успева и даље да ствар држи под строгом контролом. Уосталом, и недавна контрола команданта ВС и ПВО показала је да ми, упркос бројним проблемима, функционишемо и даље веома добро, да је исправност наше технике сто одсто! Како? Па тако што у нашем случају само потпуно исправна техника може бити функционална... Дакле, то је показало да ми у јединици још имамо људи, снаге... Докле, показаће време... А о модернизацији ћемо неком другом приликом... ■

Душан МАРИНОВИЋ

Иако је јединица оспособљена за извођење основних задатака, њени технички капацитети, понајпре у погледу старости, не одговарају потребама. Важно је да се средства, машине и опрема тог састава Војске осавремене, уколико намеравамо да се укључимо у евроатлантске безбедносне интеграције.

305. ИНЖИЊЕРИЈСКА БРИГАДА

ВЕШТИНА ПОГОДНОГ ОГРАНИЧАВАЊА

Инжињеријска бригада у Обреновцу наставља традиције јединице која је формирана пре 60 година – 23. марта 1945. у Ердевику. До сада је одликована орденом заслуге за народ са златном звездом 1961. и орденом рада са црвеном заставом 1977. године. Данас је највећи инжињеријски састав Војске у оквиру Оперативних снага.

О томе како је 305. бригада дочекала сто четрдесету годишњицу рода инжињерије, шта је све тишти, ограничава и како се одупире свакодневним проблемима, разговарали смо са најодговорнијим старешинама јединице.

■ ОТЕЖАНИ УСЛОВИ

У бригади је током прошле године оспособљено 90 командира одељења и око 400 војника различитих специјалности – извиђачке, извиђачко-ронилачке, пионирске, путне, мосне, затим, за послове маскирања и утврђивања. Искуство у раду на самоходним инжињеријским машинама стекло је још 180 младића на одслужењу војног рока. Пружајући услуге структурама ван Министарства одбране и Војске, припадници јединице остварили су приход од 1.671.713 динара и прешли 1.185 километара пута. Једна чета из састава бригаде успешно је за-

вршила четворомесечну обуку за учешће у мировним мисијама.

– Иако је бригада оспособљена за инжењеријска дејства на читавом простору Србије и Црне Горе – запречавање, утврђивање, обезбеђење кретања или савлађивање препрека – њени технички капацитети, посебно у погледу старости, не задовољавају потребе, мада обезбеђују основне услове за извођење задатака. Познато је да се инжењеријска ратна техника не користи само за обуку војника, већ и за практичну изградњу путева, мостова и сличне грађевинске радове широм земље. Важно је да се средства, машине и опрема бригаде што пре осовремене, уколико намеравамо да се укључимо у евроатлантске безбедносне интеграције. Увођењем оклопних инжењеријских борбених возила у јединицу могу се механизовати и убрзати израда и савлађивање минско-експлозивних препрека, али и ефикасније поправљати порушени или оштећени путеви, мостови, аеродроми и друге комуникације – објашњава командант пуковник Никола Патковић.

Тренутно припадници инжењеријске бригаде уређују девет и по километара пута у кругу обреновачке Термоелектране “Никола Тесла” и изводе стручне радове на Огледном добру “Радмиловац”. Вредност тих услуга износи око три милиона динара. Приходи које јединица тако остварује користе се за додатно одржавања њених техничких капацитета или за побољшање услова живота и рада војника и старешина у касарни.

– Финансијски проблеми са којима се јединица сусреће превазилазе се искључиво стручношћу и коректним професионалним односом старешина бригаде – тврди командант Патковић и додаје – припадници наших јединица су максимално ангажовани не само у радно време на задацима, него и по подне, а због природе инжењеријских послова често су одсутни од кућа и породица. Свакако да се висина плате и чињеница да у бригади 95 одсто старешина нема решено стамбено питање лоше одражавају на њихову мотивацију. Дугогодишњим радом у отежаним условима, као да смо огу-

ДАТУМИ ЗА ПАМЋЕЊЕ

Инжењерија је на нашим просторима, уз пешадију, артиљерију и коњицу, постала самостални род војске још у Кнежевини Србији, у другој половини 19. века. Тачније, 6. новембра 1865. усвојен је допуњен *Закон о уређењу војске*, којим је предвиђено да се пионирске и понтонирске јединице издвоје из састава артиљерије. Један од оснивача рода инжењерије био је син Вука Караџића, који је војне школе завршио 1855. године у Берлину. Зато се и данас у ВСЦГ 6. новембар обележава као Дан рода инжењерије.

У ЈНА је, међутим, 7. март био празник инжењеријских јединица. На тај дан 1943. године инжењерци су срушили мост на Неретви. Преко импровизованог моста извукли су око 4.000 рањеника из непријатељског окружења. После Другог светског рата састави инжењерије су посебно допринели обнови и изградњи инфраструктуре земље.

глали на тешкоће. За боље изгледа не знамо, па се и не жалимо много. У сваком случају, истинска снага 305. инжењеријске бригаде лежи у њеном кадру.

ВОЈНИЧКА ОБУКА

У инжењеријској бригади посебно се води рачуна о оспособљавању војника. Руковање бојним минско-експлозивним средствима, савременом механизацијом, често у сложеним временским и земљишним условима, захтевају добро психолошко здравље, концентрацију и обученост. Како каже потпуковник Милорад Ђокић, начелник Штаба бригаде, материјална база за извођење обуке са војницима је на задовољавајућем нивоу.

– Полигони обреновачке касарне “Народни херој Бора Марковић” пружају солидне услове за увежбавање. Најпре се војници оспособљавају на вежбеним средствима, а касније и бојним, када већ овладају одређеним вештинама. Практични поступци са бојним минско-експлозивним средствима – активирање експлозивних пуњења детонирајућим штапином, где се користе електричне детонаторске каписле, детонирајући штапин и експлозив амонекс, уз строге мере безбедности и заштите – одвијају се на посебном минерском вежбалишту. И за оспособљавање војника у осталим инжењеријским специјалностима вежбени полигони су прописно уређени. После основне војничке и инжењеријске обуке, војници практично на терену настављају стручно-специјалистичко оспособљавање – појашњава потпуковник Ђокић.

Од најодговорнијих старешина бригаде сазнајемо и да је улазни квалитет војника у јединицу задовољавајући, што је разумљиво с обзиром на захтеве који се пред њих постављају у смислу озбиљности и тежине инжењеријске обуке. Додуше, недовољан број војника за редовне задатке најчешће захтева додатни рад млађих старешина и војника по уговору, јер преузимају њихове послове. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Даримир БАНДА

БОЈНА ГАЂАЊА РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ ВСЦГ

ПЛОТУНИ СА ТИСЕ

Након вишемесечне обуке у касарни, на тренажерима и полигонима, војници мартовске и јунске партије Речне флотиле са својим старешинама извели су низ бојних гађања на стрелишту Тителски брег.

Из прамчаних четвороцеваца и крмених једноцеваца, моћних двадесет милиметарских противавионских топова са речних миноловаца 332 и 341 и речног патролног чамца 213, одјекивали су плотуни Тисом, а за нишанским справама смењивале су се најмлађе нишаније Речне флотиле под командом капетана бојног брода Радована Калуђеровића.

Гађајући из топова са речног патролног чамца, испит зрелости полагали су и морнари граничари из састава 32. граничног дунавског одреда Новосадског корпуса.

Издајући команде нишанијама своје прво право командирско ватрено крштење доживели су и потпоручници, браћа близанци Зоран и Слободан Шебез. И то на најбољи могући начин, непогрешиво погађајући удаљене мете.

Гађањима су присуствовали и представници команди Морнарице и Новосадског корпуса. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

УНИШТЕНА НЕЕКСПЛОДИРАНА МИНА У БОЛЕЧУ

ОТКЛОЊЕНА ОПАСНОСТ

Екипе Цивилне заштите почеле су са уништавањем неексплодираних убојних средстава. Прва је уништена неексплодирана минобацачка мина из Другог светског рата, у насељу Болеч у близини Београда.

Мину је пре три недеље пронашао Петар Јовановић, копајући канализациони канал у близини куће свог кума. Приметио је крилца мине на ивици канала на дубини од око метар и по и одмах обавестио МУП Србије.

Мина је прошла кроз цев и због тога је практично била активирана, али није експлодирала. Пре њеног уништавања евакуисан је цео стамбени блок. Експлозија, иако пригушена, била је силовита, али је опасност уклоњена. У екипи Цивилне заштите која је обавила задатак били су поручник Бранислав Јовановић и Милорад Вујић.

Пуковник Миодраг Савић, начелник Управе за одбрану Републике Србије, каже да тренутно на разним локацијама широм Србије има више од 650 неексплодираних мина које су заостале из Првог и Другог светског рата и после бомбардовања 1999. године. ■

Р. ФЕМИЋ
Снимио Д. БАНДА

ПРОМОВИСАНИ РЕЗЕРВНИ ОФИЦИРИ

Мартовска генерација војника слушалаца Школе за резервне офицере завршила је школовање са просечном оценом 8,51. На свечаности у Војној академији, у чин резервног потпоручника Војске Србије и Црне Горе унапређења је 88 полазника.

На промоцији су награђени и најуспешнији слушаоци током оспособљавања за резервне офицере – Михајло Нејков, Зоран Савић, Ненад Плесник, Владимир Самаршић, Немања Вранић и Славољуб Младеновић.

Прве честитке најмлађим резервним потпоручницима упутио је генерал-мајор Видосав Ковачевић, заступник начелника Војне академије. ■ В. П.

ХРОНИКА

УМРО ВОЈНИК БОБАН СТАНОЈЕВИЋ

Војник Бобан Станојевић, који је војни рок служио у нишкој касарни “Бубањски хероји”, изненада је преминуо у уторак, 2. новембра. Њему је око 21.15 часова позлило и то тако што се гушио, грчио и изгубио свест. Све то се дешавало у присуству неколико војника који су га одмах положили на под и почели са пружањем прве помоћи. Дежурни офицер је позвао хитну помоћ. Војна хитна помоћ стигла је у 21.25 а цивилна у 21.40. Станојевић је потом превезен у Војну болницу у Нишу (са реанимацијом у току превоза) где је стигао у 22.00 часа. Реанимација је настављена до 22.35 када је лекар констатовао смрт.

Истражни судија Окружног суда у Нишу Радомир Младеновић започео је истражни поступак и наложио да се обдукција тела војника изврши на ВМА у Београду. Сви релевантни подаци говоре да у овом трагичном догађају нема одговорности војне организације. Војник Бобан Слободана Станојевић је рођен 14. септембра 1984, завршио је средњу школу а по занимању је аутомеханичар. На служење војног рока дошао је 2. септембра ове године у батаљон везе у нишкој касарни “Бубањски хероји”.

ЗДРАВСТВЕНЕ ТЕГОБЕ ВОЈНИКА У НИШУ

Група војника из касарни “Бубањски хероји”, “Мија Станимировић” и “Пантелеј” у Нишу примљена је 3. новембра у јутарњим часовима у нишки Војномедицински центар због стамачних тегоба, мучнине и повраћања.

По речима управника ВМЦ Ниш пуковника Миломира Виденовића, прегледано је укупно 70 војника. На даљем лечењу задржано је њих 30, док је осам војника хоспитализовано у Војној болници. Нико од војника примљених на лечење није озбиљније здравствено угрожен, а део је после указане лекарске помоћи враћен у јединице са препоруком послете.

З. М.

ЕКСПЛОЗИЈА У ТРЗ КРАГУЈЕВАЦ

Током редовног поступка уништавања елемената убојних средстава у крагујевачком Техничко-ремонтном заводу, у среду, 9. новембра, у 9.30 часова, догодила се превремена експлозија у којој је тешке телесне повреде задобио пиротехничар Дарко Бојовић, цивилно лице на служби у тој установи, рођен 1976. године. Он је хитно упућен на Војномедицинску академију у Београду.

Истражни судија, органи МУП-а Крагујевац и Војне полиције изашли су на лице места како би утврдили све околности под којима се десила та несрећа.

Студенти Војне академије на такмичењу у Македонији

НАЈБОЉИ У ПОЗНАВАЊУ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА

Студенти Војне академије ВСЦГ освојили су прво место на Балканском првенству у познавању међународног хуманитарног права, које је одржано под покровитељством Међународног комитета Црвеног крста, а домаћин је био гарнизон Штип у Македонији. На такмичењу су учествовали и студенти војних академија Румуније, Бугарске, Албаније и Македоније.

У нашем тиму били су вођа екипе потпуковник Ранко Бајић, студенти старији водници Александар Павловић, Далибор Алексић и Владимир Митић и студенти водници Жељко Фодора и Миљан Ђурић.

Такмичење се састојало из теоријског познавања међународног хуманитарног права и његове примене у конкретним ситуацијама (блокада на путу, заседа, борба у урбаној средини, указивање прве помоћи).

Наши такмичари показали су одличне резултате у решавању тестова из права оружаних сукоба, указивању прве помоћи, оријентацији у простору и у “хуманом” гађању из пиштоља са даљине од 15 метара јер се циља искључиво у ноге и руке.

Прво место на Балканском првенству потврда је запажених резултата остварених прошле године у Београду и ове године у Сан Рему и Београду. Најновијим успехом Војна академија је стекла право да организује наредно регионално такмичење у међународном хуманитарном праву, које ће се одржати 2007. године.

А већ су почеле припреме за наредно такмичење на међународном нивоу, у Сан Рему у марту 2006. године. Ради се и на још једном задатку, подмлађивању екипе, како би нови студенти наставили са успесима ове генерације. ■ В. М.

АКЦИЈА ДАВАЊА КРВИ У СОМБОРУ

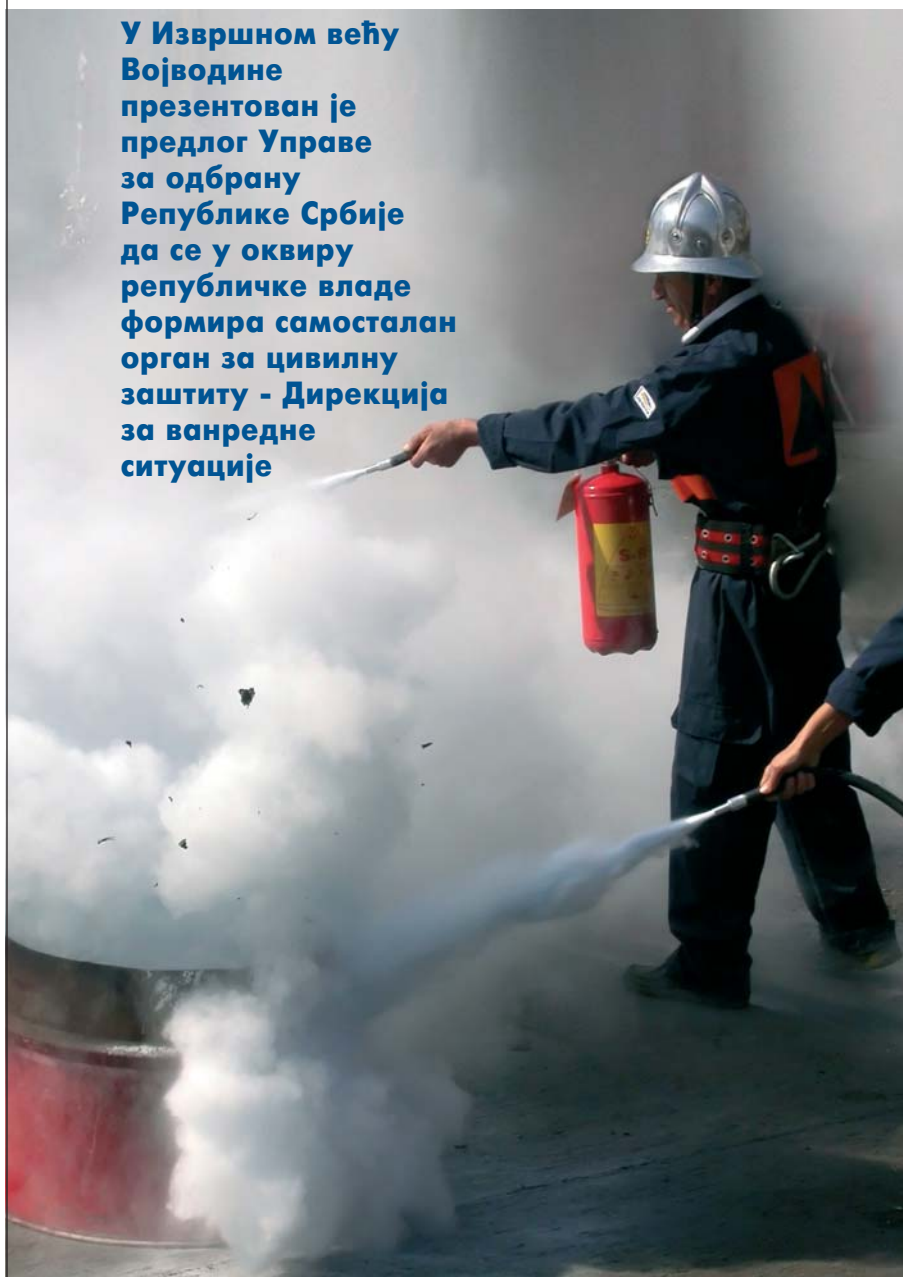
Војници и старешине Ваздухопловно-наставног центра у Сомбору од почетка јануара до краја октобра ове године прикупили су 177 литара крви. У хуманитарним акцијама учествовало је 397 припадника Центра.

Последња акција добровољног давања крви спроведена је у октобру када је 190 припадника Центра дало 87 литара крви.

**НОВА
ОРГАНИЗАЦИЈА
ЦИВИЛНЕ
ЗАШТИТЕ**

ДА ОДГОВОР НЕ ЗАКАСНИ

У Извршном већу Војводине презентован је предлог Управе за одбрану Републике Србије да се у оквиру републичке владе формира самосталан орган за цивилну заштиту - Дирекција за ванредне ситуације

Према међународним стандардима цивилна заштита представља целовит систем и најшири облик организовања, припремања и учешћа становништва у хуманитарним активностима и задацима заштите и спасавања у случају елементарних непогода, техничко-технолошких и других несрећа и опасности у миру и рату. То је организован одговор државе на опасности које угрожавају становништво, материјална добра и животну средину.

Како организовање и функционисање цивилне заштите у Србији оптерећују бројни нормативно-правни и функционални проблеми, начелник Управе за одбрану Републике Србије пуковник доцент Миодраг Савић и саветник у Министарству одбране Милан Поподић представили су у Извршном већу Војводине предлог организације Дирекције за ванредне ситуације. Предлог Закона о цивилној заштити требало би ускоро да се нађе пред посланицима Скупштине Републике Србије.

По мишљењу предлагача садашњи ниво организованости и оспособљености знатно заостаје за процењеним потребама и објективним могућностима којима држава располаже и не обезбеђује ни основни ниво заштите грађана.

Од нормативно-правних проблема поменути су недефинисаност система заштите и спасавања, неутврђеност конститутивних елемената цивилне заштите, недореченост организације и начина спровођења самопомоћи и узајамне помоћи, организациона и функционална раздвојеност цивилне заштите и Службе осматрања и обавештавања, неутврђеност обавеза организовања, припремања и спровођења превентивних и оперативних мера заштите и спасавања, до тога да су поједине одредбе Закона о одбрани у супротности са међународним конвенцијама које је ратификовала наша земља.

Пуковник Миодраг Савић:
- Потенцијалне опасности
које доносе ванредне ситуације са којима се суочава држава и становништво захтевају да се на свим нивоима, националном, регионалном и локалном, створи и развија ефикасна организација цивилне заштите.

Када су у питању функционални проблеми истакнуто је да су непромишљено демонтирани деценијама развијани, опремани и кадровски оспособљавани организациони облици система заштите и спасавања, уз игнорисање вишегодишњих практичних искустава и достигнутог степена припремљености. Државна заједница Србија и Црна Гора још није члан ICDO (Међународне организације цивилне заштите).

Логичан резултат назначених проблема је неприхватљиво и неодрживо актуелно стање. Влада Србије онемогућена је да адекватно управља ризицима који угрожавају животе и здравље људи, односно да руководи заштитом и спасавањем цивилног становништва, материјалних добара и животне средине у ванредним ситуацијама, речено је на презентацији.

Конкретна организација и функционисање цивилног планирања за ванредне ситуације, по предлагачу, пратили би територијалну организацију и успоставили би се на републичком, окружном и на нивоу јединица локалне самоуправе.

На републичком нивоу била би доношена нормативно-правна регулатива, а непосредну руководећу улогу у систему заштите и спасавања имала би Влада преко Републичког штаба за ванредне ситуације као свог оперативно-стручног органа, односно покрајинског штаба за ванредне ситуације.

СЕДНИЦА ШТАБА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ НИШ

У Клубу ВСЦГ у Нишу одржана је проширена седница Штаба Цивилне заштите Ниш на којој су разматрани стање и проблеми организовања и функционисања цивилне заштите и предлог новог концепта функционалног и управно-организационог модела цивилног планирања за ванредне ситуације у Републици Србији.

Начелник Управе за одбрану Републике Србије пуковник доцент Миодраг Савић и његов заменик Милан Попадић предочили су учесницима седнице основне поставке нових решења која треба да омогуће избегавање непредвиђених околности у ванредним ситуацијама.

З. М.

Непосредни руководилац на нивоу округа био би начелник округа, а стручно-оперативне послове руковођења одговорима на удесе обављали би окружни штабови за ванредне ситуације, док би на нивоу општина, односно градова, руководилац заштите био председник општине односно градоначелник. Стручно-оперативне послове руковођења конкретним акцијама заштите и спасавања изводили би општински односно градски штабови за ванредне ситуације чиме би цивилна заштита била институционално конституисана, тако да се све њене функције остварују у сарадњи са већ постојећим структурама друштва релевантним за заштиту и спасавање. У том случају држава не би морала да ствара посебан одбрамбено заштитни механизам, попут војне силе, већ би организационо и функционално усмеравала постојеће снаге и средства на остваривање сигурног живљења.

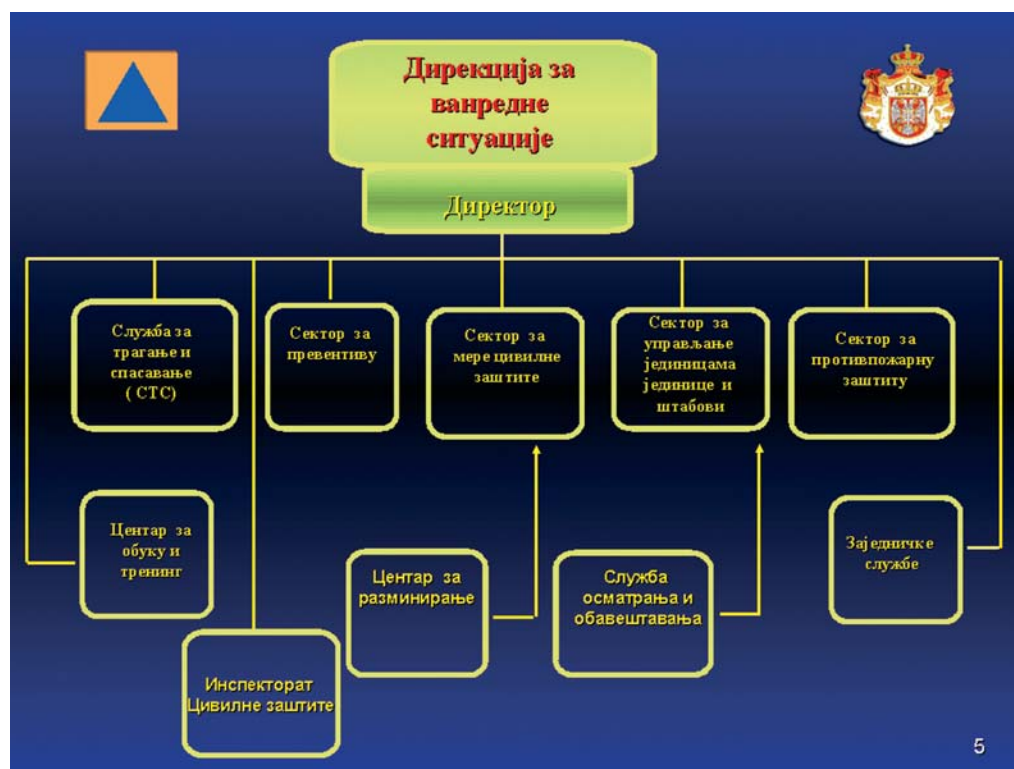
У предложеном моделу посебно је значајно и враћање локалној самоуправи свих надлежности у вези са припремањем и остваривањем система заштите и спасавања јер су на њеном нивоу снаге и средства и основне превентивне и оперативне функције.

На тај начин држава ствара могућности да координира активности различитих државних органа и служби надлежних за спречавање катастрофа и умањивање њихових последица које

могу бити, и углавном и јесу, у делокругу различитих министарстава (унутрашњи послови, одбрана, здравље, заштита животне средине, саобраћај).

Приоритетно је све то организационо преу темељити, изван оквира Министарства одбране, и одмах приступити изради новог функционалног и управно-организационог модела цивилног планирања за ванредне ситуације. Треба формирати Савет за ванредне ситуације као међуресорно и саветодавно координационо тело Владе, формирати штабове за ванредне ситуације на нивоу Републике, у Покрајини, градовима, окрузима и општинама, као оперативно-стручне органе руковођења заштитом и спасавањем на територији своје надлежности, те донети системски, целовит и свеобухватан **Закон о цивилној заштити.** ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ПОПУНА ЈЕДИНИЦА

КРИТЕРИЈУМИ ЗА КВАЛИТЕТ

Нема система одбране, ма како добро био организован, у којем не постоји, мање или више изражена, потреба за кадром одређеног профила. Решавање, односно ублажавање тог проблема подразумева рационално ангажовање расположивих ресурса – поштовање принципа распоређивања људи на одговарајуће дужности.

Снага и виталност одбране једне земље обично се процењују на основу техничких средстава која се за ту сврху могу искористити и људских ресурса којима земља располаже. А димензије последњег параметра јесу његова бројност и квалитет. Квалитет подразумева стручну оспособљеност, те физичку и морално-психолошку спремност за ангажовање на пословима одбране. Идеално стање система одбране, када је реч о људским ресурсима, јесте оно које се исказује високом оценом оба елемента. Историја доста убедљиво сведочи да надмоћност у квалитету у великој мери може да компензује бројчану инфериорност, и обратно.

Полазишта у разматрању проблема рационализације распоређивања људским ресурсима у одбрани јесу искуствена сазнања која указују на различит степен "напрезања" и различит степен искоришћености појединих одбрамбених ресурса. Та сазнања недвосмислено потврђују да постоје преоптерећени делови система, с једне стране, и истовремено неискоришћене резерве делова људског потенцијала, што само по себи наводи на закључак да се тај потенцијал неравномерно и нерационално користи. Друга димензија јесу извесна ограничења нормативне природе када је реч о доступности појединих сегмената људских ресурса за њихово ангажовање у конкретним пословима одбране. Она се, између осталог, налазе и у критеријумима који регулишу расподелу људских ресурса у смислу поштовања приоритета попуне појединих састава система одбране.

■ КРИТЕРИЈУМИ РАСПОДЕЛЕ

Критеријуми за расподелу људских ресурса одбране дефинисани су Уредбом о критеријумима за распоређивање грађана и нормативима материјалних средстава за потребе попуне Војске Југославије и друге потребе одбране земље. Према одредбама те уредбе, грађани се распоређују на дужности у Војсци и на друге задатке у одбрани земље према њиховој стручној оспособљености – војневиденцијоној специјалности, физичким и психичким способностима, али и другим својствима потребним за успешно деловање.

Војни обвезници распоређују се најпре у ратне јединице Војске ранга пука – бригаде, у команде вишег ранга и установе, затим, у јединице и органе унутрашњих послова, саставе везе и јединице осматрања и обавештавања, те снаге цивилне одбране и заштите или, пак, у државне органе и предузећа која обављају услуге од посебног значаја за одбрану земље.

Тако дефинисани критеријуми доводе јединице цивилне заштите у неповољан положај, посебно када је реч о могућности обезбеђивања кадра одговарајуће стручности, старосне доби, физичке способности и здравственог стања. Уредба евидентно пренаглашава попуну оружаних снага тиме што омогућује да се у њих распоређују обвезници млађих годишта, а самим тим и бољег здравственог стања и физичких способности.

Састави цивилне заштите су, поред тога, некоректно попуњени, јер се кадар за поједине дужности бира на основу војневиденцијоне специјалности стечене током служења војног рока, а не на основу стручности стечене у цивилству, односно искуства у радном односу. С обзиром на то да обвезници после служења војног рока у већини случајева обављају потпуно различите послове од оних за које су се оспособили у Војсци, а да при томе нису обнављали стечена војничка знања, њихова стручност није довољна гаранција за успех на задацима у јединицама цивилне заштите.

Примена критеријума Уредбе доводи до парадоксалне ситуације – да се не може обезбеди ваљана попуна јединица цивилне заштите, а да се, истовремено, на неком другом месту налази управо такав кадар и да извршава послове за које није стручан. О размерама тог проблема убедљиво говоре резултати истраживања квалитета попуне снага цивилне заштите.

■ КВАЛИТЕТ ПОПУНЕ

Ако судимо само на основу података о степену попуњености јединица цивилне заштите добијених од надлежних органа, могао би се, на први поглед, стећи утисак о изузетно повољној кадровској си-

СТАРОСНА СТРУКТУРА

Неодговарајућа старосна структура припадника јединица цивилне заштите, као последица постојећих критеријума расподеле људских ресурса у одбрани, у којима приоритет имају оружане снаге, јесте највећи проблем са којим се, скоро подједнако, суочавају сви састави.

Наиме, старосна структура потпуно задовољава тек у једној шестини до једној петини јединица. При томе, у три четвртине јединица старосна структура обвезника отежава успешно извршавање задатака. Најнеповољније стање је у јединицама за спасавање из рушевина – 82 одсто њихових припадника не може успешно извршавати наменске задатке првенствено због великих напрезања, јер нису у пуној физичкој снази. Да би се такво стање променило неопходно је сличне јединице попуњити млађим кадром, као што се чини у саставима оружаних снага.

Повољније стање је у позадинским јединицама, чија старосна структура задовољава у једној четвртини случајева. Међутим, како у половини састава старосна структура није одговарајућа, потребно је предузети мере да би се таква ситуација превазишла.

туацији. Наиме, може се закључити да су јединице цивилне заштите, на основу постојеће формације, веома добро попуњене.

Степен попуњености за команде одреда износи 93,78 одсто, а у јединицама за евакуацију чак 99,89 одсто. Такође је важно указати на чињеницу да су неки састави, уколико се у њих убраја и кадар у резерви, попуњени и више од 100 одсто.

На такав закључак посредно наводе и резултати добијени испитивањем особа које су биле на руководећим положајима у цивилној заштити за време агресије НАТОа на СРЈ. Наиме, испитаници нису посебно наглашавали да је лоша попуњеност снага којима су руководили био тежишни проблем за функционисање цивилне заштите. Нажалост, стручни квалитети припадника су били неповољни.

СТРУЧНА ОСПОСОБЉЕНОСТ

Највећа препрека за успешно функционисање јединица цивилне заштите јесте неодговарајућа стручна оспособљеност припадника. То је посебно изражено у снагама за евакуацију и збрињавање, јединицама за спасавање из рушевина и у јединицама за уништавање неексплодираних убојних средстава, где је чак 82 одсто без потребне стручне спремности. Најлошија је стручност припадника јединица РХБ заштите, јер у 16 одсто случајева стручна оспособљеност потпуно онемогућава извршавање задатака. То је, вероватно, последица недовољне обучености, јер у последњих петнаестак година, због познатих тешкоћа у којима се нашло наше друштво, обука није редовно организована, али и нових светских стандарда у тој области. Зато, наравно, треба примењивати и строже критеријуме стручности за припаднике таквих састава.

Треба нагласити да је нередовна обука припадника цивилне заштите нарочито изражен проблем. У 2003. години, на пример, ниједан састав се није увежбавао нити оспособљавао.

Када се говори о расподели људских ресурса, Уредба о критеријумима није до сада у потпуности поштована. Такође, комуникација и сарадња између команди војнотериторијалних органа, МО СЦГ и предузећа, те државних седам органа, у смислу расподеле кадра у саставе цивилне заштите, није била коректна. То је додатни узрок изразито неповољне старосне и квалификационе структуре снага цивилне заштите, иако реално постоји довољан број млађих, квалификованих и још нераспоређених кандидата у грађанству.

Резултати истраживања о кадру у саставима цивилне заштите показују да се боља попуњавања у ранијем периоду, на основу постојећих прописа, није ни могла обезбедити због сукоба потреба и жеља када је реч о попуни састава цивилне заштите млађим кадром. Уочен је и несклад између задатака на које су распоређивани припадници јединица цивилне заштите и њихових стручних квалификација. Често су на дужности које подразумевају високоспецијализована знања распоређивани кандидати општег профила, додуше, уз извесну стручну обуку. Јасно је да језгро за специјализоване јединице цивилне заштите морају чинити професионалне службе, те приликом попуње тих састава морају уважавати професионална занимања људи.

Неодговарајући квалитет попуње јединица цивилне заштите непосредно се одразио на ефикасност током извођења задатака. Зато је важно променити законску регулативу у тој области, поготово када је реч о распоређивању кадра у систему цивилне одбране.

ПОШТОВАЊЕ СТАНДАРДА

Било би крајње нереално очекивати да стање у снагама цивилне одбране, када је реч о степену и квалитету њихове попуње, буде у потпуности задовољавајуће. Такође је крајње песимистички став да се то стање, ма какво оно било, не може побољшати одређеним интервенцијама. Наравно, поштовање светских стандарда, али и реално одмеравање наших могућности предуслови су за изналажење квалитетних решења. С обзиром на то да су захтеви за кадром одговарајуће струке различити – од Војске, полиције, цивилне одбране, па све до радних организација, нереално је очекивати да попуњавање буде увек успешна и ваљана.

Критеријуми о попуни састава цивилне заштите свакако су спорни, без обзира на недостатак кандидата, али и приоритети који се у таквим ситуацијама примењују за поједине сегменте система одбране. Поставља се питање да ли је довољно оправдан апсолутни приоритет попуње јединица Војске и полиције у односу на јединице цивилне заштите. Ако је вероватноћа избијања изненадног оружаног сукоба висока, онда је уважавање тог приоритета неспорно. С друге стране, ако је висока вероватноћа настајања ситуација, ратних или мирнодопских, за које су својствена разарања великих размера или, пак, високи степен угрожености цивилног становништва и материјалних добара, онда би било логично да предност добију јединице цивилне заштите.

Важан критеријум за попуњавање састава цивилне одбране треба да буде и стручност кандидата на основу занимања којима се већ баве. Наравно, најбоље решење било би да такву професионалну компетентност прати додатно оспособљавање за послове у цивилној заштити.

Имајући у виду реформу система одбране и знатне промене у кадровској структури, нема сумње да ће са смањењем Војске бити све мања потражња за војним обвезницима и да ће се одређен број преусмерити на цивилну заштиту. То само по себи не би морало да значи битно побољшавање ситуације у цивилној заштити, јер се знатан број младића опредељује за служење војног рока у цивилној служби. То свакако смањује број мушкараца који се могу ангажовати у резервном саставу војних јединица. Наравно, тај део мушке популације могао би бити додатни извор попуње цивилне заштите. Услов за то јесте да се сам начин и место цивилног служења војног рока ставе директно у функцију оспособљавања за послове у цивилној заштити. ■

Др Јованка ШАРАНОВИЋ

ПОВОДОМ ДАНА РОДА ОКЛОПНО-МЕХАНИЗОВАНИХ ЈЕДИНИЦА

СПОРНИ ПРАЗНИЦИ

Тенкисти скоро девет деценија као свој дан обележавају датуме који нису казивали о томе када је почео да се ствара и развија њихов род, изузев у краћем периоду од 1930. до 1940. године

У Краљевини Југославији, министарском Уредбом, а од 1929. године и Законом о празницима и Законом о цркви, регулисано је празновање дана јединице и крсне славе. Према тим законима чета борних кола (тенкова) славила је 15. септембар 1918 – дан пробоја Солунског фронта, као свој празник. То се чини оправданим будући да је прво одељење оклопних аутомобила Српске војске учествовало у тој операцији.

Одељење блиндираних аутомобила, део рода оклопних јединица у настанку, као извиђачко-осигуравајући орган Моравске дивизије Прве армије, стигло је до Љубљане, где су масе грађана одушевљено поздрављале Српску војску крајем 1918. године. То су забележиле и филмске камере.

У 1940. години први батаљон БК (борних кола) у Београду, заједно са аутомобилским пуком Министарства војске и морнарице, прославио је 2. август – светог Илију, као дан своје крсне славе. И то је остало записано сликом и речју.

После Другог светског рата, наредбом врховног команданта маршала Тита, за Дан тенкиста (род тенковских и моторизованих јединица) одређен је 16. јул, као датум када је 1944. године формирана Прва тенковска бригада НОВЈ.

■ АЛТЕРНАТИВНИ ДАТУМИ

Решење из 1994. године да 31. октобар буде дан рода ОМЈ подсећа на датум када су заједно партизани и четници напали немачки гарнизон у Краљеву 1941. године. У том нападу учествовао је и вод тенкова Н-39 Hotschkiss.

Поставља се питање колико поменути датум представља печат настанка рода ОМЈ у нашој војсци?

Мислим да не представља, а нуде се алтернативни датуми. Најпре, поменути 15. септембар 1918 – дан пробоја Солунског фронта. Затим 15. март 1925, када је министар војске и морнарице Краљевине СХС прописао Упут за формирање и употребу оклопних железничких возова. Онда 28. новембар 1929, када је краљ Александар донео Уредбу о формацији Војске у мирно доба, којом је одређено да под министром стоје непосредно батаљон борних кола, батаљон ОА и потребан број Оклопних железничких возова. Ту је и 8. април 1930, када је у Крагујевцу фор-

мирана чета борних кола. Па 4. фебруар 1935, када је Указом краља Александра прописана нова Уредба о формацији Војске у мирно доба која регулише да механизовани батаљон из моторизоване бригаде коњичке дивизије у свом саставу има ескадрон ГА и ескадрон лаких борних кола. И 6. март 1936, када се Указом краљевских намесника први пут јасно дефинише појам оклопне јединице.

■ РЕВИЗИЈА ОДЛУКЕ

Одлуком Врховног савета одбране СРЈ од 26. априла 1994. утврђени су критеријуми за вредновање, неговање и развијање традиције Војске СРЈ. Мислим да решење о усвајању 31. октобра за дан рода ОМЈ, и не само оно, није у складу са одређеним критеријумима. Да не будем пристрастан као бивши тенкиста, подсећам и на још неке датуме који нису одраз стварног настанка појединих видова и родова. Тако је 14. септембар одређен за дан рода артиљерије. Тада је почела артиљеријска припрема пробоја Солунског фронта 1918. године. А где је наша артиљерија била 1840. године када је формирана Артиљеријска школа у Пожаревцу, па у Српско-турском рату 1876. године, на Куманову 1912, Брегалници 1913. итд? Дан рода пешадије, главног рода српске и југословенске војске од њеног настанка, не бележи 16. јун (такође проблематичан датум) дан настанка Војске СЦГ, већ 16. новембар – дан почетка Колубарске битке 1914. Али пешадија није тада настала. Најпроблематичнији се чини Дан Морнарице – 9. јун 1994, дан када је тај вид формално променио име, а заборављено је све што је претходило тој години, барем од Првог светског рата, ако не и пре њега.

Зато је мој став да је потребно извршити ревизију Одлуке Врховног савета одбране и начелника Генералштаба из 1994. године, у делу који се односи на празнике поменуте у овом тексту. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД СМРТИ ГЕНЕРАЛА МИЛОША ВАСИЋА

СЕЋАЊЕ НА ВОЈСКОВОЂУ

Генерал Милош Васић рођен је 12. октобра 1859. у селу Неменикуће код Младеновца. Био је познат и признат војсковођа, министар војске и морнарице, победник код Острова и Горничева, Кајмакчалана и Битоља. Борио се у четири рата вођена од 1885. до 1918. године. На Солунском фронту у почетку је командовао Првом армијом, а затим је постављен за команданта Треће армије, уместо старог и заслужног Штурма. У Балканским ратовима био је делегат Српске врховне команде при грчкој војсци у Солуну. Истакао се и у дипломатским пословима као војни аташе у једној балканској земљи, са којима Србија тада није била у пријатељским односима. Од 1891. до 1899. године предавао је на Војној академији, а 1900. године постављен је за министра војног. После Мајског преврата 1903. привремено је пензионисан. Поново је активиран 1914. године. Као командант Дунавске дивизије другог позива посебно се истакао у биткама на Дрини – на Мачковом камену, и Колубари. У чин генерала унапређен је 1917. године. Током 1922. године обављао је и дужност министра војске и морнарице, а после тога је постављен за команданта Дунавске армијске области у Новом Саду и Савске армијске области у Загребу.

Енглеска војна команда сматрала је да је генерал Васић, поред војводе Живојина Мишића, најспособнији српски официр. Посебно га је уважавао и ценио наш велики државник и политичар Никола Пашић. Уопште, уживао је углед умног човека, врло начитаног и свестрано образованог. Говорио је више страних језика – немачки, француски, руски, енглески и италијански.

Написао је бројна дела из области командовања и ратне вештине. Позната је његова *Војничка читанка* из 1893. годи-

не, затим *Основи стратегије, Висока војна дисциплина, Брезнички бој*, али и књижевни списи *Српски краљ у Риму, Војска и политика*, те *Последњи дах генерала Јована Мишковића* из 1909. године.

Одликован је различитим домаћим орденима – орденом Карађорђевог звезда са мачевима трећег и четвртог реда, орденом Милоша Великог трећег реда, орденом Белог орла са мачевима првог и другог реда, затим, орденом Таковског крста првог и петог реда, те златном медаљом за храброст и Албанском споменом. Генерала Васића одликовала је Француска – орденом Легије части трећег реда, Енглеска – орденом Светог Михаила и Ђорђа другог реда, Персија – орденом Лава и Сунца првог реда, Грчка – орденом Светог Спаситеља другог реда, Италија – орденом италијанске круне првог реда, а Турска – орденом Меџидије првог реда и Бугарска – орденом Св. Александра трећег реда.

Остала је упамћена његова беседа војницима на Кајмакчалану – *Јунаци, силним нападима Дринаца, Дунаваца и братским напорима српских и француских топчија, Кајмакчалан је заузет. Непријатељ је разбијен. Јунаци, отели сте му топове, заузели сте орлово гнездо, силну тврђаву и сву наду непријатељеву. Врата за нашу милу Србију ви сте отворили. Дивећи се вашој победи, ја вас јунаци поздрављам узвиком – Живели! Напред из славе у славу! Напред у нове победе, напред даље у нашу Србију!*

Генерал Милош Васић умро је 20. октобра 1935. у Београду. Сахрањен је на Новом гробљу у Алеји великана. ■

В. ПОЧУЧ

ВОЈНА УСТАНОВА "КАРАЂОРЂЕВО" НА ПРЕКРЕТНИЦИ

СВЕТЛО НА КРАЈУ
ТУНЕЛА

Ко је намакао омчу на врат некада најмоћнијем војном добављачу, односно ко је одговоран за његов до те мере незавидан положај да од "Карађорђево" сада сви перу руке – показаће време пред нама. За последње три-четири године промењено је пет директора, суспендовано је тридесетак запослених, обављено неколико материјално-финансијских инспекција, али стање се није побољшало. Залог је био превелик чак и за двојицу војних министара. Да ли ће трећи имати довољно снаге да запосленима покаже светло у тунелу, зависиће не само од новог руководства и запослених, очито вољних да зараде сваки динар, већ и од државе, чија се помоћ у решавању нагомиланих проблема не може заобићи.

А гонија Војне установе "Карађорђево" траје већ 13 година, још откад је, у складу са тржишном оријентацијом, покушала да се опроба у слободној конкуренцији. За предузеће које је, све до 1992. године, имало сигурног, при томе и платежно веома јаког купца својих производа, нови услови пословања били су више него неповољни. Није било једноставно снаћи се на тржишту на коме су господарили знатно моћнији, уигранији и далеко прилагодљивији "вукови" конкуренције.

Са распадом Југославије "Карађорђево" се нашло у веома тешкој ситуацији. До тада један од најважнијих снабдевача Војске стратешким прехранбеним артиклима, огревним дрветом и полуфабрикатима од дрвета, по ценама и до 25 одсто нижим од тржишне, та војна установа успевала је да, после покривања свих производних трошкова, остварује значајну добит, усмерену на релативно високе зараде, станове за раднике и на проширену репродукцију. Захваљујући сигурном пласману својих производа, установа је, све до почетка деведесетих, расла из дана у дан, ницали су савремени производни објекти, улагано је у системе за наводњавање, занављана је и осавремењивана пољопривредна механизација.

А онда, готово преко ноћи, све је стало. Наступио је период у коме су потребе војних јединица и установа биле знатно испод производних капацитета "Карађорђево", а тржиште је остало немо на његове понуде меса и биљних производа по ценама које нису могле бити конкурентне великим пољопривредним про-

извођачима у Србији. Додуше, почетак девете деценије прошлог века још није наслуђивао садашњи крах некада моћне војне установе. Са преласком на доходовни систем привређивања, "Карађорђево" је своје производне вишкове, углавном свињско и јунеће месо, понудило професионалним припадницима Војске, по нешто нижим ценама од оних у малопродаји, па су и они имали прилику да се, за релативно мале паре, припреме за зиму. Сви се сећамо редова у "војним дисконтима", у којима смо куповали "француску обраду", иако кромпира и лука и јабуке на гајбе. Нажалост све сиромашнијих припадника Војске Србије и Црне Горе, та пракса није потрајала дуго, па су, онда кад је било најтеже, у време хиперинфлације, официри, подофицири и цивилна лица остали без свог "синдикалног добављача". Највећа инфлација на свету уништила је и "Карађорђево", чије "робне резерве" нису могле да издрже ударце наших финансијских стручњака. За само два сата, колико је трајала достава робе из "Карађорђево" у војне продавнице, вредност динара би опала до те мере да се није исплатио ни превоз. Продавнице су, после тога, остале празне, а припадници Војске су остали без зимнице.

ИСХРАНА ВОЈНИКА У ТАМПОН-ЗОНИ

С друге стране, тих ратних година "Карађорђево" је добило још један задатак. Задатак који је ваљало извршити без обзира на цену и исплативост. Требало је исхранити јединице Војске које су, блокиране на ратишту у Хрватској и Босни и Херцеговини, остваривале нимало лаке обавезе. У војсци је тако, задатак се мора извршити, упркос свему, па и најнеповољнијим околностима. Запослени у "Карађорђево" тада нису питали ко ће да плати произведену и испоручену робу. Такво је било време. Надали су се да ће, кад све прође, држава имати слуша за огромне напоре које су поднели у снабдевању јединица на ратом захваћеним подручјима некада заједничке и јединствене Југославије. Уместо тога, с почетком новог века доживели су шок од кога се до данас нису опоравили.

Осетно смањење обима производње, дуготрајно несналажење на тржишту и лутање у производном програму били су узрок опадања зарада и животног стандарда запослених у "Карађорђево", што је, опет, био разлог губитка мотивације за рад. Мало-помало, из те војне установе, некада главног снабдевача

СТАБИЛИЗАЦИОНЕ И ПОДСТИЦАЈНЕ МЕРЕ

Најновији покушај оздрављења ВУ "Карађорђево" подразумева репрограмирање дуга у износу од 524 милиона динара отписом дуга Војсци и превођењем у јавни дуг државне заједнице, осигурањем око 120 милиона динара за улагање у производњу и око 50 милиона динара за отпремнине радницима којима предстоји пензионисање. У том случају створили би се предуслови за економски исплативу производњу стратешких артикала хране за потребе Војске, али и продају вишкова. Процењује се да би чак половину производње, у укупној вредности од око 800 милиона динара, запослени у "Карађорђево" могли да продају на тржишту.

Мере стабилизације стања, између осталог, обухватају смањење броја стално запослених на 250, уз запошљавање већег броја сезонских радника, подизање сточарске производње и повећање млечности, смањење смртности свиња и повећање прираста грла, активирање фарме фазанских пилића, реализацију јесење сетве и повећање биљних приноса остваривањем јесење и пролећне сетве... Подстицајне мере подразумевају инвестициона улагања у набавку механизације, санацију грађевинских објеката и правку квалитета сточног фонда, те прелазак на исплату зарада по учинку.

војске храном и огревом, у јединице и установе није стизало готово ништа. Војска се окренула другим понуђачима, онима који су на тржишту нудили јефтиније и квалитетније месо, млеко, воће, поврће, уље, шећер... Коначно, 2000. године, Војска више нема никакав разлог да робу купује од "сопственог произвођача", јер су му други и јефтинији и ближи. То је "Карађорђево" довело до производног и финансијског колапса у коме је већ, ево, пету годину.

Током тог најтежег периода у осам деценија дугој историји "Карађорђево" било је неколико покушаја његове санације и извлачења из незавидног положаја. Крајем 2001. године констатовано је изузетно лоше стање у свим сегментима пољопривредне производње, посебно биљне, која представља основ

целокупне делатности предузећа. Слаби приноси у производњи сточне хране неповољно су се одразили у сточарству, па је тов јунади и свиња десеткован. Пољопривредна механизација одавно је одслужила своје. Трактори су старији од две деценије, многи су и уништени, системи за наводњавање запуштени, зграде дотрајале и оронуле. Објекти за смештај и репродукцију свиња не обезбеђују ни најосновније зоохигијенске услове. Ветеринарска служба је недовољна и неефикасна.

НЕУСПЕЛИ ПОКУШАЈИ ОЗДРАВЉЕЊА

Закључено је, између осталог, да неисправна механизација, запуштена технолошка опрема, лоши зоохигијенски и зоотехнички услови у објектима за стоку представљају скривену опасност за честе повреде и обољења радника, с једне стране,

Ново руководство "Карађорђева" ужива поверење радника, чуло се на састанку министра Зорана Станковића са управом те војне установе

али и за угрожавање еколошке средине с друге стране, што је захтевало брзе и одлучне кораке. Процењено је да би утврђивање конкретне одговорности, бар донекле, оснажило тадашње напоре на оздрављењу "Карађорђева" и вратило поверење запослених у искрене намере руководства. Убрзо се, међутим, показало да нема снаге за радикалније промене. Није покренут поступак против најодговорнијих за штете проузроковане у биљној производњи, нико није кажњен за упропашћену механизацију, одговорност су избегли и они који се нису либили да узурпирају државно земљиште, поткрадају сопствено предузеће и секу државну шуму.

Суочена с таквом ситуацијом, екипа Министарства одбране оценила је, почетком 2002. године, да нестручан рад руководства и масовни јавашлук запослених представљају најважније разлоге неуспеха у покушају лечења "Карађорђева", па је одлучено да се "ефикасним резом" створе погоднији услови за реализацију новог консолидационог програма, који је претпостављао обнављање основних стада у говедарству, свињарству и овчарству, генерални ремонт пољопривредне механизације и набавку нових машина, те омогућавање покретања производње.

Од тога, међутим, није било ништа. Стање се и даље погоршавало, па су, последње три године, радници без плате, а мало је недостајало да остану и без предузећа. Како то обично бива, за осиромашено и готово уни-

штено "Карађорђево" заинтересовали су се новопечени богаташи и "контроверзни бизнисмени" који, последњих десетак година, за мале паре купују све што вреди. Средином септембра 2003. године више десетина радника покушало је штрајком да скрене пажњу на тешке проблеме с којима се та војна установа непрекидно суочавала. Закон је био неумољив, тридесетак коловођа је суспендовано, али до данас њихов статус није решен. Током министровања Бориса Тадића и Првослава Давинића тај "врућ кромпир" није се охладио, тако да ће закон опет бити неумољив, али овог пута у корист радника који траже да буду враћени на посао. Наравно, уз одштету за време проведено ван радног места.

Нису то једини промашаји Министарства одбране кад је реч о "Карађорђеву". Покушаји да се та установа изда у закуп и

тако трајније реши њен статус и материјални положај запослених није успео. Било је, на име, планирано да закупац измири дуговања према повериоцима и радницима, обезбеди њихово запошљавање, плати закуп у висини од 600.000 евра годишње, одређена средства уложи у развој "Карађорђева" као огледног пољопривредног добра и омогући бесплатно школовање деце запослених, што се понуђачима учинило као претеран захтев. После свега, за тендер је остала заинтересована само фирма "МК комерц", што је било недовољ-

ЛИЧНА КАРТА

Војна установа "Карађорђево" више од осам деценија бави се примарном пољопривредном производњом, прерадом пољопривредних производа, ловством и шумарством, угоститељством и трговином. У њеном саставу је и ергела коња липицанера, енглеских пунокрвних и нонијус расе.

Од некадашњег најмоћнијег војног добављача стратешких прехранбених производа, "Карађорђево" је постало велики губиташ. Његови капацитети већ годинама се користе у просеку од 20 до 40 одсто.

Књиговодствена вредност капитала процењена је на више од три милијарде и седамсто милиона динара. Установа располаже са око 5.000 хектара пољопривредног земљишта, од чега је велики део обрадиво, више од 3.400 хектара шума и 2.500 грађевинских објеката. Тренутно је запослено више од 420 радника.

но за његову реализацију.

С обзиром на то да поступак давања предузећа у закуп није спроведен у складу с прописима који регулишу ту област, тендер је обустављен и Војна доходна установа "Карађорђево" остала је "на ледини". Дугови су се у међувремену нагомилали, а читав проблем усложен је и узурпацијом дела земљишта, коју су, крајем 2002. године, починили мештани села Младеново, сматрајући се правним наследницима некодашње земљорадничке задруге "Ловренац", чија је имовина 1976. године припојена војној установи.

■ КАД И МИНИСТРИ ЗАТАЈЕ

Било како било, данас је "Карађорђево" дужно и радницима, и Војсци, и држави. Укупан дуг износи нешто више од 524 милиона динара. Запослени, сем неколико професионалних официра, не примају плату у новцу, већ у "боновима" за набавку прехранбених производа, у износу нето плате, а не уплаћују се ни обавезе за порезе и доприносе на зараде. Све то се, наравно, негативно одражава на успостављање технолошког реда у установи и организовање рационалне и економичне производње.

Ко је намакао омчу на врат некада најмоћнијем војном добављачу, односно ко је одговоран за његов до те мере незавидан положај да од "Карађорђево" сада сви перу руке – показаће време пред нама. За последње три-четири године промењено је пет директора, суспендовано је тридесетак запослених, обављено неколико материјално-финансијских инспекција, али стање се није побољшало. Залог је био превелик чак и за двојицу војних министара. Да ли ће трећи имати довољно снаге да запосленима покаже светло у тунелу, зависиће не само од новог руководства и запослених у "Карађорђеву", очито вољних да зараде сваки динар, већ и од државе, чија се помоћ у решавању нагомиланих проблема не може заобићи.

Један од првих задатака Зорана Станковића на месту министра за одбрану, како је и сам изјавио, јесте и стварање услова за системско решавање положаја доходних установа у Војсци, а тиме и "Карађорђево". Стратегија развоја тог предузећа подразумева репрограмирање постојећег дуга, односно његово превођење у јавни дуг државне заједнице и отпис средстава која "Карађорђево" дугује Војсци за гориво. Ради стабилизације технолошког стања у установи и стварања услова за рационално и економско привређивање у наредних 18 месеци, треба да се обезбеди 120 милиона динара неповратних средстава, а из социјалног програма намењеног за реорганизацију (рационализацију) система одбране треба обезбедити још педесетак милиона за исплату око 200 отпремнина радни-

■ НЕСУМЊИВ ИНТЕРЕС ВОЈСКЕ

Након стабилизације стања у установи (за "дан Д" предвиђен је крај јула наредне године), из реализоване производње Војска би осигурала редовну набавку стратешких прехранбених артикала, и то 30 тона свињског меса и 100 тона млека месечно, пшеницу, јестиво уље, поврће за зимницу, шећер, огревно дрво...

За то је потребно, поред осталог, у најскорије време осигурати око 100 тона дизела за предстојећу сетву и обезбедити новчана средства за набавку 150 вагона кукуруза, по 100 тона јечма, сунцокретове сачме и пивског тропа за исхрану стоке и крава музара, оправити бар део пољопривредне механизације и реализовати сечу и транспорт огревног дрвета за потребе јединица и установа Војске.

Сигурно и непрекидно снабдевање јединица и установа Војске најважнијим прехранбеним производима у овом тренутку представља несумњив стратешки интерес не само Министарства одбране већ и државе у целини.

цима којима би престао радни однос. Тиме би се створили услови за оздрављење предузећа од кога, по свему судећи, Војска још није дигла руке. Остаје, међутим, непознаница да ли је држава спремна да помогне.

– Војна установа "Карађорђево" не дугује ником другом сем држави и то око 524 милиона динара – напомиње дипломирани инжењер агрономије Славољуб Крстић, помоћник директора Дирекције за туризам и производњу Министарства одбране Србије и Црне Горе. – Све пољопривредне организације последњих година биле су ослобођене дуговања насталих због различитих разлога, због блокаде, бомбардовања... Све се претварало у јавни дуг. Кад год бисмо покушали да на исти начин решимо дуговања "Карађорђево" наилазили бисмо на неразумјевање. За мене не постоји ни један једини разлог због којег би та војна установа била изузетак од правила. У тренутку кад се ослободи државног дуга, "Карађорђево" ће бити спремно да сервисира све своје обавезе, попут пореза и доприноса на плате, рачуна за струју и наводњавање... Наравно, да би у наредном периоду пословало у складу с тржишним критеријумима, оно се мора рационализовати, односно, са садашњих 450 смањити број радника на 250. За то је урађен

програм стабилизације и развоја који, под одређеним условима, може дати сјајне резултате. Велики промашај био би да се, као раније, пожар гаси куповином социјалног мира тако што би се двадесетак милиона динара потрошило на плате радницима. После свега, било би то доливање уља на ватру. Наравно, не треба губити из вида ни нужност утврђивања одговорности за настало стање. Године су прошле, а готово нико није одговарао за нерационално пословање, уништавање имовине, крађу горива и материјала, једном речју – за општи јавашлук који је зацарио у "Карађорђеву". Кажњавање најодговорнијих представљало би истовремено и одлучан одговор свима онима који су, посебно прошле и ове године, покушали да присвоје ту веома значајну војну установу. Без тога нема дуготрајног помака – сматра Славољуб Крстић.

Нема никакве сумње да је "Карађорђево" Војсци неопходно. Али да би се амбициозно замишљени циљеви и остварили, потребно је бескомпромисно решавање нагомиланих проблема и покретање производње. Тек тада у јединице и установе Војске Србије и Црне Горе стићи ће стратешки прехранбени артикли из производних ресурса предузећа које је, не тако давно, хранило онолику војску. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

ПУТ
НИШТАВИЛО

С намером да ваљано објасни или бар на моменте осветли трагични чин када човек подигне руку на себе, Институт за психијатрију Клиничког центра Србије организовао је 3. и 4. новембра на ВМА едукативни симпозијум о суициду. На скупу су излагали психијатри и психолози из Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Републике Српске, али и представници Министарства здравља Републике Србије, Психијатријске секције Српског лекарског друштва, Удружења психијатријских установа СЦГ и Војске.

ош је Ками говорио да постоји само један озбиљан филозофски проблем – самоубиство. Балзак га је означио као поему сете, а Дима као највећи злочин. Свако самоубиство има своју историју, бескрајне упитаности, разлоге, али и могућности. У њему има нечег сабласног. А, подизање руке на себе је, у ствари, одговор непристајања на свет у коме живимо. Ако је у самоубиству садржан слободан избор, како многи теоретичари сматрају, па и сагласје логичког и апсурдног, онда се оно не може схватити као апсолутна самонегација. Ипак, психијатријска тумачења самоубиства воде посве другачијим објашњењима.

■ КРОЗ ТУЂЕ СРЦЕ

Покушаји да се о самоубиству каже нешто више засновани су на искуствима наше и праксе суседних земаља, али и на истраживачким донетима савремених медицинских наука у тој области. Врло често самоубиство нереално голица пажњу јавности, а од случаја до случаја тумачи се више или мање сензационалистички, те му се, скоро по правилу, приписују неке друге димензије. Зато је добро рећи шта је у основи таквог чина, који су његови узроци, и како се, бар делимично, може спречити. Потребно је и знати да је број самоубиства код нас на нивоу средње или чак ниже европске стопе суицидалности. Формирање националног центра за превенцију једини је исправан пут да се ризик додатно ублажи.

– Наша професионална едукација је зато усмерена на препознавање ризичних пацијената и фактора ризика – каже проф. др Мирослава Јашовић-Гашић, директор Института за психијатрију. – Унутрашњи мотиви због којих млади људи, из чиста мира, одлуче да себи одузму живот, предмет су посебних анализа. Из тог разлога медицинску струку занима шта се заправо дешава у психоло-

шко-психијатријском смислу на нивоу личности, јер су родитељи и родбина самоубице склони да помере праве разлоге таквог чина и кривицу пребаце на неког другог. Не треба занемарити ни социјалне факторе који могу допринети самоубиству – породица, образовне установе, припадност сектама, наркоманија, алкохолизам, религијски образац понашања и културни миље уопште, нити генетску предиспозицију. На стручној расправи су управо разматрани разноврсни аспекти самоубиства засновани на научној основи. Тако су се међу темама нашле и оне које испитују однос самоубиства и депресије, психозе, шизофреније, афективних поремећаја личности, суицид адолесцената, неуропсихолошке корелате самоубиства, али и пресуицидално понашање, судскомедицинску анализу, односно аутопсију самоубиства, бројне форензичке моменте, па све до модела терапијског рада са пацијентима и самоубилачких идеја потенцираних дужом употребом одређених лекова. Посебну пажњу заслужују и радови о индикаторима суицидалности на психолошким тестовима, о неуротским и психотичним нивоима пацијената који извршавају суицид, о примени когнитивно-бихејвиоралне терапије у лечењу, креативности као одбрани од самоубиства, истраживању суицида код малигних обољења и његовој превенцији у војној средини – објаснила је др Мирослава Јашовић-Гашић.

КАМЕН ЗАУСТАВЉЕН У ЛЕТУ

О моралним аспектима самоубиства на скупу је говорио проф. др Јован Марић. Етика даје одговоре на дилему – да ли је самоубиство витешки чин или иза таквог херојског саможртвовања стоји болест. Некада су филозофи тврдили да је част највећа људска вредност, па су зато препоручивали и самоубиство из достојанства. Данас се, у том смислу, другачије тумаче поступци исламских фанатика, камиказа, који се добровољно жртвују за идеале или политичке циљеве. Психијатри, додуше, сматрају да такви образци понашања не задиру у болест. Незаобилазно је и питање штрајкова глађу, који воде самоубиству, те еутаназije. Шта нам је чинити у таквим ситуацијама?

– Идеја о праву човека на смрт, односно избору када ће отићи са овог света, ако већ није својом вољом дошао на њега, није блиска психијатрима. Враћање Богу улазнице за живот је болест, а медицина не сме да дозволи и помогне самоубиство. Остаје, додуше, етичка замка у преиспитивању одговорности – колико смо себе даровали другоме. Мудро стоји забележено у *Курану* – каква је корист човеку ако читав свет задобије, а души својој науди – тврди професор Марић.

Настојања да се током стручне расправе дотакну и танане границе самоубиства додатно су умножила питања – колико суицидалност омета и спутава креативну личност, да ли је она управо увод у креативност, њена последица и може ли се створалачком енергијом променити. Само неки одговори дају се наслутити из излагања др Милана Крсмановића – *нарцисоидност је заједничка црта креативности и самоубиства*. Квалитативни скок у ново увек је, и само, у процесу стварања. Креативни говор је значајно терапијско средство у откривању и спречавању самоубиства.

Теорију о самоубиству као комбинацији генетике и утицаја

средине појаснио је проф. др Андреј Марушић из Словеније. Однос биолошке основе и околине је 43 према 57 одсто. Ризичан суицидални фактор је и снижен ниво серотонина, аминокиселине коју лучи организам, посебно код депресија. Самоубиство се одиграва тек у одређеном додиру спољашњих услова са наследним предиспозицијама. Оно, дакле, није само на нивоу црта личности.

Како је самоубиство у својој суштини амбивалентна реакција, једноставније речено сукоб нагона за животом са нагонима смрти, могуће га је, у доброј мери, предупредити. Сваки трећи покушај самоубиства захтева медицинску негу, у смислу психијатријског третмана. Когнитивно-бихејвиоралне терапије почињу на претпоставкама да су људи узнемирени не ситуацијом у којој се налазе, већ њиховом интерпретацијом.

– Терапија се заснива на препознавању самоубилачких идеја, ирационалних мисли и осећања, а затим на њиховом превођењу у рационалне алтернативе. Тако се жеља за умирањем пацијента преформулише у разлоге за наставак живота. Ради се у оквиру лечења депресије – каже др Милан Латас. – Исти принцип може се применити и у процесу психолошког растеређења породице током

жаљења због самоубиства њеног члана. Анксиозност се преводи у забринутост, депресија у тугу, љутња у фрустрацију, кривица у кајање, а срамота и стид у жаљење – додаје др Бојана Батинић.

ПРОХОДАЛА ПРАЗНИНА

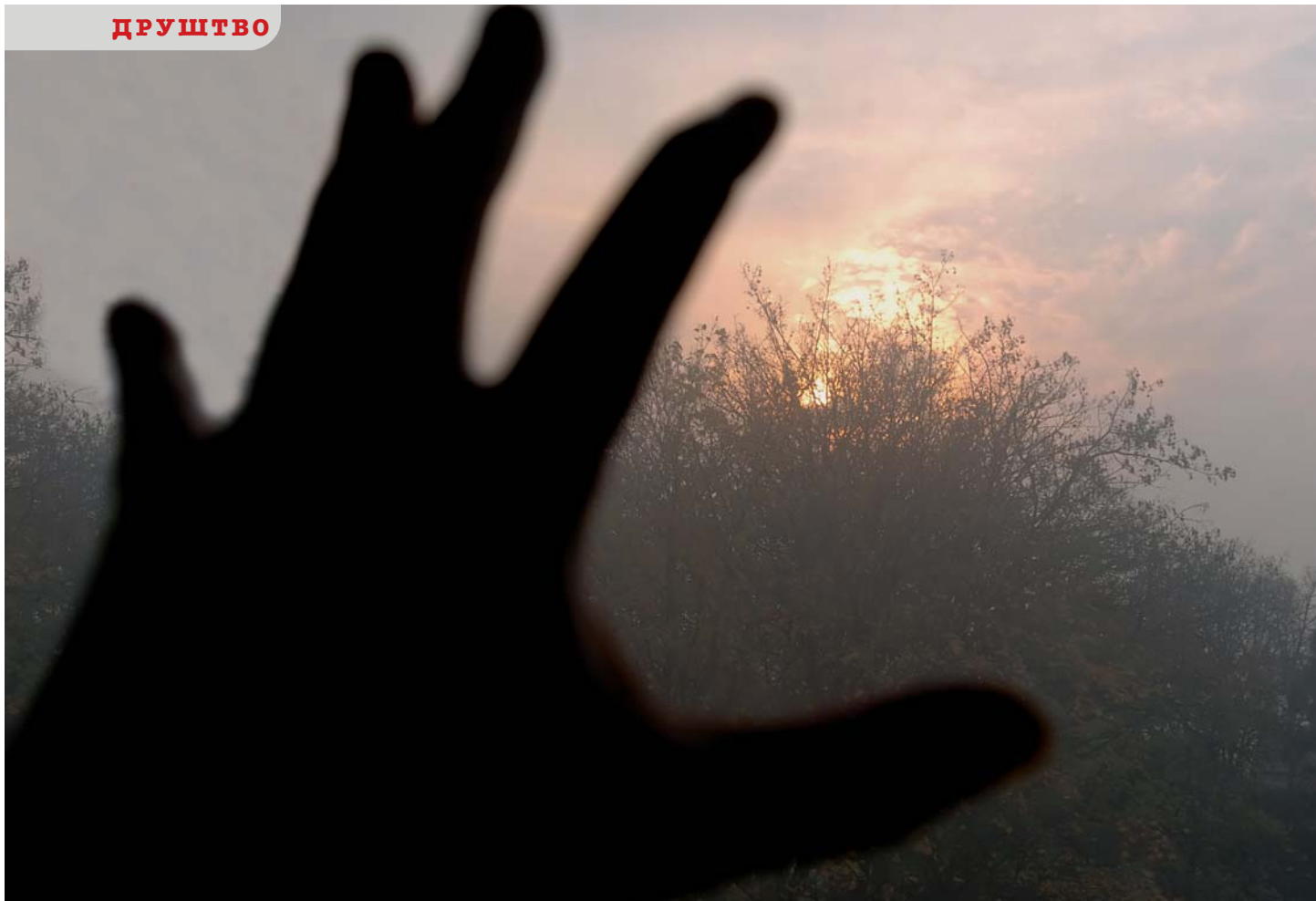
О Психосоцијалним и ситуационим факторима ризика код војника који су извршили самоубиство говорио је спец. мед. психологије на ВМА Горан Кличковић.

– Од 1998. године анализирана су 33 самоубиства војника. Психолошко-психијатријске аутопсије су показале да су доминантни фактори ризика били интровертност и хиперадаптираност младића на одслужењу војног рока. Због њихових проблема у комуникацији, односно емоционалној размени са другима, они су кризе у којима су се задесили превазилазили импулсивним реакцијама – самоубиством, јер нису умели да пронађу ваљане путеве растеређења агресије и беса. Војници, на име, нису желели да убију себе, већ оне негативне делове себе. Селекцијом на регрутацији није могуће запазити такве факторе ризика, јер она подразумева само грубу процену личности, без анализе утицаја војне средине и породичних односа. Акцент је зато на превенцији самоубиства у јединицама Војске и едукацији њених ментално-хигијенских тимова да препознају код војника пресуицидални синдром и остале ризичне моменте. То се посебно односи на другове из војничког колектива, јер они чине први ниво у спречавању самоубиства – напомиње Кличковић.

Како тврди психијатар доц. др Гордана Дедић, из Одељења за ментално здравље и војну психологију ВМА, годишње четири војника изврше самоубиство. Кривица се одмах пребацује на Војску. Исти број погине у саобраћајним незгодама, али се такви ванредни догађаји другачије коментаришу. А, стопа самоубиства у ВСЦГ знатно је мања у односу на општу друштвену популацију и последњих неколико година још је у опадању. Проблеми у породици, нарушена мотивација за служење војног ро-

КАВЕЗ БЕСМИСЛА

У последњих осам година у Београду самоубиство је починило 1.376 особа. Та бројка је у 2000. години износила 227, а посебно је повећана 2002. Самоубиства су се најчешће дешавала у пролећним месецима, а ређе у децембру. Млађа популација је, међутим, руку дизала на себе у јуну, октобру или децембру, током дана. Два пута је већи број самоубиства мушкараца, док је тај просек у свету обрнут. Најмлађа особа која је одузела себи живот имала је 13, а најстарија 101 годину. Самоубиства су израженија међу особама са средњом школом. Иако општина Савски венац има најмању густину насељености у њој је број самоубиства највећи. Статистика показује да самоубиство махом извршавају пензионери – 64 одсто, незапослени и домаћице. Вешање је најчешћи начин на који се изводи тај чин, затим, давлeње или гушење, а потом и употреба ватреног оружја.

ка или чак претерани захтеви родитеља у том смислу, могу бити значајни фактори који доприносе том чину.

– Највећи број самоубиства дешава се крајем децембра, када се, на неки начин, своде животни биланси, а по правилу у првих три до шест месеци боравка у војној средини. Уочено је да војници махом подижу руку на себе по повратку са одсуства. Зато је стручна препорука старешинама јединица да у том периоду не одређују војнике за стражарску службу, јер су истраживања показала да се они у две трећине случајева убијају баш на стражи – каже др Дедић.

Модел превенције самоубиства у Војсци осмишљен је као у саставима америчког ратног ваздухопловства и обухвата селекцију, мотивацију и едукацију. Трупни лекари и психолози морају на време препознати маскирану депресију војника, која је најчешће праћена неким безазленим органским проблемима. Још у периоду прилагођавања, уко-

ДИЈАГНОЗА БЕЗНАЂА

Годишње у свету десет милиона људи покуша самоубиство, а изврши га близу милион. Стопа самоубиства у САД је 12,5 одсто, а десет пута чешће се убијају психијатријски болесници. Истраживања су показала да постоје свесни или несвесни ризици од самоубиства у личности особа појединих занимања – аутомобилских возача и оних који се баве екстремним спортовима – планинарењем, џампинг скоковима и падобранством. И новински текстови могу допринети самоубилачким идејама код особа склоних таквом чину.

Самоубиство одражава колективно психолошко стање, али је увек индивидуалан чин. Он је најчешће осујећена хетероагресија усмерена на себе. Зато је број самоубиства у рату далеко мањи. Његовом порасту, иначе, доприносе стресне ситуације, миграције, насиље у породици и нарушени породични односи. Агресивност, депресија и деструкција једини упућују на самоубилачко понашање. Посебно је занимљиво тумачење таквог чина са аспекта неурофизиолошке основе. Не постоји анатомија мозга карактеристична за суициданте, већ процеси који услед нарушеног хемијског баланса у организму доводе до самоубиства.

Безнадежност је кључна карика између депресије и суицидалности. Интензитет степена безнадежности, а не депресија и њено појављивање, доминантни су код самоубиства. Међу шизофреним болесницима 16,5 одсто одлучи се да себи одузме живот. Код болесника са малигним обољењима у нашој земљи, последњих неколико година, у порасту је број самоубиства за девет одсто. Претпоставља се да је то последица лоше сарадње онколошких одељења са психијатријском службом. У лечењу таквих пацијената потребно је примењивати невербалне психотерапијске технике.

лико се уоче извесни ризични моменти, војника је потребно послати код психијатра, иако он тај одлазак доживљава као срамоту и додатну тешкоћу. Истраживања, међутим, потврђују да 28,5 одсто војника који се јављају на преглед или поновну оцену здравствене способности, има суицидалне идеје. Зато је далеко ефикасније током селекције и регрутације примењивати строже критеријуме, него у јединице примати младиће са израженим цртама шизоидне и интровертне личности.

Ако је страх од живота већи од страха од умирања, самоубиство је готово логичан исход. И онда се не зна, каквог ли парадокса, тврди проф. др Ратко Божовић, да ли је у слабости самоубице истовремено садржана и његова снага. Али знамо да се невољно трагање за светом с оне стране очајања, страха или патње, никада не завршава добро. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Пуковник проф. др Рајко Хрвачевић, заменик начелника ВМА

НЕ ЛЕЧИ СЕ БОЛЕСТ ВЕЋ БОЛЕСНИК

Здравом човеку недостаје много тога, посебно у данашње време, а болесном само једно. Зато не треба лечити болест, већ болесника, сматра један од водећих нефролога у нашој земљи.

Светски познат и признат нефролог, један од најуспешнијих интерниста Војне академије и пионир трансплантације бубрега, доспео је у нефрологију сасвим случајно. Али није случајно постао војни лекар. Пресудиле су амбиције и жеља да се докаже у научном раду. Да стигне до врха у изабраном позиву. Одличан студент Медицинског факултета у Сарајеву, један од најбољих његових дипломаца, војни стипендиста и носилац дипломе “Др Богдан Зимоњић”, која се додељивала само најперспективнијима, на једној од животних прекретница ноћима је размишљао о предстојећим корацима. Снове му је прекидала недоумица коју никако није могао да разреши. Требало се одредити између официрске униформе, која подразумева многобројна, не само професионална ограничења, и већ познатих обавеза у једној од елитних цивилних здравствених установа у Сарајеву.

– Војна стипендија није била најтежа препрека коју је тада требало савладати. Био сам добро ситуиран, у Сарајеву ме чекао и посао и стан, пријатељи и родитељи су ме уверавали да ми у некој од сарајевских болница предстоји сјајна перспектива, али ја сам се двоумио. И кад сам већ хтео да вратим новац који је Војска улагала у мене током студија, предомислио сам се. Пресудила је изузетна могућност коју сам само у војсци могао одмах да остварим. Пружили су ми прилику да готово са студија идем на специјализацију, што је у цивилном здравству било немогуће. Мо-

гао сам чак и да бирам грану медицине којој ћу се посветити. Једини услов је био да дођем на Војномедицинску академију. Тако сам једне фебруарске ноћи закуцао на врата собе војног хотела на Звездари, у којој је становао мој брат од стрица, такође официр. После неког времена преселио сам се у Интернат Војномедицинске академије и почео да радим.

Прво радно место поручника Хрвачевића било је на Ургентном одељењу Клинике за интерну медицину. Било је то веома стресно ватрено крштење. Готово из школске клупе, без клиничког искуства, обрео се међу искусним лекарима, стручњацима који се свакодневно боре за живот угрожених болесника. Врло брзо се снашао, радио је и по десетак сати дневно, ником не дозвољавајући да примети трему и страх који су га обузимали приликом интервенција. С временом, зебњу је заменила радозналост, а огромно знање које је поседовао дало му је толико жељену сигурност.

Већ на другој години специјализације његове старије колеге училе су све вредности будућег стручњака за срце. Примећивало се да највише воли кардиологију, па су му предложили да специјализира управо ту област. Било је то остварење његове највеће жеље. Не кријући одушевљење уписао је и последипломске студије на Медицинском факултету у Београду, те се у потпуности посветио проучавању срца и његових обољења. Колеге на кардиологији су веома брзо наградиле његово пожртвовање, па је убрзо, мада специјализант, сам дежурао на клиници за ургентну кардиологију. Био је то најбољи знак да му претпостављени неограничено верују. А онда, као што обично бива, уследио је шок и млади заљубљеник у срце и његове болести никада није постао кардиолог.

Тадашњи начелник нефрологије генерал Свето Суша, мудри академик, уочио је све врлине младог лекара и пожелео га у свом колективу. Његову одлуку није могао нико да промени. Немоћан је био и тадашњи начелник Војномедицинске академије генерал Војводић, који је инсистирао на принципу да најбољи и најперспективнији стручњаци сами бирају специјализацију. Безуспешни су били и покушаји најцењенијих кардиолога да младог стручњака задрже на свом одељењу. Тако се Хрвачевић на-

ИЗ БИОГРАФИЈЕ

Професор Рајко Хрвачевић је члан Савета ВМА од 2003. године. Потпредседник је секције за трансплантацију Српског лекарског друштва, члан Управног одбора Удружења нефролога СЦГ, председник Експертске комисије за трансплантацију Министарства здравља Србије, члан републичке Комисије за трансплантацију, члан научног одбора Балканског конгреса нефролога, европског и светског Удружења нефролога... Говори француски и енглески језик.

шао поново на почетку, несрећан и незадовољан што, после толико мука и напора да оправда поверење својих колега и претпостављених на кардиологији, није могао да пође њиховим стопама. Било је то превише за њега. Није се либио да одбије генералову жељу.

– Генерал Суша је био веома моћан. Његова се реч поштовала и када је одлучио да ми понуди нефрологију за супспецијализацију, није ми било помоћи. Био сам огорчен, кад ме позвао на разговор постојао је још трачак наде да ће се предомислити. Ипак, био је неумољив, па ми није преостало ништа друго него да одбијем понуду. Одлучио сам да напустим Академију и официјерски позив и вратим се у Сарајево. Кад сам му то и рекао, само се насмешио и узвратио: – *Капетане, сачекајте недељу, или две, заволећете ви нефрологију.*

Тако је и било. Млади и перспективни стручњак постао је мљењик генерала Суше, који му је, убрзо, променио живот. Учинио је све да му омогући усавршавање у струци, уследила су путовања у иностранство, семинари, симпозијуми, доказивање... И Рајко Хрвачевић је постао водећи нефролог, један од најбољих стручњака за трансплантацију бубрега не само у нашој земљи већ и у овом делу Европе. Искуства је стицао у Енглеској, Италији, Сједињеним Америчким Државама. Предавао је и представљао ВМА у многим земљама на свим континентима. Али трема, она стваралачка, и радозналост нису га напуштале. Без стреса се није могло.

– Најтеже је било 1996. године, кад смо на ВМА извели прву трансплантацију бубрега. Био је то максимум наше нефрологије. Од тада смо извели на стотине сличних и сложенијих операција, али тих неколико првих никада нећу да заборавим. Захваљујући искусним стручњацима, старијим нефролозима и интернистима, знању које су нам несебично преносили, вештинама које смо од њих савладали, све је протицало у најбољем реду. Данас је нефрологија једна од најуспешнијих клиника на ВМА, три пута проглашавана за најбољу у нашој установи. Ако се зна да је Војномедицинска академија храм медицинске науке у нашој земљи, јасно је да то представља прави подвиг.

То, међутим, не изненађује никога ко познаје доктора Хрвачевића. Његов професионални пут прелун је подвига. Специјализацију из интерне медицине завршио је 1988. године на ВМА, а супспецијализацију из нефрологије 1992. године на београдском Медицинском фа-

Подршка колега: једна од најпосећенијих одбрана докторске дисертације на ВМА

култету. Докторску дисертацију из области нефрологије одбрао је 1996. године на ВМА. Од 1988. године је на Одељењу нефрологије Војномедицинске академије. Начелник Одељења за дијализе је од 1994. до 1997. године, начелник Одељења за трансплантацију бубрега до 2002, а заменик начелника Клинике за нефрологију до маја 2005. године. У међувремену биран је за асистента, доцента и ванредног професора на предмету интерна медицина. Ове године изабран је и за гостујућег професора на Медицинском факултету у Нишу. За изузетне резултате у раду два пута је ванредно унапређиван, аутор је две књиге и више од 80 стручних и научних чланака. Књига *Савремене методе дијализе* преведена је на руски, а у току је и превођење на енглески језик.

– Ми једноставно немамо право да занемаримо своју струку. То је наша коб. Зато медицина није само позив, професија, то је опредељење. Нама није најважнија материјална страна професи-

ХОНОРАР ЗА КАМЕРУ

Први “јачи” хонорар професор Хрвачевић је добио 1990. године, за рад представљен на симпозијуму у Јапану. Рад је награђен са 1.000 америчких долара, од којих је тада купио камеру. Нажалост, није дуго уживао у снимању својих путовања. Све што је његова породица имала у Босни однео је рат. Да би откупио стан од 29 квадрата, који је својевремено добио од ВМА, морао је да прода камеру и тако реши бар део тадашњих тешкоћа. Зато не цени много материјалне вредности. Као религиозан човек уверен је да духовни квалитети много дуже трају и хуманије опредељују свет.

НЕДЕЉА ПРИПАДА ПОРОДИЦИ

Радни дан професора Рајка Хрвачевића траје од јутра до мрака. Времена је мало и за сан. Преподневне активности састоје се од многобројних обавеза заменика начелника ВМА и повремених операција и посета најтежим болесницима на нефрологији. Послеподне је време за рад на приватној клиници, а увече једва стиже да конципира предавање или напише неки од многобројних текстова за домаће и међународне медицинске часописе.

– Зато недеља припада деци и супрузи – каже др Хрвачевић. – Премало сам свих ових година био са њима, тако да смо сада сви срећни кад смо заједно. Тада или шетамо у природи, или одлазимо на излет, или се једноставно играмо. Знам да веома недостајем ћеркама Јованки и Јелени и сину Луки. Знам да и супрузи Веселинки недостају наши заједнички тренуци. Много су нам времена одузела моја студијска путовања, семинари, операције. Али она, као медицинска сестра, добро познаје обавезе здравствених радника. Зато стоички подноси терет васпитавања деце и држи породицу на својим плећима.

је, мада се она не сме занемарити. Од својих професора, старијих колега и ментора, научио сам да је различит однос према пацијентима то што одликује врхунске од обичних лекара. Ми не лечимо болест, већ болесника. Зато је мени увек била највећа награда њихово поверење у лекаре, радост због добро обављеног посла, због успеха постигнутог у тешкој операцији. Један мој колега, неурохирург, недавно је имао веома тешку операцију, трајала је више од дванаест сати, а за њу нису довољни само стручно знање и искуство, много значи и кондиција, психичка и физичка. Посвећеност позиву се подразумева код свих нас на Војномедицинској академији. То нас овде и држи. Многе моје колеге, врхунски стручњаци, остају овде упркос изузетно ниским примањима и подстанарском статусу, мада би их пожелеле многе приватне клинике не само у Београду и Србији, већ и у окружењу. Остају на ВМА јер је то институција, јер и она нама поклања део свог угледа и утицаја који има у свету. Многи од нас су и приватно пријатељи, што не изненађује кад се зна да је наш рад углавном тимски, да зависимо једни од других. Нема пацијента коме се не посвете бар двојица лекара, а кад је реч о операцији, ангажован је читав тим лекара и других медицинских радника. Ми смо тимски играчи.

На том тимском раду професор Хрвачевић инсистира и на садашњој дужности. Ни данас му није лако, каже, јер администрација у тако великој установи каква је ВМА захтева целог човека. Ако жели да промени нешто, да остави траг, мора бити спреман за пуну посвећеност. А доктор Хрвачевић жели да остави траг. Да победи систем који је саградио понекад и сувишне баријере. Баријере које спутавају креативност, ограничавају човека и његово стваралаштво. Те баријере треба срушити, али то није увек једноставно. Систем се грчевито опире и кад нема логику. Онда чак највише. У наредној години педесетак најперспективнијих младих стручњака имаће прилику да се усавршава у иностранству, на студијским путовањима с прецизно одређеним задацима. Неколико њих је већ у Питсбургу. После њиховог повратка, ВМА ће бити богатија за још један тим врхунских лекара са међународним искуством. Баш као што је некада Хрвачевић стицао знања у Европи и свету. Та пракса није прекидана ни у најтежем периоду, у време блокаде и санкција. Лекари не смеју да занемаре своје усавршавање. ■

Душан ГЛИШИЋ

Да ли су у питању само козметичке промене и колико ће тај докуменат убрзати решавање нагомиланих стамбених проблема, показаће време. У добронамерност предлагача не треба сумњати, али једно је, ипак, сигурно. Без већег издвајања финансијских средстава за ту намену неће се далеко одмаћи у решавању стамбених питања запослених у Министарству одбране, а док се то не деси - Правилник је само мртво слово на папиру.

**ШТА ДОНОСИ НОВИ ПРАВИЛНИК
О РЕШАВАЊУ СТАМБЕНИХ ПИТАЊА**

НАДА ЗА БЕСКУЋНИКЕ

Са ступањем на снагу новог Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране, крајем октобра 2005, стамбена проблематика поново је доспела у жижу занимања армије војних бескућника. Њиме се уређују начин, мерила и критеријуми за додељивање стамбених кредита, станова и гаража у закуп и пренос права коришћења земљишта за индивидуалну стамбену изградњу ради решавања стамбених питања запослених у Министарству одбране.

У односу на ранија нормативна правила учињен је значајан помак. Отклоњени су недостаци уочени у примени претходног правилника, који се односе на усклађивање критеријума и мерила за утврђивање реда првенства, тако да су направљене неке корекције исказане у бодовима, јер су вредновани значај радног места, дужина радног стажа, стамбена угроженост, време чекања на решавање стамбеног питања, број чланова породичног домаћинства, здравствено стање, учешће у решавању стамбеног питања и обављање службе под отежаним условима.

Суштинска новина је, ипак, у дефинисању листи реда првенства, по којима су сва лица која немају решено стамбено питање разврстана према статусу у осам категорија (1. професионални официри чина генерала – адмирала; 2. професионални официри; 3. професионални подофицири; 4. цивилна лица запослена у МО; 5. пензионисани генерали и адмирал; 6. пензионисани официри; 7. пензионисани подофицири; 8. пензионисана цивилна лица), чиме се потпуно одустало од досадашње јединствене листе стамбених интересената.

Тиме се, према оцени стручњака који су учествовали у изради Правилника, избегавају честе промене редоследа на листи реда првенства, а свакој од осам категорија биће додељиван одређени број станова како би се захтеви у свим групама упоредо решавали. Тако сачињене листе представљају основ за исказивање потреба и прибављање станова у појединим гарнизонима и местима на територији држава чланица, односно за издвајање кредитних финансијских средстава у складу са потребама на годишњем нивоу.

Независно од утврђених листа реда првенства, односно узимањем из реда првенства у оквиру сваке листе, према одредбама Правилника, министар одбране може доделити до три одсто од укупног броја станова, гаража, плацева и средстава намењених за кредите којима се располаже.

Промењене су и групе стамбених интересената са припадајућом структуром стана у зависности од броја чланова домаћинства, тако да сада, уместо три групе (посебно за војна и цивилна лица), имамо укупно пет група рангираних по чину и стручној спреми.

У начину решавања стамбених питања давањем кредита и станова у закуп новина је то што запослени у МО може добити кредит или стан само у гарнизону службовања, а пензионисана лица и чланови породичног домаћинства погинулих и умрлих лица то право могу остварити у било ком гарнизону или месту на територији држава чланица, без ограничења у погледу година службе, чиме је услов од 15 година ефективне службе у Министарству изостављен. ■

Нада МИЛОШЕВИЋ

НАПЛАТА ВИШКА КВАДРАТА

Новим Правилником регулише се и питање лица којима је до дана његовог ступања на снагу донето решење о давању стана у закуп, за који је утврђена већа структура и површина од структуре и површине стана одређене решењем. То лице ће се сада уговором обавезати да разлику у структури и површини стана, која је већа од припадајуће, плати Министарству одбране по тржишној вредности.

НИСУ ПОТРЕБНИ НОВИ ЗАХТЕВИ

Сви предмети за решавање стамбеног питања који до сада нису реализовани решаваће се без подношења новог захтева, а закључке ће стамбени орган ускладити по службеној дужности са новим Правилником.

НАКНАДА ЗА ОПРЕМАЊЕ СТАНА

Добио сам од Војске стан од 48 м² године 1986. док сам радио у својству цивилног лица, а породицу су ми чинили супруга и једно дете. После тога добио сам још једно дете и активирао се у својству подофицира. Интересује ме да ли ћу као професионални подофицир имати право на накнаду за опремање стана када добијем разлику између садашњег стана и оног који ми припада.

Заставник Миленко Терзић

Како је одредбом члана 45 Правилника о накнади путних и других трошкова у Војсци СЦГ прописано да накнада дела трошкова за опремање стана припада професионалном подофициру, између осталог, који се први пут усељава у стан након заснивања породице, мислим да према сада важећим законским прописима не испуњавате прописане законске услове за остваривање права на ову накнаду након добијања разлике између садашњег стана и оног који Вам припада.

ЈЕДНОМ У ТОКУ СЛУЖБЕ

На територију Републике Србије дошао сам 1992. године са територије једне од бивших југословенских република где сам имао једнособан стан који сам добио као самац, а затим сам се и оженио два месеца пре принудног одласка. Овога стана одрекао сам се у корист државе и поднео молбу за доделу стана на овим просторима. Моја мајка је продала стан у Републици Хрватској и купила кућу у Србији на име моје ћерке. Од тада не примам никакве накнаде. Закључком стамбеног органа признато ми је право на разлику између стана који поседујем и оног који ми припада у површини од 37 м². Да ли ћу након добијања овог стана имати право на накнаду дела трошкова за опремање стана. Напомињем да нисам остварио право на накнаду за обезбеђење минималних животних потреба породица лица премештених на територију СРЈ и да ли могу сада то право остварити.

Заставник Златан Пауновић

Припрема
Радојка МАРИНКОВИЋ

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

На захтев бројних читалаца стара рубрика са правним саветима поново је у "строју". Очекујемо ваша питања и предлоге за теме о правним и статусним питањима припадника МО и ВСЦГ. Одговоре ће припремати наша стална сарадница. Они, подсећамо, никога не обавезују и служе само као путоказ за решавање проблема, а остваривање права могуће је, наравно, само по прописаној правној процедури.

Код чињенице да законодавац прописује да право на накнаду дела трошкова за опремање стана припада професионалном официру односно професионалном подофициру који се, осим у намештен службени стан, први пут усељава у стан након заснивања породице, који је он или његов брачни друг стекао по основу прописа о стамбеном обезбеђењу, једном у току службе у Војсци, а полазећи од навода из Вашег писма да сте први стан добили као самац, па након тога засновали породицу, сматрам да би Вам ово право припадало након добијања стана по основу службе у Војсци, односно применом одредбе члана 45. став 1. Правилника о накнади путних и других трошкова.

Међутим, право на накнаду за обезбеђење минималних животних потреба породица лица премештених на територију СЦГ не можете остварити,

пре свега јер се радило о једнократној накнади која се остваривала само у одређеном периоду, те је давно протекло роком за подношење захтева.

ПРОФЕСИОНАЛНА ВОЈНА СЛУЖБА

Какав је сада статус старешина који су били по уговору па су преведени у активну војну службу, шта их чека и да ли ће и даље да раде у Војсци?

Предраг из Ваљево

Пријемом у професионалну војну службу, за даље решавање Вашег статуса као професионалног војника небитна је чињеница што сте пре тога радили у Војсци као лице по уговору. Стога се на Вас, као и на све остале професионалне војнике у активној војној служби, на идентичан начин примењују одредбе о стањима у служби па и о престанку професионалне војне службе. ■

ОКОМ КАМЕРЕ

Снимио Звонко ПЕРГЕ

СУСРЕТ СА ХРВАТСКИМ ГЕНЕРАЛОМ СЛАВКОМ БАРИЋЕМ

НАКОН ДУГОГ ПУТОВАЊА У НОЋ

**Кључне земље у региону,
Хрватска и СЦГ, својим
односом одређују
безбедност у овом делу
југоисточне Европе.
Будући да је колективна
безбедност одговорност
свих земаља, њихова
сарадња је – неминовност.**

Након сукоба, потом ћутања, дошло је време и за разговоре. Недавно је у нашој земљи боравио заменик начелника Генералштаба Оружаних снага Републике Хрватске генерал-пуковник Славко Барић и сусрео се са тадашњим замеником начелника ГШ ВСЦГ вицеадмиралом Михаилом Жарковићем. Разговори на тако високом нивоу потврдили су одлучност војног врха двеју земаља да прати нови правац у развоју међусобних односа, онако како је то политика зацртала.

– Ово је прва прилика да разменимо одређена искуства која имамо ми у Оружаним снагама Републике Хрватске са колегама из Војске Србије и Црне Горе. Ово је први радни састанак на коме смо покушали да утврдимо заједничке интересе наших земаља и оружаних снага. Савремени безбедносни ризици, изазови и претње више нису појединачни, већ заједнички, те захтевају и заједнички одговор и организацију. Стога смо расправљали о оним областима које су нам блиске, интересантне, где постоје могућности унапређења целокупног система одбране. Ми имамо искуства стечена у Партнерству за мир, чија је чланица Република Хрватска, а искрено се надам да ће убрзо то постати и СЦГ. Промене које се дешавају у овом делу југоисточне Европе изузетно су динамичне, и војска се мора брзо прилагодити свим изазовима који су пред њом. Нове државе су осетљивије на такве безбедносне изазове, ризике и претње. Верујем да ћемо ову сарадњу следеће године унапредити међусобним сусретима, разговорима, али и заједничким активностима, као што смо планирали и договорили се.

Реформисање система одбране и његово прилагођавање захтевима времена једно је од кључних питања за земље које настоје да уђу у интеграције. Хрватска је већ ушла у Партнерство за мир. Да ли то значи да је далеко одмакла и у реформи оружаних снага?

– Реформе оружаних снага у Хрватској су, у бити, стале. Завршили смо прву фазу, што значи да смо знатно смањили број људи. Први део реформе састојао се у томе да се оружане снаге што више бројчано смање. Други део заснива се на функционалном реформисању, при чему нам је циљ успостављање нове организације. Једноставно смо покушали да се у свим подручјима система одбране и оружаних снага прилагодимо стандардима НАТО, почевши од саме организације Главног стожера, до организације наших јединица, организовања планирања и усвајања стандардних оперативних поступака који су неопходни ако желите да budete део НАТО. Такође, радимо на дугорочном плану развоја, где бисмо покушали да донесемо нашу визију развоја, која треба да буде потврђена у Хрватском сабору, како би компатибилност и интероперабилност са системима западних земаља, односно са чланицама НАТО, била стварна, не само декларативна. У првом делу реформе дали смо изузетно велика средства и уложили многе напоре у оспособљавање људства. Други део се, пре свега, односи на улагање у технику и њену модернизацију.

Све то зависи од могућности друштва да одвоји новац. Колико оно у Хрватској има разумевања за потребе система од-

бране и чињеницу да реформа тражи улагање у знање, школовање, опремање, куповину новог наоружања и средстава?

– Морам да признам да су захтеви оружаних снага свих земаља у транзицији увек много већи него што је оствариво. Хрватска има своје програме и када бих рекао да сам у потпуности задовољан обрачунским средствима, то не би било тачно. Међутим, Влада издваја и подржава модернизацију и издвајаће средства изван прорачунског дела, који није у складу с оним што смо декларисали. Ни финансирање међународних војних операција не иде из обрачуна Министарства одбране, односно оружаних снага, и у том смислу постоји подршка, али недовољна. А недовољна је зато што су средства којима располажемо највећим делом средства бивше југословенске војске. Она нису модерна ни компатибилна, а модернизација у ОС Хрватске је приоритет и у Копненој војсци, и у Ваздухопловству, и Морнарици. За то су нам потребна изузетно велика средства. Стога планирамо модернизацију у десетогодишњем периоду.

Поменули сте могућу сарадњу СЦГ и Хрватске у области наменске индустрије. Шта конкретно имате у виду?

– Земље које имају развијену наменску производњу знају за потребе наших оружаних снага. Ми смо дали одређене назнаке о томе шта нас занима и сада се покушава презентирати нова технологија. Али ми сматрамо да део производње мора бити у Републици Хрватској. С обзиром на претходну војну индустрију, мислим да постоје могућности за сарадњу наших капацитета и капацитета у СЦГ. Ништа нас не спречава да убрзо почнемо разговоре. Сигуран сам да има простора за то, те да би о томе требало да размишљају не само наше две државе већ и остале државе из бивше Југославије.

Како бисте представили хрватску војску данас?

– Реч је о малој војсци која улаже изузетно велике напоре у систем образовања и обуке, која тежи да буде рационална и економична, прати могућности државе, одговара на изазове модерног времена, изазове које намећу нови асиметрични облици угрожавања, војсци која има потенцијала и војсци која брзо усваја стандарде. Верујем да ће, уз подршку и усвајање нових средстава, нове технике, та војска бити по мери захтева Републике Хрватске, а исто тако и битан сегмент у овом региону, који ће брзо из региона у коме има неуралгичних тачака прећи у регион мира и развоја. Та војска ће моћи одговорити изазовима и бити гаранција мира у региону.

Ваша војска учествује у многим мировним операцијама. Према неким подацима, чак у једанаест. То је велико искуство за тако младе оружане снаге.

– У овом тренутку очекује нас већ шеста смена наших војних полицајаца и других официра – негде педесетак војника – у Авганистану. Презузели смо у потпуности задатке војне полиције. Наши официри су тамо на челним позицијама. У саставу Литвије шаљемо седам посматрача који ће бити у том делу. У многим земљама Африке, до Хаитија, имамо своје посматраче. Са уласком у Партнерство за мир добијате одређене задатке. Ако хоћете да уђете у одређена партнерства, регионалне иницијативе, или ако

желите да прилагодите своје јединице стандардима, морате да се докажете у одређеним мисијама. Од вас се захтева да око два одсто снага имате "напољу", а следећих осам да буде спремно за одлазак, док 40 одсто мора бити покретно и способно да буде ангажовано у врло кратком року. То изискује времена, стрпљења, нови приступ селекцији и обуци, нови начин промишљања. Покушавамо да уведемо професионализам у коме је однос између војника и Министарства јасно дефинисан: оружане снаге постављају захтев и кажу шта очекују од свог војника, а војник мора знати шта ће добити уговором.

Па, шта ће добити?

– То је јасно дефинисано нашим законима: он има одређена права и бенефиције, у зависности од мисије у коју је упућен. Војнику остаје домаћа плата, дневница која је отприлике 80 долара и одређена друга права, као што су животно осигурање и у случају повреда, и низ других права која се уговором недвосмислено прецизирају.

Шта опредељује војнике за одлазак у мировне операције?

– Један од мотива је професионално доказивање, али није занемарив ни материјални. У том смислу ми морамо да будемо одређени: ако од професионалног војника тражимо да изврши своје задатке, онда смо спремни и да га платимо.

У неким земљама јавно се испољава отпор према слању домаћих војника у удаљене крајеве. Јавља се страх од одмазде и слично. Како хрватска јавност реагује на ангажовање својих трупа у иностранству?

– Јавност је доста осетљива када је реч о слању наших јединица "напоље". Имали смо неких јавних расправа и противљења томе. На срећу, наша искуства су изузетно добра, нисмо имали рањених, нити погинулих у тим активностима. Сабор мора двотрећинском већином да усвоји одлуку о слању наших јединица ван земље. Ове године је већ усвојено да се у следећој утростручи број војника који ће бити послати. То значи да ће око 150 наших војника 2006. учествовати у различитим мисијама. Улазак у НАТО поставља јасне захтеве шта се од вас очекује, шта морате да постигнете и који је ваш допринос у тој организацији. Често се заваљамо, па питамо шта ми очекујемо од НАТОа. Морамо да будемо спремни и рећи: ми НАТОу или том удружењу можемо да дамо то и то, или можемо на тај начин допринети стабилизацији, миру и једном другачијем окружењу. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ОБАВЕШТАЈНО-БЕЗБЕДНОСНИ СИСТЕМ ХРВАТСКЕ (2)

НАЈАВЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

Законска овлашћења указују на сличност хрватске противобавештајне агенције (ПОА) и најпознатије америчке службе безбедности ФБИ, како са аспекта егzekутивних овлашћења њихових припадника у борби против стране шпијунаже, тероризма и организованог криминала, тако и по ексклузивности права на прислушкивање

Е ојна сигурносна агенција је истовремено и војна служба безбедности са типичним контраобавештајним и превентивно-безбедносним задацима (контрашпијунажа, обезбеђење и безбедносна заштита одређених војних лица и објеката и сл.). Она учествује и у контраобавештајној заштити припадника Министарства одбране и оружаних снага, те објеката и простора које одреди министар одбране. У спровођењу тих послова, сходно одговарајућим законским одредбама, проверава активне припаднике Министарства одбране и Оружаних снага и цивилна лица која су запослена у овим институцијама. Међутим, ВСА је овлашћена да примењује контраобавештајне, тј. оперативне мере и радње само према војним лицима и цивилима на служби у Министарству одбране и Оружаним снагама када је то у вези са обављањем њихових дужности и само у војним објектима. Уколико се процени да оперативни рад треба спровести према другим лицима, о томе се одмах обавештава ПОА.

Организацију ВСА чине: директор агенције (војно или цивилно лице), заменик директора и кабинет, обавештајна служба, контраобавештајна служба (служба безбедности), Ј - 2 (трупно извиђање), логистика.

■ ПРУЖАЊЕ ОБАВЕШТАЈНЕ ПОДРШКЕ

Обавештајна служба има директора, кабинет и два одељења: оперативно и аналитичко. Сва логистика је на нивоу агенције. Задаци обавештајне службе су: пружање обавештајне подршке (подаци о страним армијама и одбрамбеним системима), подршка и заштита одбрамбеног система, анализа свих врста спољних претњи и притисака, праћење индикатора и упозорења о угрожавању безбедности земље, праћење и извештавање о војним и другим врстама претњи којима се угрожава безбедност и сарадња са сродним службама и агенцијама.

Контраобавештајна служба (служба безбедности) има помоћника директора, кабинет и три одељења: оперативно, одељење контраобавештајних анализа и одељење за пра-

ћење оперативних система. Задаци ове службе су: безбедносна подршка, заштита одбрамбеног система, анализе претњи и притисака са контраобавештајног аспекта, праћење индикатора и упозорења, безбедносне процене, сарадња са сродним службама.

Обавештајна управа Ј - 2 је организациона јединица ВСА али је смештена у Генералштабу и бави се прикупљањем података за потребе оперативних јединица ХВ (трупно извиђање). У свом саставу има начелника, одељење за планирање и прикупљање података, одељење за њихову анализу, одељење безбедности и логистику. За правовремено откривање покрета и маневра противника у региону извођења операције, праћење развоја ситуације у региону операције, откривање и праћење циљева и процена оштећености циљева након борбених дејстава, стручно јој је потчињен 350. војнообавештајни батаљон. Оперативни део безбедносно-обавештајног система је и батаљон за специјална дејства Ков-а намењен за специјалне операције и брзо реаговање, формиран октобра 2000. године. У његовом саставу су искључиво професионални војници.

Стратегијско електронско извиђање за потребе ОА и ВСА, као што је истакнуто, спроводи Средишњица електроничког извиђања Главног стожера Оружаних снага на основу планова које доноси Савјет за координацију сигурносних служби. СрЕИ није постала самостална електронска обавештајна служба, него "сервис" који прикупља обавештајна сазнања у иностранству за потребе ОА и ВСА.

■ ПРОТИВОБАВЕШТАЈНА АГЕНЦИЈА

Противобавештајна агенција (ПОА) надлежна је да планира и спроводи контраобавештајну активност унутар Хрватске. У том смислу она је директно везана за највише органе извршне власти, као самостална Владина агенција. Подједнако је одговорна и председнику Владе РХ и председнику РХ у склопу Савјета за националну сигурност, односно Уреда Вијећа националне сигурности.

Законска овлашћења указују на сличност ПОА и најпознатије америчке службе безбедности ФБИ, како са аспекта егзекутивних овлашћења њихових припадника у борби против стране шпијунаже, тероризма и организованог криминала, тако и по ексклузивности права на прислушкивање. Наиме, од раније је познато да је ФБИ једина служба овлашћена да примењује мере офанзивне оперативне технике на територији САД, и да то чини за сопствене потребе, али и за потребе осталих обавештајних и безбедносних служби. Овакво овлашћење има и ПОА, будући да ће ова служба реализовати целокупну тајну примену прислушних средстава на хрватској територији. Предвиђено је да остале обавештајне институције

(ВСА, ОА) и криминалистичка полиција само прослеђују захтеве за примену ове мере специјализованој јединици у саставу ПОА, која ће потом тражити законом предвиђено одобрење од судије Врховног суда, по чијем ће одобрењу договорити конкретно прислушкивање са неким од телекомуникацијских оператера са којим има склопљен уговор (КРОНЕТ, ВИП, Хрватски Телеком).

С тим у вези, у ПОА је формиран Оперативно-технички центар за надзор телекомуникација који обавља техничку координацију с телекомуникационим операторима у Републици Хрватској, надзире организацију безбедности информационих система у органима државне власти, усмерава спровођење мера "информацијске сигурности и криптозаштиту тијела државне власти", али надзире и рад "даватеља телекомуникацијских услуга у оквиру састава сигурности Републике Хрватске". Најзад, као служба за заштиту уставног поретка прати деловање појединих лица, група и организација на територији Републике Хрватске која су усмерена против националне безбедности. Као служба за заштиту одређених личности и објеката, ова служба учествује у контраобавештајној заштити и обезбеђењу заштићених лица, објеката и простора, али и важнијих скупова и састанака на захтев Владе Републике Хрватске.

■ ЦИВИЛНА КОНТРОЛА

Ради остваривања цивилног надзора над радом обавештајних и безбедносних служби основано је Вијеће за надзор сигурносних служби, као тело задужено за стратегијску међуресорску координацију обавештајног рада. Чине га председник Републике, председник Владе, члан Владе задужен за националну сигурност, министри одбране, унутрашњих послова, иностраних послова, правосудја и начелник Главног стожера Оружаних снага Републике Хрватске. Када ово вијеће расправља о стању националне безбедности у држави, односно када расправља о предлогу Стратегије националне сигурности, и у другим случајевима од посебног значаја, у његовом раду могу, по позиву, учествовати и друга лица.

Савјет за координацију сигурносних служби је тело задужено за оперативну координацију обавештајних и безбедносних служби, али и за припремање материјала који се разматрају на седницама Вијећа за националну сигурност. Сачињавају га члан Владе задужен за националну сигурност, као заменик председника Савјета, саветник председника Републике за националну сигурност, као потпредседник Савјета, равнатељ сигурносних служби и предстојник Уреда Вијећа за националну сигурност.

Специјализовано тело задужено за цивилну контролу, односно парламентарни надзор над радом обавештајних и безбедносних служби је Вијеће за надзор сигурносних служби. Оно се састоји од председника и шест чланова, које именује Хрватски сабор. Предвиђено је да за чланове овог тела могу бити именовани хрватски држављани са високом стручном спремом, при чему најмање по један његов члан мора бити дипломирани правник, дипломирани политиколог и дипломирани инжењер електротехнике. Мандат председника и чланова овог тела је четири године, али и након тога они могу бити поновно именовани. Иначе, Вијеће је задужено да прати законитост рада обавештајних и безбедносних служби, затим да прати и надзире примену мера тајног прикупљања података којима се ограничавају уставна људска права и основне слободе (тајно праћење, прислушкивање и сл.), и да перманентно прати законску регулативу из области националне безбедности у другим земљама.

Анализирајући функционисање система националне безбедности до краја 2003. године, односно до њеног доласка на власт, Влада ХДЗ-а закључила је да је он "нарушен а у неким сегментима и уништен, јер је остао без организације, квалитетног људства, планског и дугорочног садржаја рада, способности предвиђања и неутралисања ризика". Полазећи од тога, најављене су промене којима би се систем националне безбедности довео до нивоа да буде способан да прати, предвиђа, анализира и предлаже мере за смањење и отклањање свих спољних и унутрашњих претњи које могу довести до угрожавања укупне безбедности земље. ■

Проф. др Милан МИЛОШЕВИЋ

**Заједничка вежба
Војске СЦГ и Бугарске армије**

Део припадника 211. оклопне бригаде боравио је од 8. до 11. новембра у Бугарској где је са јединицама Бугарске армије изведена заједничка обука механизованих водава, сагласна процедурама Уједињених нација на одржавању мира и међународног хуманитарног права. Циљ вежбе је јачање војне сарадње, добросуседских односа и узајамног разумевања између две земље.

**ЈАЧАЊЕ
ВОЈНЕ САРАДЊЕ**

Уочи поласка за Бугарску, заменик начелника Управе за оперативне послове пуковник Милош Мандић је, по овлашћењу министра одбране, потписао са колегама из Бугарске, Меморандум о разумевању између Министарства одбране СЦГ и Бугарске армије, којим је прецизирана заједничка обука оружаних снага.

З. М.

**Посета делегације Војне болнице кинеске армије
КОНКРЕТИЗОВАНА САРАДЊА У НАРЕДНОЈ ГОДИНИ**

Студијска делегација Централне војне болнице Народноослободилачке армије Кине, предвођена начелником генерал-мајором Ђин Јинхеом (Qin Yinhe), боравила је у посети Војномедицинској академији и Управи за здравство.

У разговору са нашом делегацијом коју је предводио начелник ВМА пуковник проф. др Миодраг Јевтић размењена су искуства из организације санитетске службе, методологије збрињавања у случају масовног повређивања и дефинисани су модалитети будуће сарадње.

Гости су посетили и војну болницу у Мељинама и стекли увид у рад те савремене војномедицинске установе, а посебно интересовање изражено је за достигнућа у физикалној медицини и рехабилитацију повређених и оболелих.

На крају посете госте је примио начелник Управе за здравство генерал-мајор Владимир Пејак. Тема разговора била су искуства у организацији санитетске службе у различитим ситуацијама током сукоба на простору бивше СФРЈ.

Договорено је више облика сарадње, а током 2006. године биће размењена по два лекара специјалисте из области за које постоји обострани интерес.

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ НА ФАКУЛТЕТУ ЦИВИЛНЕ ОДБРАНЕ

Факултет цивилне одбране у Београду уписује другу генерацију студената на специјалистичке студије из области система интегрисане заштите (интегрисаног управљања ризицима).

У оквиру студијског програма кандидати уче различите методологије и технике у управљању ризицима. Будући менаџери интегрисаног управљања ризицима стичу знања, вештине и способности неопходне за тимски

рад и решавање сложених проблема, како у њиховој идентификацији и процени могућих ризика, контроли, тако и стварању услова за ефикасан одговор на несреће.

У реализацији специјалистичких студија учествују и истакнути стручњаци Универзитета Уједињених нација и Института за животну средину и људску безбедност из Бона, Немачка.

**ВЕЖБА КФОР
РЕАГОВАЊЕ**

**Увежбавања
мултинационалних снага
Кфора за реаговање
у случају немира
и побуне на Косову
завршена су 28. октобра
у војном логору
Врело код Приштине,
извођењем вежбе
"Операција
балкански јастреб"**

Серија оперативних активности, планираних још од лета 2004. године, почела је у марту ове године, са циљем да се правовремено и ефикасно реагује у случају било каквих кризних ситуација на Балкану.

У завршној вежби симулирани су различити сценарији демонстрација и немира на Косову, у којима су снаге Кфора, саста-

А НА КОСОВУ НА ПОБУНУ

вљене од контингента из различитих земаља у оквиру бригада Центар и Североисток, реаговале као један тим, уз хеликоптерску подршку. Посебни циљеви били су проучавање територије и провера логистичке подршке.

Завршним вежбовним активностима руководио је командант Кфора италијански генерал Ђузепе Валото.

Р. М.

Војна сарадња СЦГ и Републике Хрватске ИЗГРАДЊА ОБОСТРАНОГ ПОВЕРЕЊА

Помоћник министра одбране СЦГ за политику одбране Павле Јанковић разговарао је са помоћником министра одбране Републике Хрватске за одбрамбену политику Игором Показом о унапређењу сарадње у области одбране, посебно о активностима и плановима билатералне војне сарадње у наредној години и мерама за изградњу обостраног поверења.

Јанковић и Показ разменили су мишљења о безбедносној ситуацији у региону. Истакнута је подршка Републике Хрватске за пуноправно чланство у Америчко-јадранској повељи Србије и Црне Горе.

У разговору су учествовали и амбасадор Хрватске у Београду Тончи Станчић, те изасланици одбране СЦГ у Хрватској пуковник Зоран Бошковић и Хрватске у СЦГ пуковник Смиљан Чубелић.

ИСКУСТВА ИЗ МИРОВНИХ МИСИЈА

Начелник Управе за политику одбране Републике Чешке мр Радомир Јахода боравио је у дводневној посети Министарству одбране СЦГ.

Током посете, која се реализује на основу плана билатералне војне сарадње, представници министарства одбране двеју земаља разговарали су о реформи оружаних снага и политичко-безбедносној ситуацији у региону.

Приликом сусрета са начелником Центра за мировне операције пуковником Петром Ђорнаковим било је речи о искуствима оружаних снага Чешке и СЦГ у мировним мисијама.

САРАДЊА СА ТУРСКОМ У ОБЛАСТИ ВОЈНЕ ИСТОРИЈЕ

Начелник Војноисторијског института Министарства одбране Србије и Црне Горе пуковник Михајло Басара и начелник Управе за војну историју Генералштаба Војске Републике Турске пуковник Емрухан Јалчин потписали су Протокол о сарадњи из области војне историје, архивистике, музеологије и издаваштва.

Потписивању Протокола присуствовали су и генерал-потпуковник Ејуп Камп, начелник Директората за војноисторијска и стратешка истраживања ГШ Турске, и Павле Јанковић, помоћник министра одбране СЦГ за политику одбране.

Протокол о сарадњи представља даљи напредак у односима две армије и омогућиће истраживачима лакши и бржи приступ историјским документима и подацима везаним за војну историју.

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП О БАЛКАНСКОМ ПАКТУ

Међународни научни скуп "Балкански пакт 1953/1954" у организацији Војноисторијског института Министарства одбране Србије и Црне Горе одржан је 9. и 10. новембра у Београду у Централном дому ВСЦГ. Скуп је отворио заменик министра одбране СЦГ Вукашин Мараш.

Реконструкција догађаја који су довели до стварања Балканског савеза и његов утицај на садашње војно-политичке прилике на Балкану, биле су основне теме научног скупа на коме су поред научника из наше земље учествовали и бројни гости из Турске, Грчке и других земаља.

ЗАСТАВА - ОРУЖЈЕ

ГИГАНТ НА СТАКЛЕНИ

У протеклом веку ратови нису могли уништити Заставу, јер је обнављана вољом државе и запослених, али би могла – небрига. Сама се после 15 година немаштине и губитка неких тржишта не може опоравити.

Топовски плотуни огласили су 27. октобра 1853. да је у чувеној крагујевачкој Топливници успешно завршено прво ливење домаћег оруђа. Био је то почетак. Тај датум слави се и данас, после 152 године, као дан фабрике коју су називали колевком српске индустрије, јер је на њеним основама никао читав војноиндустријски комплекс.

Фабрика која је у почетку производила топове, сабље, бајонете, постала је познатија по свом програму стрељачког оружја, а међу Крагујевчанима је од давнина негован култ мајсторства врских пушکارа – туфегџија. Оружарска традиција преношена је генерацијама на подмладак. Деца су стасавала уз фабрику и маштала да кад порасту постану врсни мајстори, инжењери, да направе технолошки што боље оружје. У граду у коме се остварују конструкторски снови то некад није било тешко.

Сва та сећања помало су романтично, али збиља није била ружичаста. Заставу нису могли да униште ратови ни окупатори, који су палили погоне и пленили машине, јер је обнављана вољом државе и запослених, али је могла небрига. Последњих 15 година немаштине и губитка тржишта болније су него икада.

■ КВАЛИТЕТ ОТВАРА ВРАТА

О Застави би могло да се прича надуго и нашироко, јер је век и по била произвођач и снабдевач војске разним средствима наоружања. А да ли је протеклих година била и миљеник политичара? Тешко је рећи, јер се у престоници Крагујевац много више спомињао по њеној имењакињи – произвођачу аутомобила. Оружари су остајали у запећку, неправедно и неодговорно препуштени Војсци на бригу, а о фабрици се причало само када избију штрајкови или се смене руководиоци. Чинило се како се све svelo на туробно таворење и тихо пропадање. Лепих вести ниоткуд.

А онда се узбуркала јавност. Месецима се причало о развоју нове аутоматске пушке 5,56 мм М21, па о посети Калашњикова Застави, а пре непун месец ударна вест била је потписивање Меморандума о разумевању и сарадњи са познатом фирмом Ремингтон, произвођачем спортско-ловачког оружја, једном од најјачих и најстаријих светских компанији. Реч је о дугорочном пословном споразуму, којим се Застава обавезала да ће већ у првој години (2006.) на америчко тржиште испоручити 24.000 карабинских

ММ НОГАМА

и малокалибарских пушака. То су карабини система *Маузер*, у Америци познати више од 20 година.

Како оружари очекују, уговор са *Ремингтоном* посредно ће отворити и нека нова врата на америчком тржишту и поправити углед фирме, што је неопходно будући да су у току у преговори са неким компанијама. У Америци се, из цивилног програма, најчешће траже пиштољи и полуаутоматско оружје, које не производи *Ремингтон*.

Захваљујући квалитету производа који су цењени у свету, *Застава* је добила доброг партнера, а да ли ће *Ремингтон* постати и њихов стратешки партнер, одговорио је директор Радомир Грујовић.

– Потписивањем Меморандума створени су услови за партнерство, а реално је очекивати да компанија која је започела сарадњу са нама на овај начин и која нам даје своје име, заиста постане наш стратешки партнер и власник једног броја акција. Наравно, уколико нам то држава омогући. Не заборавите, ми смо предузеће са већинским државним капиталом и са неподељеним капацитетом – на истој опреми производи се и војни и цивилни програм. Сада је повољнија клима у Министарству одбране и постоји могућност да се део фабрике приватизује.

За то време у Погону за производњу ловачке муниције ради се пуном паром и на цеви сандука за ловачке карабине утискују се ознаке *Ремингтон – Застава*. У то смо се и уверили. Извесно је да ће се ускоро ти погони модернизовати и подићи капацитети за производњу.

■ ПРЕСТРОЈАВАЊЕ ПРОИЗВОДЊЕ

У фабрици се данас чине напори да се цивилни део што више одвоји од војног. Циљ је да се под једним кровом нађу само цивилни производи – пиштољи, револвери, малокалибарске пушке, сачма-рице, карабини... а да се у другом, војном делу, групишу сви војни

КОНСТРУКТОРСКЕ ПЕРЈАНИЦЕ

Пуковник Миодраг Васић је 1904. године развио прву домаћу ручну бомбу, која је усавршена 1912. и уведена у наоружање под ознаком М12, а била је позната као "крагујка". Мајор Бошко Станисављевић конструисао је противтенковски топ 76,5 мм М39, Антон Мешичек конструктор је првог домаћег ручног бацача 44 мм М49, Тодор Цветковић ручног бацача М57, аутомата М56, сигналног пиштоља М57, док је Ђурђе Матић осмислио први домаћи аутомат М49. Милан Ђирић био је вођа тима који је развио Фамилију аутоматског оружја Застава – ФАЗ. Родољуб Матковић творац је револвера .357 магнум М83, а Зоран Шушић револвера *кобац Р22* и *кинг крагуј*. Божидар Благојевић конструктор је снајперске пушке 7,9 мм М76...

погони. То ће смањити и трошкове производње. Процењује се да ће уштеда само на грејању бити већа од 10 милиона динара, а тек на струји, путевима.

У међувремену, све функције и пратеће службе у фабрици остају заједничке – пре свега Развој и Маркетинг. За сада постоје неподељени бирои за развој ловачког, војног и цивилног оружја, и у њима раде, како каже директор, универзални и добри конструктори из свих тих области, тако да их још неће делити. Али ће то морати да учине у моменту када се омогући приватизација дела фабрике.

У *Застави* су променили и начин пословања. Укинули су, додуше уз бурне реакције, ранијих 35 директорских места и сада предузеће има само једног директора и једну секретарицу. Остале функције су организоване на нивоу пословних или радних јединица, па оне сада имају шефове, управнике и пословође.

– Укинуо сам и колегијуме, па сада имамо радне састанке. Колегијуми повлаче више администрације него што треба, а ако знамо послове које треба да обавимо и ако смо их добро расподелили, они могу лако да се контролишу, па за то нису потребни вишечасовни колегијуми. Они су у време несташице посла служили да се људи мало изјадају и покушају да нађу излаз из кризе. А данас нам је циљ да се вратимо на организацију која је постојала до 1972, јер

АТЕЉЕ ЗА ГРАВИРАЊЕ

У фабрици постоји једно чаробно место – Атеље за гравирање. Ту се израђују прелепи дуборези на дрвеним и металним деловима пушке. Од руководиоца тог атељеа Владана Миленића сазнали смо да су пре две и по деценије тројица радника прве корак у гравирању учила у источнонемачкој фабрици Зул (Sull). Стечена знања потом су пренела млађим колегама.

је била онаква какве су у развијеном свету – наглашава Грујовић, који је у тој фабрици пре 37 година почео је као техничар, па уз рад студирао, магистрирао. Већ 25 година развија средства НВО, а свој "потпис" ставио је и на "црну стрелу".

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ – СЛАБ КУПАЦ

Када је реч о војном програму, крагујевачки оружари укључени су у опремање војника пешадије за 21. век са два производа – аутоматским бацачем граната и пушком 5,56 mm М-21. Пушка је најпре хваљена, па кућена, а неки политичари оценили су је као непоуздану. На те контроверзне критике директор *Заставе* одговара:

– Захваљујући нашим претходницима, који су знали да одаберу, ми имамо добар систем аутоматског оружја. И данас га чувамо у тим облицима, а приликом недавне посете фабрици и сам Калашњиков је рекао: "Држите се овог мог система у погледу три елемента који га чине поузданим – систем брављења, систем позајмице и систем окидања. Све друго можете да мењате." И ми смо тако урадили на пушци М-21. Променили смо јој неке спољне елементе, увели полимере, олакшали је и омогућили једноставно руковање. Они који су је испитивали у нашој војсци – од прототипа, прототипске партије, до нулте серије – установили су да је то поуздано оружје, да се лако контролише и одржава и закључили да се може увести у наоружање. То је и урађено 2004. године. Ту пушку носе припадници мировних мисија УН, који кажу да је изванредна, а у наоружању је и неколико земаља света. И не само М-21, опрема која је рађена у оквиру Модела 21 је квалитетна, прошла је сва потребна испитивања и очекујемо да је Војска купи у наредној години.

КАЛАШЊИКОВ ИЗ КРАГУЈЕВЦА

Идеја да се започне рад на домаћем развоју оружја, заснованог на замислима прослављеног Калашњикова (7,62 mm АК-47, АКМ), покренута је још 1959. године. Читав пројекат започет је самоиницијативно, а представљао је далековиду и храбру одлуку. Због специфичних спољнополитичких околности тада није постојала могућност да се прибави лиценцна документација или оригинални примерак АК-47, али се десило нешто што је помогло. Наиме, оружје двојице албанских граничара, који су дезертирали у Југославију, уступљено је тада једино заинтересованој *Застави*. Они су га раставили, помно проучили и "снимали". Ипак, за израду потребне документације требало је више примерака оружја. Срећом, неколико калашњикова обезбеђено је приликом Титове посете земљама Трећег света. Та околност омогућила је да наставе започети посао и остваре амбицију – савршену конструкцију, као основу за развој читаве *Фамилије аутоматског оружја Застава – ФАЗ*. И данас је у њиховим пушкама задржана основна концепција Калашњикова.

ПИШТОЉ ЦЗ 99

Међу најуспешније производе *Заставе* убраја се борбени пиштољ велике ватрене моћи ЦЗ 99. Како је добио тај назив? Догодило се то 1989. године, када је познати међународни трговац оружјем Саркинс, који је на америчком тржишту продавао популарне "чешке збројевке ЧЗ 75", посетио *Заставу* и понудио Божидару – Жиди Благојевићу да направи "најбољи пиштољ на свету". Због маркетинга захтевао је да ознака за нови пиштољ асоцира на чешки модел. Технологи Станимир Каралазић осмислио је ознаку "ЦЗ (Црвена застава) 99", где је цифра 99 означавала планирани период маркетиншке заинтересованости за тај пиштољ – до 1999. Благојевић је са сарадницима за само шест месеци успео да конструише пиштољ. Био је то пројекат вредан десет милиона долара. А 1999. година одавно је прошла.

Ове године, због изузетно смањеног буџета, Војска је била слаб купац. Директор *Застава-оружја* сматра да и за то има лека – робна размена. Министарство одбране могло би да им уступи одређену количину старих пушака, које је *Застава* правила раније, у замену за нове. Неправедно је што дозвољава да то оружје одлаз у свет, преко разних фирми, а њима остају мрвице. Директор Грујовић објашњава ту жељу:

– Није добро да се велике количине пешадијског оружја са војних стокова продају по свету, без претходног модернизовања или унапређења квалитета. Није добро за углед државе, а и економска корист би била већа. *Застава* би могла да унапреди квалитет, запошли раднике и капацитете, а држава би добила најмање двоструко више девиза него што их сада добија. То није безначајна цифра. Видимо да одскора постоји разумевање обе стране, али још нема метода да се то и оствари.

Тешкоће у раду тог, али и других предузећа тзв. наменске индустрије уследиле су после доношења новог Закона о промету НВО и робе са двоструком наменом. За спровођење закона сада је надлежно Министарство за спољноекономске односе, а не Министарство одбране. Дошли су нови људи, каснило се са издавањем дозвола, а било је тешкоћа и око дозвола за транспорт. У *Застави* кажу да на извознике средстава НВО са неповерењем и страхом гледају и цариници. А све је легално.

Сасвим је извесно да и тако престојена и реформисана *Застава* даље неће моћи без подршке државе. Руководство очекује повољне кредите. А да ли су њихови планови оствариви? Вероватно да јесу док год постоји ентузијазам. Имају добар кадар, раде тимски и много тога су до сада успели да направе. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Никола Оџаић

ГОРДИЈЕВ ЧВОР

НОВОСАДСКИ
СУСРЕТ ИНОВАТОРА

ВАТРОМЕТ ИДЕЈА

Информатика, медицина, војска, безбедност и заштита и многе друге делатности имају веома важан и непресушан иноваторски и изумитељски потенцијал.

Овогодишњи традиционални фестивал, који организује Асоцијација проналазача из Војводине, био је окренут изумима примењивим у свакодневној пракси.

Еко робот

Тесла фест, међународни фестивал иновација, знања и стваралаштва, одржан у Новом Саду од 12. до 15. октобра, традиционално годинама пружа прилику иноваторима да представе своје изуме. Ове године било је изложено више од 500 иновација и проналазака.

Несумњиво је да Војска има веома снажан и непресушан иноваторски и изумитељски потенцијал. То се исказивало и до сада на бројним изложбама. Не само због тога што војна област подстиче њене припаднике на иновације, посебно у домену техничких знања, већ и због тога што је војни кадар веома стручан, школован и поседује богато знање и дуго радно искуство.

Тако је ове године, на *Тесла фесту 2005*, сребрну плакету са ликом Николе Тесле добио пуковник доцент Иван Стаменов, начелник Катедре наоружања и војне опреме Војне академије ВСЦГ, за "Прибор за пуњење и пражњење оквира аутоматске пушке и пушкo-митраљеза". Међутим, осим њега, и други проналазачи приказали су занимљива решења и техничке иновације које могу бити, посредно и непосредно, примењиви у Војсци. Милутин Ранђеловић из Парафина осмислио је универзални војнички ранац. Реч је о непромочивом ранцу са више слојева, који поред своје основне намене може да послужи војнику као штит од непријатељевог дејства, било да се носи на леђима или стави испред тела у лежећем положају. Ранђеловић је у ранац ставио панцирну плочу каква се користи у војничким заштитним прслуцима. Поред тога, облога ранца је дводелна, непропусна и представља ваздушни душек на напумпавање, тако да се може употребити за савлађивање водених препрека.

■ АУТОМОБИЛИ КАО ИНСПИРАЦИЈА

Као што је војно окружење снажан подстицај за иновативну и проналазачку делатност, не заостаје занимање иноватора ни за новим решењима у области безбедносне и заштитне опреме. А с обзиром на изражени комерцијални ефекат у тој области, многи иноватори имају снажан мотив да уновче своје идеје. Тако је већ неколико година на *Тесла фесту* изражен тренд представљања проналазака из те области. Ове године најплоднији је био Петроније Ашанин из Београда са серијом брера за које је добио и посебно признање – специјалну диплому за успешно презентоване иновације и нове производе. Његова решења су релативно јефтина, а разликују се од других и по томе што блокирају и хаубу и мотор аутомобила. Патентирао је и интерфон браву, браву за рампе, јединствено решење које се код нас увелико користи на Електротехничком факултету у Београду. Изумео је и браву са два кључа за хотеле и једноставан цилиндар који има специјалне зубиће за блокирање у брави.

Раде Митановски из Београда такође је много размишљао о заштити аутомобила од крађе. Његов алармни уређај ИВА.МР.02 има тежину патента јер је у њега уградио си-

стем за обавештавање власника или полиције о покушају крађе. Тај уређај сигнализацијом преко фиксног или мобилног телефона упозорава власника и скреће му пажњу на покушај отуђивања. Уређај се може поставити и на врата или прозоре зиданих објеката, посебно викендица...

Оригинално, а ефикасно решење за заштиту четворочкаша, названо "аутосигурносни систем зедег стоп" представио је конструктор Здравко Рајачић. Реч је о уређају за механичку заштиту којом се блокира централни управљачки систем. Лако се уграђује и када се једном постави, више се не скида. Има браву са неограниченим бројем комбинација, а систем има атесте у 25 европских држава.

Аутомобили су инспирисали и Бранислава Петровића из Београда. Међутим, он се није бави заштитом од крађе већ

безбедношћу возње. Као и многи други, запазио је да возач нема потпун преглед око возила и да постоје мртви углови из којих се не може видети возило које вози паралелно или претиче. Статистика показује да је 10 одсто несрећа директно узроковано мртвим угловима, а 40 одсто посредно. Аутор је проблем решио веома једноставно – огледалом мртвог угла које се поставља унутар возила на командну таблу. Не искривљује слику и пружа пунији осећај сигурности возачу. Поред тога, тај иноватор је представио и ограду за спречавање нереда на стадионима.

Драгослав Јовановић и Драган Копитовић из Смедерева су такође вођени идејом заштите на раду. Они су представили контролер за кранове и дизалице, а жири је оценио да је то иновација која заслужује сребрну плакету.

■ ПРАКТИЧНЕ ИНОВАЦИЈЕ

Многе од иновација, техничких решења и проналазака на *Тесла фесту* практично су применљиве. Владимир Бабић спојио је соларни конектор са проточним бојлером и добио јефтину топлу воду, која може да се користи на логоровању или радилиштима ван насељених места. Хуберт Ручигај из Чачка израдио је калорифер на бутан гас са 13 и 18 дизни, који сагорева плин и ствара ЦО₂, тако да није потребан ошак за његову употребу. Може се поставити у шаторима, земуницама, објектима за привремени боравак... Уградио га је у властиту кућу, и са 13 дизни загрева просторије од 40 квм до 22 степени Целзијуса. За своје решење награђен је сребрном плакетом са ликом Николе Тесле.

Бранислав Крстић из Ошакa представио је усисно-потисну пумпу "доливку", а доктор стоматологије Зоран Миланков из Новог Сада добио је другу награду за чистач живе из ваздуха, који ради на принципу јонизације ваздуха високим напоном. Иновација је употребљива у стоматолошким ординацијама где се користе живине пломбе, на местима где су живине прекидачи и осветљење, у индустрији где се жива користи у чистом облику и постоји могућност тровања. И Смиљана Стојановић из Сремске Каменице награђена је сребрном плакетом за уређај за одвођење статичког наелектрисања помоћу изменљиве гумене подлоге.

Проналазач Мирослав Вулин из Жабља сачинио је противпожарни апарат МБ-3 са неколико функција, од еколошке пластичне пет-амбалаже, конкретно од боца за кока-колу и сокова. Решење је једноставно и практично, а за наше услове и веома јефтино – 16 динара за кертриџ и 260,00 динара за пуњење боце прашком за гашење. Његов противпожарни апарат гаси почетни пожар за неколико секунди, а млаз достиже даљину до 12 м.

Дипломирани инжењер кибернетике Зоран Ранђеловић из Београда представио је сет подлога (јастучића) од тканине у коју је ушивен природни материјал биљног порекла, а служи да се после дуготрајног рада на рачунару спрече замор руку, трњење мишића и болови у лакту или вратном делу. Његова идеја је била да сетом јастучића, који се ставе на подлогу и на њих наспајају руке, елиминише неки од тих проблема. Направио је неколико подлога за рад са тастатуром и мишем.

Ове године Асоцијација иноватора из БиХ представила је своје проналазаче. Међу њима је био и Халид Дервић из Доњег Вакуфа, који је освојио другу награду са механизмом за обртање прозора до 180°. ■

Никола ОСТОЈИЋ

Иzum пуковника
доц. др Ивана Стаменова

КОМПЈУТЕРСКЕ ИНОВАЦИЈЕ

Без обзира на то што је на сајму било релативно мало компјутерских иновација, неколико експоната привукло је пажњу и жирија. Прву награду из информатичке области, златну плакету са ликом Николе Тесле, добио је "Приматрон" из Новог Сада, представивши програме за обрадовање деце и коришћење компјутера. Сребрну плакету добио је Жарко Мирковић, Нови Београд, за рачунарску управљачки систем говором "Language", са могућношћу говорне комуникације на различитим језицима. А у категорији младих талената, за Еко робота, прву награду освојили су Асмир Хацић, Саша Раилић, Срђан Пађан и Слађана Ђукановић, ученици Електротехничке школе у Приједору, Република Српска.

ПРОЈЕКТОВАЊЕ КИНЕСКОГ НОСАЧА АВИОНА

МОЋ НА ВОДИ

Према новој стратегији развоја оружаних снага, Кина је, попут Бизмарка, одлучила да "спусти своју моћ на воду" и снажну поморску компоненту дода моћном одбрамбеном потенцијалу. Та земља чини све да дође до свог носача авиона и с великом вероватноћом може се тврдити да је то управо Варјаг.

Као велика сила већ скоро две деценије, Кина данас озбиљно размишља о набавци носача авиона. До сада је било доста покушаја, али нису уродили плодом.

Ратна морнарица Кине заснивала се на великом броју торпедних чамаца, који се безмало мерио стотинама. Лаки и јефтине за градњу, били су ослонац морнарице, наравно, уз совјетске подморнице класе *Виски* и касније *Ромео*. Нешто касније, седамдесетих и осамдесетих година, Кина развија ракетне чамце и ракетне топовњаче, али данас полако прелази на веће бродове, ракетне фрегате и разараче са делимичним *STELT* одликама. Та земља је у Ратној морнарици имала доста типова авиона, али су они углавном били старије генерације – *J-7* (*МиГ-21ф*) или *J-8*, док су бомбардери били *X-5* (*Ил-28*) или *X-6* (*Ту-16*). Први су намењени за противподморничка и торпедна дејства, а други за бродска дејства.

Очигледно је да су питање Тајвана и близина америчких поморских снага учинили да Кина најозбиљније почне разматрати набавку носача авиона. Пре десет и више година кинеско Ратно ваздухопловство набавило је савремене авионе *Су-27* и почело лиценцну градњу, а сада набавља још савременију верзију – *Су-30МКК*, док самостално гради савремени ловац *J-10*. Та два типа, *Су-27* и *J-10*, као савремени и вишенаменски авиони, наоружани вођеним оружјем за копнена и противбродска дејства, били би веома корисни на носачу авиона који би имао готово неограничену аутономију где год кинески интереси буду угрожени.

■ ВИШЕ БЕЗУСПЕШНИХ ПОКУШАЈА

Идеје о набавкама носача авиона биле су разноврсне. Осамдесетих година Кинези су сматрали да морају изградити лаки носач авиона, какав су имали Британци, или попут класе *Кијев*, као лаки ескортни носач са којег би полетали авиони слични *херијерима*. Затим је Аустралија понудила продају свог отписаног носача авиона *Мелбурн*. Кинези

Авион J-10 требало би да буде палубни ловац

су били веома заинтересовани и купили су га. Међутим, носач је пет година провео у луци Гуангжо, где су га кинески стручњаци помно проучавали, а потом је исечен и продат у старо гвожђе. Потом се Кина окренула совјетској технологији и 1992. покушала да од Украјине купи недовршени носач авиона *Варјар*, класе *Кузњецов*, али је Украјина одбила да га прода. Онда је, у време када је Јељцин безумно распродавао Руску флоту, Кина покушала да од Русије откупи отписани носач авиона класе *Кијев*, али споразум о томе није постигнут.

Тада на сцену ступају европски бродоградитељи. Шпанија прилази са понудом да Кинезима изгради класични носач авиона за хоризонтално полетање авиона и 1996. године фирма *Empresa Nacional Balzan* нуди Кини два пројекта од 23.000 тона и 25.000 тона депласмана. Међутим, Кина није имала поверења у Европу, с разлогом. Наиме, прилично хаотична европска спољна политика, вођена различитим интересима држава чланица, час је дозвољавала, час забрањивала извоз оружја у Кину, а брига за "људска права" могла је у било које време да обустави градњу тако прескупог пројекта као што је носач авиона. Зато су Кинези били заинтересовани за пројекат, али да сами граде носач авиона. Споразум ни тог пута није постигнут. И Французи су покушали да Кини продају свој носач авиона *Klemanso*, али споразум опет није потписан.

Разочарана ставовима Европљана, Кина се враћа совјетској техници. Две приватне предузетничке компаније купују руске носаче авиона *Кијев* и *Минск* и од њих праве касина на води, с тим што су кинески стручњаци претходно испитали те бродове. Потом се једна фирма у власништву приватника обраћа Украјини и купује недовршени носач авиона *Варјар*, који су Кинези покушали да купе пре пет година. Украјинци су обећали да ће носач бити продат само ако се дају потврде да неће бити коришћен у војне сврхе и са њега скидају сву електронику и нуклеарне реакторе. Али брод је све до марта 2002. године био у Украјини, јер је Турска одбијала да дозволи пролаз кроз Босфор.

■ ПОД МАСКОМ ПЛУТАЈУЋЕГ КАЗИНА

Куповина је обављена под маском градње плутајућег казина, али сви у то сумњају. О чему је, заправо, реч? Компанија "Чинлак" је регистрована у Макау. За време преговора о куповини Украјина није имала проблема, јер је Макао тада био део Португалије. Међутим, како се знало да ће Макао 1999. године прећи у кинеске ру-

ке, португалске власти су одбиле да се *Варјар* усидри у Макау, уз званично објашњење да је лука сувише плитка за такав брод.

Брод се тако усидрава у Даилану у Кини. Према информацијама са сајта variagworld.com компанија која је купила брод није самостална и открива се да није регистрована у Макау. Наиме, она је подружница хонконшке фирме *Sinlak Ko. Limited*, а Хонг Конг је у то доба већ био део Кине. Иначе, директор те фирме, наводно, има везе са кинеском морнарицом, а фирма "Чинлак" и не постоји, чак нема ни веб-сајт, што је необично за фирму која се бави туризмом и касином. Да ствар буде још сумњивија,

8. фебруара 2002. кинеске власти у Макау дају 21 лиценцу за коцкање великим светским фирмама, али "Чинлак" се не појављује на тендеру. А онда се у новом хонконшком телефонском именунику, изненада појављује компанија за хотелијерство "Чинлак". Још је необичнија жеља Кинеза да доведу носач. Фирма је најпре нудила Турској да у ту земљу пошаље туристе, ако им дозволе пролаз носача кроз Босфор, а то исто понудила је и Египту за пролаз кроз Суец. Све у свему, пу-

шествије носача авиона трајало је невероватних 628 дана и коштало је више од тридесет милиона долара. Невероватно је да се толико новца да за превоз гомиле метала, када се зна да ће за уређење у хотел требати бар још толико.

Када је носач довучен до кинеске луке Даилан, стављен је под снажно обезбеђење, што је врло необично за касино. Кинески стручњаци обилазе брод и претпоставља се да ће покушати да га оспособе и ставе у погон. Електроника и реактори су познати Кини, и она има искуства у томе. Нису јој непознати ни авиони *Су-33*, којима је био опремљен носач класе *Кузњецов*. И Кина поседује компатибилне авионе и технику, а купила је и ескадрилу морнаричких *Су-30МКК2*.

Друга идеја је била набавка погонске групе са векторисаним потиском за *J-10*, који би био палубни ловац. Куповина хеликоптера *Ка-31* већ је била у плану. Кина изгледа озбиљно ради на свом носачу авиона и са великом вероватноћом можемо да тврдимо да је *Варјар* управо тај кинески носач авиона.

Најмногољуднија земља на свету определила се за излазак на океане и наставиће развој ракетних бродова и савремених подморница. Питање које се неминовно поставља је да ли можемо ускоро очекивати и кинеску флоту у завођењу мира? ■

Александар КИШ

ИТАЛЕРИЈЕВА
ИСТОРИЈСКА
СТРАТЕГИЈА

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ НА ИТАЛИЈАНСКИ НАЧИН

Игра почиње
лицитирањем,
и то тако што
једну од карата
коју држите у
руци "жртвујете"
да бисте добили
приоритет. Ако сте,
којим случајем,
избацили карту
са мањим бројем
од вашег противника,
имате предност
и играте први.

Торба за тржиште и купце је озбиљна ствар. На Западу је нормална појава да поједине фирме, које се баве правилима за стратегијске игре, производе и фигуре за њихове игре. На сличну идеју, али окренуту наопако, дошла је и руска фирма *Звезда*, која производи пластичне фигуре и макете. Кренули су са пројектом "време борби", који је купце требало да наведе на куповину не само једне кутије неких фигура већ да, због потреба игре, купују и више истих комплекта фигура како би направили своју армију.

"Време борби" није донело ништа револуционарно у области историјских стратегија са фигурама. Можда систем и није био револуционаран, али је *Звезда* много нових производа изнела на тржиште због очигледно веће потражње. Њиховом главном партнеру, италијанској фирми *Италери*, преостало је да покуша то исто са својим производима. Ангажовали су Масима Торианија да осмисли игру у којој би се користили они производи које *Италери* највише производи. Реч је Другом светском рату, за који је *Италери* већ у продаји имао поприличан број макета, укључујући и неколико комплекта фигура. Игра је изашла под називом "*Operation Overlord*". Из уводне речи аутора игре види се да је замишљена као експеримент који можда неће имати будућности на тржишту. Игра је, на срећу играча и аутора, добро прошла на тржишту, иако је, у основи, веома револуционарна и нестандартна.

■ РЕВОЛУЦИОНАРНА ПРАВИЛА

У основном комплекту се, уз педесетак страница правила, налази и 200 фигура, два тенка и два комплекта специјалних карата. Игра је убрзо побудила велико занимање, па је после неколико месеци у продају пуштена и "компакт" верзија, у којој су само правила и карте. Скромна црно-бела штампа упутства и нешто боља штампа карата за игру, указују да је, на први поглед, све врло скромно. У основној књизи су општа правила и подаци о структури пешадијских и падобранских јединица (америчких, британских и немачких) и о неколицини возила, те кратка правила са великим бројем таблица и релативно мало илустрација. Уз основну књигу иде и скраћена верзија са свим важнијим таблицама на једном месту. Иако је за игру неопходно имати десетак десетостраних „коцкица“, у компакт верзији комплекта их не добијате. Могли бисте рећи да цео комплет није ништа посебно, чак да је испод очекивања, све док не почнете да читате правила.

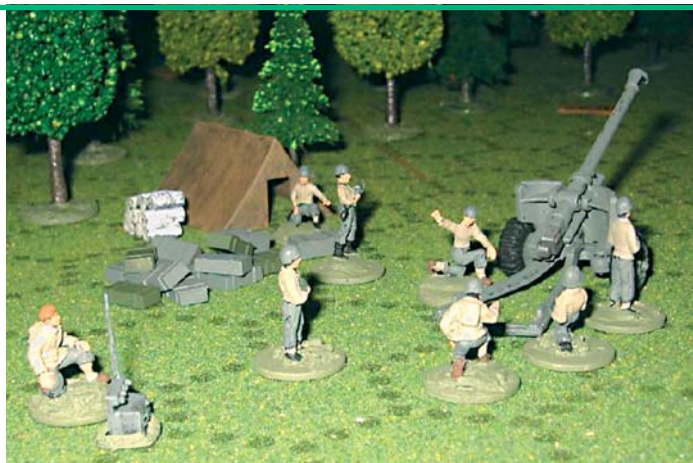
Револуционарно у правилима је то што не постоје класични "потези" које наизменично играју играчи. Наиме, за игру се користи 40 карата и оне представљају команде које играч издаје својим јединицама. Осим тога, на свакој од њих је и ознака приоритета. Што је број карте мањи, то је приоритет већи. Сваки играч на почетку узима по пет карата (уз изузетак Немаца који добијају две кар-

те више) и по једну карту за сваку јединицу коју има на бојном пољу. Играч који игра са америчким трупима може једну карту да замени. Значи да у руци имате од шест до 17 карата на почетку игре. Игра почиње лицитирањем, и то тако што једну од карата коју држите у руци "жртвуете" да бисте добили предност, односно да бисте играли први. Ако сте, којим случајем, избацили карту са мањим бројем од вашег противника, стекли сте жељену предност. Наравно, то право предности задржавате док се не заврши један од неколико "кругова", колико траје цела игра.

Наредбе јединицама издајете уз помоћ преосталих карата које држите у руци. Морате добро да пазите коју карту користите, јер се лако може десити да вашу акцију прекине противник, уколико има карту већег приоритета. Када свакој својој јединици оба играча издају наредбе, или уколико више не желе да издају наредбе, крај круга је готов. Нови круг почиње допуњавањем броја карата, новом лицитацијом и одређивањем приоритетног играча.

Друга револуционарна новина коју ова игра доноси јесте да, ако неку фигуру или јединицу физички видите, то аутоматски не значи и да можете да је гађате. Пошто се за игру користе фигуре, тешко је сакрити нешто од противника. А он, иако види ваше фигуре, неће моћи ништа учинити против њих док им се не примакне или док ваше фигуре неком акцијом не открију свој положај. Зато је неопходно послати у извидницу некога ко би могао да јави положај непријатеља или да послужи као мета да би се непријатељ тако открио. Јављање непријатељевих координата могуће је само ако пошаљете свог курира, или ако имате радио-станицу.

Пешадијску јединицу, која је у неком заклону, можете приметити дању са удаљености од 30 см, уколико је та јединица у претходном потезу била статична. Ноћу је "видљивост" тек 10 см, али уколико сте отворили ватру на некога, бићете примећени чак са 120 см. Када је реч о дometу пешадијског наоружања, он се креће од 20 см за пиштоље, до 800 см за тешке митраљезе. Као што је и ау-

ВЕЛИКИ УСПЕХ ИГРЕ

Италери је од изласка игре приказао неколико нових производа који су тематски повезани са игром. То су две куће и један бункер. На својим производима, који су употребљиви за игру, стављају врло видљиву ознаку. Очигледно да је игра постигла велики успех, који ће пратити стална подршка новим макетама, фигурама и изменама правила. Иако *Италери* има свог представника у Београду, они нису имали никаквих сазнања о правилима, а нису ни хтели да набављају "неке књиге", јер "они продају макете". Игру можете набавити једино наручивањем посредством Интернета или куповином у иностранству, а цена за компакт верзију правила износи око 20 евра.

Уколико желите, додатне информације можете да добијете на сајту <http://www.alzozero.it/eng/index.html> или на адреси takeda@beotel.yu.

тор сам рекао, ово је игра коју је он тражио више од двадесет година и, на крају, сам је направио.

РЕАЛНИ ПАДОБРАНСКИ ДЕСАНТИ

Осим две верзије паковања основних правила, изашао је и додатак правилима под називом *Paratrooper Attack*. Овај први додатак из читаве серије доноси исправке и измене основних правила, али и правила за падобранске десанте и ноћну борбу. Цена додатка незнатно је већа од цене компакт верзије основне књиге и, осим што је штампа врхунска (пуни колор), уз сваки комплет добијате и 50 фигура америчких падобранаца. Падобрански десанти су урађени крајње реално, и ту до највећег изражаја долази употреба десетостране "коцке". Уз њену помоћ одређујете колико се падобранаца спустило и где. Прво бацање коцке представља број падобранаца из јединице који искачу, друго представља смер и удаљеност (у центиметрима) места на које су се спустили. Тако је могуће да вам након десанта јединица буде расута. Уколико желите да ризикујете правећи десант са једрилицама, ваше трупе ће коштати мање поена, али ће се, врло вероватно, десити да останете без неке од једрилица (јер су велике могућности да буде проблема приликом слетања). У овим додатним правилима најављен је још један додатак – *Upgrade Vehicle*. Тај додатак уноси мало више реалности у саму игру, поправљајући грешке и пропусте везане за возила. *Upgrade Vehicle* даје и детаље заробљавања, диверзантских акција, и слично. Такође, *Италери* је најавио и додатак "*Берлин*", који у игру уводи Црвену армију. На званичном сајту већ можете погледати одлике Црвене армије и преузети део нових таблица.

НЕДОСТАЦИ

Игра има недостатака, али су или занемариви, или лако решиви. Главни пропуст је то што (за сада) нема различитих таблица за различите калибре и дебљине оклопа. По правилу, тенк је у једној од три категорије и има једну од три величине калибра. Наравно, то би требало да буде решено у *Upgrade Vehicle* додатку. Други проблем је што вам за игру реално треба много више простора од оног о коме се говори у правилима. Табла за игру од 120 см ширине и дужине довољна је само у почетку, док учите правила. За играње четири играча, оптимална би била табла око два метра ширине и три до четири метра дужине. Подразумева се да би (пропорционално) такво играње могло потрајати два до три пута дуже од предвиђена два сата. Мали проблем представља и неопходна количина одговарајућих објеката који би прекривали већу површину за играње. Надам се да сте схватили да игра није баш за играње у било којој соби, већ пре за играње у неком клубу. Недостатак је и турнирско правило, по коме свако од играча има две армије. Тако ће играчи и они који баш и не воле Немце морати на турниру да имају и њихову армију. Наравно, питање је колико ће проћи времена док се у нашој земљи одржи такав званичан турнир. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

ИЗМЕЂУ СУПРОТНИХ ЕМОЦИЈА

осетиоци 50. београдског међународног сајма књига нису могли да нађу штанд војних издавача на уобичајеном месту, у хали 1 већ у хали 14.

– Некоректним поступком Савета сајма, први пут после петнаестак година, војни издавачи нашли су се у хали која се, због вишегодишње навике посетилаца, ипак сматра споредном. Објашњење које су нам у Савету дали за тај премештај, да су у халу 14 желели да сместе све институције које се баве издаваштвом, *не држи воду*, пошто је део институција остао у хали 1, где су се нашли и неки приватни издавачи који постоје тек неколико година. Ако се зна да су НИЦ "Војска" и ВИЗ једини војни издавачи у земљи, не чуди што нам је остао горак утисак после овогодишњег сајма, иако смо свеукупно задовољни нашим наступом – истакао је Мирољуб Николашев начелник Одсека за финансијске и комерцијалне послове Новинско-издавачког центра "Војска".

Оно што је остало исто као и претходних година, јесте то да су се НИЦ "Војска" и Војноиздавачки завод представили на заједничком изложбено-продајном штанду са најновијим издањима и избором наслова штампаних претходних година.

Наступом на овом сајму, Војноиздавачки завод је такође обележио јубилеј – 60 година од оснивања које су нам донеле неколико хиљада наслова и више милиона примерака књига.

– Свој јубилеј Војноиздавачки завод обележио је завршетком едиција *Историја цивилизације Вила Дјуранта*, која је штампана у 12 томова, и *Србија 19. века* Радоша Љушића, штампане у три тома, те завршетком првог кола од шест књига едиције *Жене у српској уметности*. Такође, на овом сајму Војноиздавачки завод

Иако штанд војних издавача ове године није био тамо где је читалачка публика навикла да се сусреће са њиховим новим насловима, љубитељи књиге ипак су дошли до жељених примерака

добрио је својеврсно признање тиме што је уврштен међу пет издавачких кућа које су конкурисале за најуспешнијег издавача године, док је *Моја маслина*, књига која је проглашена најлепшом у овој години, штампана у Војној штампарији – истакао је директор ВИЗ-а пуковник Славољуб Јованчић.

Што се тиче читалачке публике Војноиздавачког завода и Војне

књиге, она је ове године највеће интересовање показала за едицију *Школа страних језика*, односно за комплет уџбеника и компакт дискове за енглески језик, те за луксузно опремљене монографије из области наше културе, историје и књижевности.

С друге стране, судећи по ономе што је највише тражено међу насловима НИЦ-а, а реч је о јефтинијим издањима, куповна моћ људи није се много поправила. У продукцији наше издавачке куће најтраженија су била популарна издања о наоружању и војној опреми, те монографија *63. падобранске бригаде Војници са две заклетве* Владице Крстића и *204. ловачки авијацијски пук* Саше Олујића, Горана Антића и Бојана Димитријевића. Нажалост, најмање су се продавала луксузнија и скупља, али веома вредна издања из наше културне баштине.

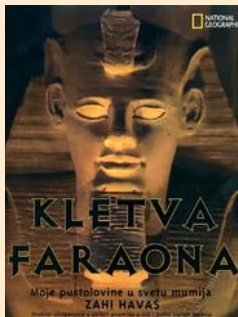
– На овогодишњем сајму посетиоци су показали широку лепезу интересовања. Скоро од сваког наслова који смо објавили продато је бар по неколико књига, од оних везаних за историју до постера, блокова и школских свезака са војним мотивима. Све у свему, наши наслови изазвали су значајно интересовања, што нам је довољна потврда да наша издавачка политика има своје оправдање и признање – закључио је Николашев. ■

С. САВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ

ДРЕВНИ ДУХОВИ

Луксузну монографију “Клетва фараона”, пустоловине у свету мумија Захија Хаваса, археолога који води ископавања у области пирамида у Гизи и Долини златних мумија, објавила је Национална географија

Е олим археологију. Она је моја страст, смисао мог живота. Волим да своје пустоловине поделим са другима, а једно од највећих задовољстава ми је да своје догодовштине приповедам младима широм света. Једном кад сам држао предавање у Питсбургу у Пенсилванији, упитао ме је неки младић: Зашто се бавите ископавањем? Зашто стављате живот на коцку по мрачним тунелима и дубоким јамама? Зар се не бојите змија, отровних инсеката и клетве фараона?”

Многи људи верују у клетву фараона. Мисле да ће душе древних, давно преминулих Египћана прогањати оне који им обелодане тела и наруше њихов мир. Када нешто крене по злу, често окриве баш ове древне духове. Њих криве за несреће, болест, па чак и смрт. О овој клетви постоје многе приче, па ћу вам у овој књизи неке од њих и испричати.

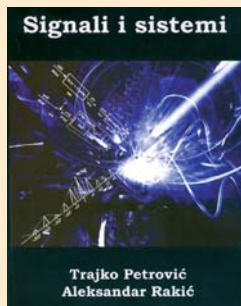

Ми археолози оживљавамо прошлост пркосећи таму и непознатом. Предмети које откривамо и налазишта на којима их откривамо помажу нам да саставимо причу о прошлости. Тако сазнајемо ко су нам били преци и како су живели. Древни Египћани изградиле су невероватну цивилизацију изузетне лепоте, постојаности и мира. Ако спознајемо њихове успехе и неуспехе, можда ћемо постићи да и наш свет буде бољи – део је уводног текста који је аутор Захи Хавас написао као путоказ свима онима који се упусте у авантуру и заједно са њим крену у пустоловине древним Египтом. Богато илустрована и изузетним језиком писана ова књига је права благодет за пустолове свих генерација, а да при том њена едукативна компонента никако није доведена у питање. ■

Д. М.

ОДМЕРАВАЊЕ ФИНИХ НИЈАНСИ

Универзитетски уџбеник “Сигнали и системи” проф. др Трајка Петровића и мр Александра Ракића, први ове врсте на нашем језику, недавно је објављен у Београду, у издању DEXIN-а

С игнали се срећу готово у свим областима науке и технике, на пример, у физици, сеизмологији, биомедицинским истраживањима, телекомуникацијама, телеметрији, радиолокацији, системима управљања... Разликују се две опште класе: аналогни и дискретни, а они могу бити квантовани и некуантовани. То и још понешто довољно је за лаике. А заљубљеници математичке и рачунарске анализе, професор др Трајко Петровић и асистент мр Александар Ракић, са Електротехничког факултета у Београду, иду неколико корака испред других из исте области. Они први објављују књигу овакве тематике на нашем језику.

Аутори признају да је писање обимне и захтевне књиге представљало велики напор али и задовољство у одмеравању финих нијанси теорије и примене програмских решења у широком опсегу сигнала и система. По мишљењу рецензента, угледних професора

Електротехничког факултета у Београду, др Милића Р. Стојића, др Зорана Петровића и др Стевана Милинковића, у уџбенику је начин презентовања теоријских резултата коректан, а решења јасна и без недоречености. Садржај књиге је у потпуности условљен планом и програмом обавезног предмета под истим насловом који се изводи на другој години студија свих одсека Електротехничког факултета у Београду. Посебну вредност представљају теоријски резултати који су илустровани одабраним решеним примерима укључујући и програмски Матлаб код.

Књига обухвата програмски материјал из елементарног курса математичке и рачунарске анализе сигнала и система, али и напреднијих курсева у оквиру предмета *дигитална обрада сигнала и системи аутоматског управљања*. Садржај је изложен у три поглавља: аналогни и дискретни сигнали; аналогни и дискретни системи и дигитално процесирање сигнала.

Универзитетски уџбеник намењен је студентима електротехнике, информационих система, рачунарства и нумеричке математике, затим стручњацима чија је професионална делатност условљена познавањем решења аналогног и дигиталног процесирања сигнала, анализе аналогних и дигиталних система управљања и програмске Матлаб имплементације тих решења, али и питомцима ВТА у Жаркову где професор, такође, предаје. ■

В. ЗВОНАРЕК-ЈОВАНОВИЋ

ЦЕНТРАЛНИ ДОМ ВСЦГ

Јубилеј који осликава дуго и богато трајање, 124 године од оснивања, Централни дом је обележио управо на дан када је формирана прва Офицерска читаоница са касином – 8. новембра 1881, утемељујући тај датум као свој дан

ЕНЕРГИЈА СТВАРАЊА

Вероватно је да кућа која тако дуго, квалитетно и упорно негује културу унутар наше војске никада није имала и свој дан. У низу активности покренутих поводом великог јубилеја, који је чека наредне године, када треба обележити век и четврт трајања, кренуло се и са преиспитивањем и домишљањем који би датум из прошлости те институције био примерен да постане Дан Централног дома. Ваљаним искорак у прошлост пронађен је датум када је, то што је Дом данас, добило своје прве, почетне обресе. Дана 27. октобра 1881. године (односно 8. новембар по новом календару) Српска војска је у Београду формирала прву Офицерску читаоницу са касином, по угледу на многе европске војске, које су тај вид комуникације неговале нарочито у већим гарнизонима. Од прве Офицерске читаонице до Централног дома ВСЦГ прошле су 124 године. Богато искуство и историја те културно-образовне институције имају посебан значај и у оквирима Војске СЦГ и у читавом друштву. Дом зато и заслужује свој празник – Дан установе.

Некада Ратнички дом, Централни дом је данас највећа и јединствена установа културе у Војсци СЦГ, која својим активностима чува, подстиче, обогаћује, развија и унапређује готово све облике културе, стваралаштва, али и бројне садржаје образовања припадника Војске. Разноврсношћу, лепотом и богатством традиције, озбиљношћу програма, отвореношћу, обједињавањем чланства различитих структура и

заједничким програмским садржајима, Дом је постао драгоцен спона између Војске и грађанства.

Изграђен је средствима и личним прилозима Удружења резервних официра и ратника Краљевине Србије између два светска рата, према пројектима архитеката Живка Пиперског и Јована Д. Јовановића, и то у две фазе.

Прва фаза завршена је 1931, а друга 1939. године. У извештају о раду Удружења резервних официра и ратника за 1930–1931. годину записано је: “Фасада својим изгледом симболизује војничку и културну снагу наших народа. Кула, којом се зграда завршава, са копљем, заставом и типичним стражаром београдске тврђаве, персонификује ратништво и извојевану победу над непријатељем. Седам великих улазних врата направљено је у традицији седмобратне Жиче. Улаз и стубови прављени су од крушевачког камена, од кога је сазидана Грачаница на Косову...” Сви ти елементи, као и чињеница да здање Дома, поред своје монументалности,

представља изузетно успело архитектонско остварење реализовано у духу модернизма, са романтичарским реминисценцијама, утицали су на одлуку да објекат буде одређен као културно добро – споменик културе.

Од свог оснивања до данас Дом је био и остао стедиште ратника, храм културе и трајна интегративна спона војске и народа. Тој његовој суштини и намени прилагођени су и разноврсни

Обележен јубилеј ХРАМ КУЛТУРЕ

Свечаним скупом колектива Централни дом ВСЦГ је први пут у својој историји, дугој 124 године, обележио Дан дома (8. новембар). Том приликом начелник Дома пуковник Зоран Пешић говорио је о историјату те културно-образовне институције, наводећи све значајне међаше из богате прошлости. Он је посебно истакао да Дом својим активностима подстиче, обогаћује и унапређује ниво културе и образовања професионалних припадника Војске.

Свечаности је присуствовао и генерал-мајор Видосав Ковачевић, начелник Школе националне одбране.

З. П.

садржаји који се у њему организују. У свом окриљу удомио је многе секције и клубове: ликовну секцију и атеље, плесну школу, гусларску секцију... Изложбени простори Велике и Мале галерије зраче енергијом стварања и професионалних уметника, и ликовних стваралаца из редова Војске, људи који истински уживају у својим трагањима. Збирка уметничких дела Централног дома једна је од вреднијих у граду. Концерти Уметничког ансамбла ВСЦГ "Станислав Бинички" додају овој кући културе онај посебан, препознатљив звук, који привлачи све којима је музика на срцу. Драмски и књижевни програми, многе нове књиге које су из Велике или Универзалне сале први пут закорачиле у јавност, различити образовни и информативни садржаји, школе рачунара, курсеви језика, мала школа сликања, само су део садржаја које Дом традиционално нуди. Све те активности редовно прате медији, а сарадња са сродним институцијама културе, позориштима, музејима, галеријама, одувек је била на врло високом нивоу.

Настављајући традицију славних војвода Живојина Мишића и Петра Бојовића, који су део војничке каријере провели на дужности начелника Ратничког дома, и њихови наследници придају подједнак значај култури. Оној правој, бираној, свременој, која је, као противтежа одговорној и тешкој професији, људима из војске увек била потребна као искорак у опуштање, уживање, лепоту.

Нови начелник Централног дома пуковник Зоран Пешић такође верује да војничку каријеру треба да прати и култура. Он ће, у сусрет великом јубилеју, наставити све започете активности које је доскора водио пуковник Никола Марић, покренути и неке нове, а све са намером да се очува традиција Дома – која није стварана преко ноћи. Такву историју свакако треба поштовати. ■

Д. МАРКОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

ПРОГРАМ ЦЕНТРАЛНОГ ДОМА ВСЦГ

16. новембра – У Великој Сали у 18 сати одржаће се књижевни програм *Трг од књиге саткан на коме ће Просвета* у години јубилеја 1905–2005. представити своја издања.

17. новембра – Књига *Ти си моја љубав* песничке групе *Тространи круг* – Милорад Калезић, Михајло Вујанић и Лазар Божовић, биће представљена у Хорској сали у 13 часова, а дело Борислава

Ђукића *Водичево вијековима на граници империја* у Универзалној сали у 18 часова. Групна изложба радова студената Факултета ликовних уметности у Београду биће отворена у Великој галерији у 19 сати.

22. новембра – Промоција књиге *За крст часни и слободу златну* Милосава Недића одржаће се у Универзалној сали у 13 часова, док ће *Фестивал ансамбала народне музике и традиционалног народног певања* започети у 20 часова у Великој сали. Фестивал ће бити настављен и наредног дана у исто време.

24. новембра – Поводом четрдесетогодишњице рада Војкана Борисављевића биће одржан концерт ревијског оркестра ВСЦГ *Станислав Бинички* у 20 часова у Великој сали.

29. новембра – У Малој галерији у 18.30 сати биће отворена самостална изложба слика Ђорђа Иванова.

БИОСКОПСКЕ ПРЕМИЈЕРЕ

ПЛАН ЛЕТЕЊА 3. новембра 2005.

Режија: Robert Schwentke
Улоге: Jodie Foster, Peter Sarsgaard, Sean Bean, Marlene Lawston
Сценарио: Peter A. Dowling
Жанр: драма, трилер
Студио: Touchstone Pictures

Садржај: Клаустрофобичан, хичкоковски трилер. Мајка и ћерка лете од Берлина до Америке. На 30.000 стопа дете једноставно нестаје и нико не може да потврди да је уопште и била присутна на том лету. Већ емотивно уздрмана, Кајли очајнички покушава да докаже своју присебност и здрав разум пред посадом и путницима који јој не верују да се укрцала са ћерком.

ELIZABETHTOWN 17. новембра 2005.

Режија: Cameron Crowe
Улоге: Orlando Bloom, Kirsten Dunst, Susan Sarandon, Jessica Biel, Alec Baldwin, Judy Greer
Сценарио: Cameron Crowe
Жанр: драма, комедија, романса
Студио: Paramount Pictures

Садржај: Током спомена на јужњачког патријарха родиће се неочекивана романса између двоје младих. Пошто је компанију ципела из Орегона, за коју ради, довео до губитка стотине милиона долара, Дру Бајлор добија отказ због своје грешке, а исто тако добија "отказ" и од своје девојке Елен. На ивици самоубиства, Друов живот добија нови смисао када га смрт оца Мича врати у родни Elizabethtown како би испунио његове последње жеље. На путу ка кући, Дру упознаје сапутницу у коју се одмах заљубљује. Тако почиње романса која ће му помоћи да врати свој живот у колосек...

ВОЛАС И ГРОМИТ: ПРОКЛЕТСТВО ЗЕКОДЛАКА 24. новембра 2005.

Режија: Steve Box, Nick Park
Улоге: Peter Sallis, Ralph Fiennes, Helena Bonham Carter, Peter Kay, John Thomson
Сценарио: Bob Baker, Steve Box
Жанр: анимација, авантуристички, комедија, породични
Трајање: 94 мин.

Студио: DreamWorks Pictures

Садржај: Волас и његов одани псић Громит крећу у авантуру како би открили мистерију која се крије иза баштенске саботаже. Ова очигледно планирана акција прети да угрози њихово сеоце и спречи већ традиционално годишње такмичење гигантског поврћа.

МИРОВНА ПОЛИТИКА КНЕЗА
ПАВЛА КАРАЂОРЂЕВИЋА

ЗА НЕУТРАЛНОСТ ЈУГ

Кнез Павле разликовао се од политичара и државника у свом окружењу и од оних са којима се сусретао у свету. Имао је фантастичну способност да предвиђа, таленат да преговара, знање и снагу да мало попусти како би на крају добио више... Пронашао је могућност мирног самоопстајања у околностима бити или не бити: спољних притисака, уцена, претњи, ултимативних захтева, бујања сепаратизма превратничких наговештаја подстакнутих подземним каналима заинтересованих сила и суседних држава. Међутим, бурни догађаји од 25. и 27. марта поништили су сав његов таленат и политичко умеће и потпуно преокренули точак историје, па и судбину, пре свега, српског народа.

У биство краља Александра Карађорђевића 1934. године у Марсеју довело је Павла Карађорђевића на место вође Краљевине Југославије, на место једног од тројице намесника, док једанаестогодишњи Петар не постане пунолетан и наследи оца на престолу. Трагичан чин преокреће животни пут посвећеника уметности из српске краљевске куће, потомка чувеног Карађорђа. Ситуација у Југославији и свету није била наклоњена владарима аутентичног демократског стила.

Криза је претила сукобима све док се свет није поново нашао у рату. *Никад више!* – брзо је заборављена порука са краја не тако давно завршеног Првог светског рата.

Кнез Павле Карађорђевић био је свестан вишеструког изазова: прихватио је улогу коју судбина намењује. До њега у историји српског народа није било уметничке душе на владајућем трону.

За разлику од краља Александра, Павле је одбацио аутократски начин владавине. Пошао је од његове поруке о чувању Југославије у периоду намесништва, док дечак Петар, син убијеног краља Александра, не напуни 18 година. Кнез намесник Павле примио је вођство Југославије у тренутку њеног егзистенцијалног изазова као узвишену дужност, савесно и одговорно, а мање као прилику за истицање.

Демократа и хуманиста енглеског образовања, окренут чарима уметности, са страшћу ретког познаваоца и колекционара, кнез Павле одударао је од средине и био испред свог времена; борио се на свој начин против владавине силом тоталитарног типа. Био је пронишљив креатор концепта демократске политике на југословенској и међународној сцени. Разликовао се од политичара и државника којима је био окружен и са којима се сусретао у свету. Имао је способност да предвиђа, таленат да преговара, снагу да мало попусти како би добио више и поступно предупредио сукоб, те мирно решио спор.

НА ИВИЦИ РАТА

Удео у грађењу промишљеног концепта демократске политике указује на то да је тежина ситуације инспирисала владарску страну личности кнеза Павла у прагматичном трагању за мирнодопским излазом из обруча надмоћнијих. Њего-

ОСЛАВИЈЕ

ва владавина (1934–1941), на ивици рата и мира, представљала је пацифистички модел у никад већем рату у људској историји и на простору на коме су и локалне варнице попримале размере глобалног пожара.

Одржање неутралности и демократска изградња били су приоритети политике Југославије под вођством кнеза Павла. А у условима Другог светског рата и “узаврелог стања” у земљи могли су да изгледају као утопија. Представљан је, не као домаћин у српској кући, него као странац. Заправо, кнез Павле био је непоколебљив у намери да створи јединство изнутра и успостави спољну политику која би омогућила неутралност Југославије у деликатном тренутку позива сукобљених да им се придружи или да нестане. Унутрашњи противници повезивали су се са спољним у покушају да искористе “раскол равнотеже”, супротстављене интересе великих сила и оживеле аспирације суседних држава.

Од стварања Југославије 1918. било је планова и снага за њено растурање. Италијански (Бадолев) план о самоуништењу изнутра конципиран је у време њеног зачетка. Коминтерна је осмишљавала методе да је уклони и отвори пут за ширење совјетске сфере утицаја, у складу с традиционалним стратешким императивом *излаза на топла мора* и извоза револуције стварањем совјетских република посредством националних руководстава комунистичких партија, чији је међународни центар био у Москви.

Велика економска криза и почетак Другог светског рата 1. септембра 1939. изменили су однос снага у свету. У вихору насилног смењивања версајског поретка *новим*, Друштво народа је губило ауторитет, а стари савези снагу. Мала антанта нестала је као да није ни постојала, а Балкански пакт је изгубио важност у новој констелацији моћи, без реалних изгледа да се обнови.

Хитлеров нацистички Трећи рајх и Мусолинијева фашистичка Италија тајним споразумима регулисали су савезништво са Стаљи-

новим бољшевичким СССР-ом. Деоба ратног плена и размена пројекција о преуређењу света обележиле су време од 1939. до 1941, период неискреног партнерства у суштини идеолошки непомирљивих тоталитарних противника, “првака десног и левог радикализма”.

Од великих сила демократског запада, на бојном пољу била је само Велика Британија, па је Краљевина Југославија тако изгубила потпору велике савезнице из Првог светског рата – Француске. Британска помоћ Балкану досезала је највише до Грчке, док су Сједињене Америчке Државе на речима биле за одбрамбене снаге остатка демократског света. Мале државе, дакле, нису имале правог избора у околностима у којима је сила диктирала право.

Промене су заостриле проблем Југославије изнутра и споља. У преуређењу версајске Европе, Италија и Трећи рајх су од 1937. до 1940. предвиђали ликвидирање Југославије.

После аншлуса, прикључења Аустрије Трећем рајху, Хитлер је изјавио да ће граница с Југославијом остати вечита и да ће две суседне државе живети у пријатељству. Али Хитлерова Врховна команда је већ наредне, 1939. године, завршила тајни план напада на Југославију и њене расподеле с Италијом, Мађарском и Бугарском! Југословенска влада је добила обавештења о тој агресивној намери из више извора, коју су потврдили и подаци њене обавештајне службе.

Хитлер је, пре напада на Пољску, упутио Италију на разбијање Југославије. Поруча је требало да учврсти лојалност похлепног савезника најавом могућности задовољења (и више од тога) његових ранијих претензија на Далмацију и Хрватску.

Балкан је тако, са реторичком помпом Хитлерове великодушности, препоручен Мусолинијевој сфери интереса. Будући да Рим није искористио ретко указану прилику, Берлину доцније није био потребан италијански рат на Балкану.

После пада Француске, у лето 1940, Хитлер се томе у суштини противио. Мусолинију је јасно стављено до знања да се ништа оружјем не предузима против Југославије. Три пута је Хитлер одвратио Мусолинија од напада на Југославију! Придобивање Југославије планирало се на други начин. Циљ закључења Тројног пакта између Немачке, Италије и Јапана у Берлину 27. септембра 1940. године био је стварање *новог поретка*. Творци Тројног пакта пропагирани су остварење *светског мира*. Вођство у његовом успостављању у Европи припало је Немачкој и Италији, а Јапану у Азији (*Европа – Европљанима, Азија – Азијатима*). Подухват је образложен као *предуслов трајног мира*: да сваки народ у свету добије простор на који има право. Хитлер је видео нови поредак од Атлантика до Урала. Мусолинијев сан био је обнова Римског царства од Алпа до Црвеног мора.

Римокатоличка црква је подржавала Хитлера, посебно у његовим плановима о средњој Европи као језгру *новог европског поретка*. Папа Пије XII стајао је иза тог пројекта све док се није појавила сенка ратног пораза. У комбинаторици варијација за преуређење југоистока Европе, за Југославију у почетку није било места.

Обавештајне службе шириле су своје организације на простору југоистока Европе у духу двоструких политика неискрених влада заинтересованих земаља за његову прераспodelу и преуређење.

ПАЦИФИСТИЧКИ МОДЕЛ

Реконструкција историјских мартовских догађаја из 1941. године, заснована на бројним аутентичним домаћим и страним изворима, под називом *Антиратна политика кнеза Павла Карађорђевића* јесте научни рад проф. др Слободана Бранковића. У опширној студији он научно идентификује обресе тада ретког концепта политике мира у највећем рату у историји. Уз то, аутор закључује да, осим што кнез Павле симболизује *пацифистички модел антиратне политике*, представља и осебног државника и надарену личност, којој су већ априлски догађаји дали потпуно за право, а и све оно што се потом догађало.

Кнез Павле у Загребу
јануара 1940.

Камуфлирани циљ индоктринације на југословенском простору могао се назрети у деловању комунистичких партија Хрватске и Словеније и Покрајинског комитета Србије (?!), као да је Србија била покрајина у Југославији.

Кнез Павле је изражавао бојазан од ширења совјетског утицаја у југоисточној Европи и на пропагандној основи панславизма. Димитрије Љотић је у писмима намеснику указао на опасност од совјетског деловања и оптужио првог човека Краљевине Југославије за большевизацију зато што је није предупредио. У том погледу, мада антибольшевик, Павле је био жигосан као већи кривац и од Стаљина!

ЗЕМЉА ПРОПУШТЕНИХ МОГУЋНОСТИ

Када су се југословенска унутрашња и спољна криза подудариле, тада се "мрежа" разгранавала и активирала под изговорима пропагираних идеала и вредности опсесивних -изама. Идеологије и митови продубљавали су поделе међу десничарима и левичарима, али и међу демократима, у комплексу националних, мањинских и верских спорова. Немачки привредни утицај потискивао је капитал победница у Првом светском рату. Политика је следила отварање пута зависности преко трговине, економије и културе.

Поларизовање према западним демократијама, "плутократима", "осовинском блоку" и "центру светске револуције, большевизма", представљало је опасност од дубљих подела у земљи и могућност спољног утицаја на ионако међусобно супротстављене снаге у младој југословенској државној заједници. Југославија је означавана као "земља разлика и пропуштених могућности".

Кнез Павле је пронашао могућност мирног самоопстајања у околностима бити или не бити: спољних притисака, уцена, претњи, ултимативних захтева и бујања сепаратизама и превратничких наговештаја подстакнутих подземним каналима заинтересованих сила и суседних држава за остваривање територијалних претензија.

Српско-хрватским споразумом (Цветковић-Мачек) 26. августа 1939. предупређена су, ако не окончана, трвења двају највећих народа у Југославији, како га је пропаганда величала. Српски политичари су критиковали Цветковића због прекомерног попуштања Хрватима и настанка "државе у држави".

Влатко Мачек, вођа Хрватске селачке странке, сматрао је кнеза намесника Павла праведним зато што се доследно борио за споразумевање народа, што се огледало и у односу српског и хрватског народа, мудрим зато што је споразум био у интересу Југославије, храбрим зато што је био доследан, без обзира на бројне противнике и велико незадовољство српске политичке елите.

Српска реакција је одговорила стварањем Српског културног клуба (СКК). Насупрот Хрватској бановини, Српски културни клуб се оријентисао ка *Нацрту српских земаља* и окупљању расутог српског народа у својој националној држави. Максималистичка пројекција велике Србије требало је да парира "неоправдано увећаној великој Хрватској".

Превратнички импулс мотивисао је формирање "Конспирације" и задужење Боривоја Мирковића за организовање непоколебљиве превратничке групе. Формулисана је циљ тајне организације из 1938. у Београду (проф. др Слободан Јовановић, Драгиша Васић, Слобо-

дан Драшковић, Драгослав Старњаковић, Живојин Балугџић, Младен Жујовић и бивши "црнорукци" Антоније Антић и Велимир Велић), а то је било обарање кнеза Павла и Милана Стојадиновића! Практично усмерење било је на формирању конспиративних група, "петорки", у војсци. Међу њима су били и пучисти мајор Светислав Вохаска, мајор Рожђалевски, потпуковник Милош Б. Бранковић, капетан Михаило С. Костић, повезани с Мустафом Голубићем, Божином Симићем и другим ауторитетима међу "славним" превратницима.

Идеја о уклањању владајућих, који нису испуњавали интересе српске националне политике, придобила је бројне поклонице: генерала Петра Живковића, вођу Збора Димитрија Љотића, Друштво старих четника "Народна одбрана", Удружење резервних официра... и истакнуте појединце: Илију Трифуновића Бирчанина и Душана Дулета Димитријевића. Планери, потенцијални носиоци и подржаваоци имали су ослонац у Удруженој опозицији, Српској православној цркви и Синоду да остваре намеру новог намесништва, у коме би били краљица Марија, патријарх Варнава и други. Главна упориште британске политике за успостављање послушне владајуће гарнитуре било је у Земљорадничкој странци (са др Миланом Гавриловићем и Милошем Тупањанином), која је примала британску месечну субвенцију од 5.000 фунти. Мањи износ примали су "Народна одбрана", Самостална демократска странка (СДС), лист "Нова ријеч", Вјећеслав Вилдер – пан Вилдер, "Злодух Југославије" и "двадесетогодишњи агент чешке масонерије и Едуарда Бенеша".

Генерал Душан Симовић резимирао је у јуну 1941. рад тајних превратника, набројивши 15 покушаја државног удара. Био је поносан на двадесетседмомартовски државни удар и представљао се као вођа у тим дешавањима. Судећи по његовом понашању и кардиналним последицама, Милош Црњански га је назвао „кочоперним празноглавцем“.

ЛАЖНА ОБЕЋАЊА И РЕАЛНЕ ПРЕТЊЕ

Дочек кнеза Павла и кнегиње Олге у Загребу описиван је као величанствен. Британски конзул је известио да га је подсетио на освајање Париза краља Едварда VII током посете француској престоници 1904. године. Одато је посебно признање принцу регенту Павлу као првом покретачу акције за српско-хрватско споразумевање у време појачаних пожуа за распарчавањем "вештачке југословенске државне творевине".

Кембел је, пак, у писму Халифаксу видео перспективу те земље уколико буде имала времена и мира. Кнез Павле се усредсредило да јој обезбеди и време и мир. Био је првенствено окренут великим савезницима и суседима за остварење Балканског пакта, одбрамбеног савеза. ■

У следећем броју: ЗАТВАРАЊЕ КРУГА

КАЛЕНДАР

16. новембар 1914.

Започела Колубарска битка, једна од најславнијих епопеја српске војске у Првом светском рату. У њој је Прва српска армија, под командом генерала Живојина Мишића (који је после битке постао војвода), нанела тежак пораз аустроугарским трупама.

16. новембар 1952.

У Београду су почели дуго припремани разговори између југословенске војне делегације и НАТОа. На челу југословенске делегације били су Јосип Броз и генерал Пеко Дапчевић, док је делегацију НАТОа предводио амерички генерал Томас Хенди. Циљ разговора био је стварање базе за координацију између ЈНА и армија САД, Велике Британије и Француске. Било је речи и о америчким војним испорукама Југославији.

19. новембар 1912.

Српске трупе ушле у Битољ. Тиме је окончана једна од највећих битака у Првом балканском рату. Прва српска армија изгубила је 2.989 људи, док је из турских редова избачено око 13.600 војника и старешина.

20. новембар 1923.

У Новом Саду отпочела са радом прва домаћа фабрика авиона "Икарус". До Другог светског рата у Краљевини Југославији отворено је још пет фабрика авиона: "Рогожарски" у Београду, 1924; "Змај" у Земуну, 1927; "Бреге" у Краљеву, 1928; "Албатрос" у Сремској Митровици и "Утва" у Панчеву 1940. године.

28. новембар – 1. децембар 1943.

Одржана конференција у Техерану на којој су учествовала "велика тројица": Черчил, Рузвелт и Стаљин. Усаглашено је да штабови савезничких армија у будуће буду у тешкој вези и донети су планови о даљим ратним активностима. На Конференцији је одлучено да се пружи пуна подршка партизанској акцији у Југославији.

ШТАМПА

НАРОДНА АРМИЈА

ЗАВРШЕН ПАНЧЕВАЧКИ МОСТ

"На дан прве годишњице проглашења Републике панчевачки мост је свечано пуштен у саобраћај. На предлог маршала Тита усвојено је да се мост зове Мост Црвене армије." 30. новембар 1946.

FRONT

РОЂЕНДАН РЕПУБЛИКЕ

"На сутрашњи дан, пре тридесет и две године, кроз шум кише и хук водопада, у сутон, одјекнула је из Соколског дома у Јајцу Интернационала. Те ноћи је рођена наша Република." 28. новембар 1975.

ВОЈСКА

РАТ И МИР 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ ВЈ

"Срж успеха падобранаца треба тражити у златном троуглу балансирања нагона за самоодржање, у контролисању страха и размишљању које мора бити брзо и ефикасно." 19. новембар 1992.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ФОТО
АЛБУМ

Припреме за мотоциклистичку трку око Калемегдана, 1945. године

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

РУДНИЧАНИ КНЕЗУ МИЛАНУ ОБРЕНОВИЋУ

осле погибиле кнеза Михаила Обреновића 1868. године, на српски престо ступио је малолетни кнез Милан (рођен у Манастију 1854), унук Јеврема Обреновића, брата кнеза Милоша. До његовог пунолетства, 10. (22) августа 1872, одређено је Намесништво. Припреме за свечаност поводом кнежевог пунолетства почеле су још 1870. године. За протокол и естетски део свечаности били су задужени врсни уметници тога времена, дворски секретар и фотограф Анастас Јовановић, сликари Стева Тодоровић и Урош Кнежевић, који је био портретиста још на двору кнеза Александра Карађорђевића. Кнежевић је преко Димитрија Тирола, у Бечу, набављао свилу и друге материјале за израду заставе и декорацију двора.

На свечаност у београдској општини били су позвани представници општина из Кнежевине Србије и изасланици европских дворова. После свечаног дефилеа војске, кнез је у двору приредио пријем за представнике делегација који су му уручили пригодне дарове.

Грађани Рудничког округа поклонили су му веома луксузну заставу. Нацрт за њену израду и осликавање урадио је сликар Никола Марковић. Застава је необично великих димензија, са елементима војничке заставе из средине 19. века. Пошто је рађена посебним поводом, има и друге симболе којима је требало да се нагласе сјај и раскош, те значај и заслуге династије Обреновић.

Застава је израђена од свиле, а са обе стране вештом руком сликара и везиља успешно су комбиноване ове технике, те данас представља ре-

дак предмет примене уметничког занатства 19. века.

На предњој страни, на српској тробојници (уместо грба, што је уобичајено за војничке заставе), у медаљону је сликана сцена Таковског устанка. Кнез Милош, свештеник и народ приказани су са оружјем. Уз то, кнез је са развијеном тробојком и крстом на копљу. У позадини је чувени Таковски грм и кубе цркве. Медаљон је уоквирен у златовезне маслинове и хрестове гране које су "обложене" тракама на којима су извезени називи покрајина: Банат, Бачка, Хрватска, Славонија, Зета, Црна Го-

ра, Срем, Далмација, Стар. Србија, Херцеговина, Босна, Србија. То сведочи да су се дародавци надали да ће кнез Милан остварити започету идеју Балканског савеза и започети борбу против Турака.

Изнад медаљона су, у златовезу, ћирилична девиза, која се приписује кнезу Милошу: *ЕВО МЕНЕ, А ЕТО ВАМ ПАТА С ТУРЦИМА* и поклич *ЗА СЛАВУ*, а испод *И СЛОБОДУ СРПСКУ*. У два угла је грана с крином и натписом *ТАКОВО* и 1815.

Са друге стране, такође на тробојници, урађени су исти детаљи осим централног мотива где је насликана икона светог Андреја Првозваног, извезеном годином повратка Обреновића на престо 1858 и БЕОГРАД. На копљу су две траке, спојене у машну, на којима су везене хрестове и маслинове гране и посвета дародавца *НАРОД ОКРУГА РУДНИЧКОГ ПРЕДАЈЕ КНЕЗУ МИЛАНУ 10. АВГУСТ 1872*.

После Првог светског рата чувана је у Војнотехничком заводу у Крагујевцу до 1935. године, када је предата обновљеном Војном музеју у Београду. ■

Анђелија РАДОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

НЕУСПЕХ

Стрпети неуспех – прво је што мора свако да научи. Отворено говори: онај ко то не разуме, тај и није мушко. Опростите! Ни женско. Ради се, ако ћемо право – о кукавицама оба пола. Тим пре, сваки од нас мора једанпут да положи испит свог првог великог неуспеха. У част тог првог неуспеха овде се даје неколико утешних савета. Да, наравно, то је мучно: често, чак, ужасно: толико нада, толико напора и толико огорчења!

Дакле, прва ствар: не поклекнути у неуспеху; не кукумавчити; не састављати “дуги списак губитака”, и не мислити непрестано о њима. Оставимо зверима да лижу своје ране. Човек има један достојнији излаз: не признавати рану душе за своју. И то је – све.

Друго: не треба замишљати себе јединим несрећним чедом на белој свету; па свако је трпео неуспехе, и свако ће их искусити. Не треба, такође, замишљати да је тај неуспех био “фаталан” или “непоправљив”. Док је човек жив, све се може исправити, сваки неуспех могуће је и ваља претворити у успех; да, чак и сваки ружан поступак може и мора бити искупљен и исцеђен у ткању творачки покајаног духа.

Треће: не ваља да неуспех испадне “срамота”, посебно у туђим очима. Треба само замислити да ти из милион грла кличу; “Срамота! Срамота!” – па да се више никада не подигнеш на ноге. За оног ко је слободан од те тешкоће, неуспех не представља срамоту. У неуспеху човек осећа себе, наравно, положеним на плећа, као да је пао с планине, као да лежи онемоћан... Али, зато треба, што је могуће пре окончати са тим! Најближи успех те већ зове, ти га не можеш мимоићи.

Четврто: неуспех је – најбоља школа успеха. Са њим се треба односити као са предметом тренинга, као са неопходним каљењем; као са извором схватања и мудрости живота; као са путем поучавања, као са изазовом за нову борбу. Али, то значи да неуспех не треба предавати на расуђивање увређеним и разочараним осећањима, треба га примати уз помоћ воље и односити се према њему као према проблему воље, а уз помоћ спокојног истраживачког разума – као према проблему разума. Тада је пут према успеху прокрчен!

Реци себи, тврдо и одлучно: “Задатак је био постављен правилно; он је остао неиспуњен; треба га остварити; то је био само покушај; сада ћу се поново позабавити извршењем. На који начин бих то могао најбоље да урадим?”

Затим, треба о свему размишљати као да је у питању био туђ неуспех на којем се треба учити: “Откуда неуспех? Шта ми није достајало? Где сам радио неправилно? Можда сам био неопрезан или неодлучан? Можда сам се одвећ заносио, журио, поступао нетактично?” Треба се увек питати и одговарати тако као да је реч о добром пријатељу кога је, нажалост, постигао неуспех, и коме треба помоћи и рецију и делом. Треба загасити сопствену сујету и својевољност; треба изградити навику да спокојно подносимо своје недостатке и грешке (могуће, и сопствене грехе и пороке), и да се научимо смирењу; то је потребно да бисмо научили претварати неуспех не само у засебан предстојећи успех, него и – што је и важније – у могућности да ојачамо и облагородимо сопствен карактер.

Тада, нека се живот претвори и у непрекидан ланац неуспеха; у свакој несрећи, за сваког промашаја, победник ће подићи главу. Јер, у животу, одиста, постоји нешто више но прост животни успех. То је, управо – духовна победа над ситном јаловом погани у сопственој души!

Али, није ли таква победа – другостепена ствар у односу на ону коју смо непосредно замислили? Разуме се! Али, у животу често бива да у првозамишљеном “другостепеном делу” тек касније сазнаш оно главно. Хтели смо пробој према “успеху”, а открио се пут према победи, према духовном просветљењу. И сам победник ће, можда, тежити за сасвим друкчијим успесима него што су они које је у прилици до постигне. Можда он слави претходни неуспех као саставни део своје садашње среће.

Зато – нека ти је са срећом! Напред, и ка неуспеху!

Иван А. ИЉИН

Из књиге “Пред буктавим загонеткама Господњим”, Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15. – 30. новембра

Православни

16. новембар – Обновљење храма светог великомученика Георгија – Ђурђиц

21. новембар – **Сабор светог Архангела Михаила – Аранђеловдан**

24. новембар – Свети краљ Стефан Дечански – Мратиндан

26. новембар – Свети Јован Златоуст

27. новембар – Свети апостол Филип (Божихне покладе)

29. новембар – Свети апостол и јеванђелист Матеј

Римокатолички

20. новембар – **Крист Краљ** – последња недеља црквене године

27. новембар – **Прва недеља дочашћа** – почетак црквене године

СВЕТИ СТЕФАН ДЕЧАНСКИ

Свети мученик Стефан Дечански, краљ српски – свети Мрата, син је краља Милутина и отац цара Душана. По наређењу необавештеног оца био је ослепљен, а по наређењу лакомисленог сина, у старости удављен. При ослепљењу јавио му се свети Никола у храму на Овчем пољу и обећао да ће му вратити вид. Пет година провео је свети Стефан у Цариграду као заточеник у манастиру Сведржитеља (Пантократора). Својом мудрошћу и трпељивошћу, подвигом и благодушносту изазвао је дивљење и монаха и целог Цариграда. Када је прошло пет година, свети Никола чудотворно је вратио вид ослепелом краљу Стефану, који је одмах потом, из захвалности саградио храм Високи Дечани. Била је то једна од најлепших грађевина византијске уметности и средњовековне архитектуре на тлу српске државе. Свој век проживео је свети краљ српски Стефан као праведник и мученик и тако га скончао 1336. године. Са светим Савом и светим кнезом Лазаром свети Стефан чини тројство најмудријих, најпожртвованијих и најблагороднијих личности и светитеља које је дао српски народ.

САРА ГРБИЋ, КАРАТИСТКИЊА

КОРАК ДО ЦИЉА

Код мене се све некако дешавало веома брзо. Улазак из јуниорске у сениорску репрезентацију, па медаља на првом Европском првенству. Исто је било на следећем такмичењу, па поново...

Имала сам доста успеха, али оно што још нисам успела да освојим јесте злато на првенству Старог континента. Више је других места него првих, и то ме већ годинама мори, јер кад год освојим сребро имам утисак као да ништа нисам постигла.

У животу наше саговорнице Саре Грбић, једне од каратисткиња Србије и Црне Горе са највећим бројем трофеја, како је већ сама рекла, све је ишло веома брзо. Привучена древном јапанском борилачком вештином, лако је овладала њоме, што јој је донело бројне титуле, признања, путовања, самопоуздање које успех повлачи за собом и, на крају, срела је човека који је њеном животу дао посебан смисао – Вању Грбића. Упознала га је на свечаности одржаној поводом проглашења најбољег спортисте 2000. године, када је она изабрана за најбољу јуниорку, а он за најбољег сениора. Овај део можда и не звучи као брз док се не каже да су се венчали након само неколико месеци познанства, када је њој било свега двадесет година. Данас имају осамнаестомесечну кћеркицу Ину, која је рођена у Москви. Са само двадесет дана живота она се нашла у наручју родбине и пријатеља у Србији и Црној Гори, да би се убрзо потом са родитељима скрасила у Италији, где и данас све троје живе. Са таквим почетком, имајући на уму и генетску потку, живот мале девојчице већ сада се може одредити као брз. Али, кренимо редом...

– Почетак мог бављења спортом не разликује се много од почетака већине деце која се укључују у спортске секције у основној школи. Када је у мојој школи отворена секција за карате, коју је држао "Раднички", сестра, брат и ја одмах смо се уписали. Морам да признам да разлог није била љубав према том спорту, пошто је нас занимао спорт уопште, већ што је то тада била једина спортска секција у нашој школи. Чак су се у почетку вршњаци шалили на наш рачун, пошто су о каратеу знали онолико колико су видели у филмовима о Брусу Лију и Џекију Чену, а то није нимало наликовало на спорт којим би се бавиле девојчице.

– Прво смо Марта и ја шест година тренирале у “Радничком”, док се брат веома брзо преоријентисао на кошарку. Онда смо се пребациле у “Соко Штарк” зато што су тада у њему били бољи услови за тренирање, одласке на такмичења, а и клуб је представљао име у свету каратеа код нас. Након три године тренирања у том клубу прешла сам у “Дијамант” из Зрењанина. Тамо сам заиста била задовољна и читава прича о одласку из “Дијаманта” болна је тачка у мојој каријери. Суштина је у томе што ме, без обзира на медаље и титуле које сам освајала за тај клуб, у време када сам остала у другом стању и породила се, тренер потпуно заборавио. Како нисам особа која би некога вукла за рукав, када је дошло време да се вратим у карате, отишла сам у “Будућност”, где су ме оберучке примили.

Како то изгледа живети у Италији, обилазити родитеље и пријатеље у Београду и Новом Саду, тренирати за клуб из Подгорице и имати осамнаестомесечну девојчицу?

– Заиста звучи помало хаотично и компликовано, али када је реч о мом бављењу спортом, тренер Рајко Бујошевић ми у свему излази у сусрет и оставља простор да се сама организујем, знајући да ћу потпуно професионално одрадити свој део посла. Пошто моја сестра живи у Подгорици, одласке у тај град искористим за тренирање и дружење са њом, а она ми помаже и око чувања Ине. Да се у нашем каратеу потписују неки озбиљнији и значајнији уговори, вероватно бих морала да боравим у Подгорици. Пошто није тако, углавном тренирам у Латини, градићу недалеко од Рима, где већ другу годину живимо. Тамо сама радим у теретани у којој и Вања тренира, а када ми је потребан спаринг-партнер долазим у Подгорицу или Београд.

Дужа пауза коју си направила у каријери, због трудноће и порођаја, није много утицала на квалитет твојих спортских наступа. Како је изгледао повратак на борилишта?

– Почела сам тренирати осам месеци после порођаја, пошто су ми саветовали да не пренаглим са почетком. Морам да признам да ми је тада било прилично тешко, пошто сам, с једне

Прво смо увежбавали кате, што нам је с временом досадило, али касније, када су уведене борбе, уз упорност нашег тренера који нас је бодрио, био је то довољан подстрек да сестра Марта и ја наставимо даље, да не одустанемо. Потом сам добила и прве медаље. Оне су ми дале нову снагу за све веће напоре који су долазили са напредовањем у спорту. На крају ме ништа друго није занимало осим каратеа, мада сам га заволела на прави начин тек када сам ушла у сениорску репрезентацију. Сваком ко се бави спортом сан је да уђе у репрезентацију. Када сам то постигла, јасно сам могла да видим себе даље у том спорту.

Како је изгледао твој пут од “Радничког” до “Будућности” из Подгорице, клуба за који данас тренираш? Доста се причало о разлозима преласка у тај клуб.

Породица као инспирација – Грбићи на Калемегдану

стране, жарко желела да се вратим у спорт, док сам, с друге стране, чезнула да сваки тренутак проведем са Ином. Први пут смо се растале када је она имала једанаест и по месеци, на четири дана, и тада сам хтела да пукнем од чежње.

Ипак си на Првенству Србије и Црне Горе, првом такмичењу на коме си учествовала после повратка, освојила злато у својој категорији и бронзу у апсолутној?

– На том такмичењу имала сам трему какву раније нисам осећала, као да се никада нисам такмичила. Самим тим више ми је значио успех који сам постигла, јер ми је улио неопходно самопоуздање, тако да сам на Медитеранском првенству, које је одржано касније, била трећа. Онда ми се догодило нешто што ми ни дан данас нико није разјаснио, а на чему ћу инсистирати. Наиме, после три месеца припремања за Европско првенство, само дан пред почетак такмичења сазнала сам да нећу наступити за репрезентацију. Да нисам стекла одређени статус у овом спорту, можда бих прешла преко свега. Овако ћу кад-тад захтевати да ми се објасни који је разлог за то што се догодило, нарочито када премотам филм уназад и сетим се колико пута нисам била са својим дететом да бих се што боље припремила за то такмичење. Пошто су ту, очигледно, превагнули неки други разлози, који немају везе са спортом, настојаћу да се то рашчисти. Све се то десило после мог преласка у “Будућност”. Сујете и ко зна чега још има у свим спортовима, али мени се први пут десило да због тога страдам, и то ме погодило.

Једно време си живела у Јапану, колеџци каратеа. Какво искуство носиш из те земље?

– Тамо сам се први пут сусрела са једним специфичним, наслеђеним приступом тренингу, који Јапанци не желе да мењају ни по коју цену. Рекла бих да су фанатични када је о традицији реч, иако се карате доста изменио у односу на оно што је био у та древна времена. Постао је занимљивији и допадљивији за публику, све је убрзано и лепо за око. Док у нашем каратеу тренинг траје највише сат и по, пошто борбе трају по два минута, у Јапану тренинг траје три сата, и то ударничким темпом. Чини ми се да је то претерано. Са друге стране, оно што бисмо могли да научимо од њих јесте велика пожртвованост. Иако губе са 2:0, они ће да изгоре у борби до истека другог минута. Можда би нека комбинација нашег и њиховог начина рада представљала идеалан спој.

Какво је твоје виђење наше Карате репрезентације?

– Пре моје генерације у нашем женском каратеу било је само једно неприкосновено име – Тања Петровић, која је освајала медаље. После ње је дошла моја генерација. У њој свака од нас има нешто своје, другачије од оне претходне, и захваљујући томе може да узме медаљу, док смо екипно скоро на сваком такмичењу освајале медаљу. Тако смо и почеле, као најмлађа екипа у историји европских првенстава која је узела одличје.

По мом мишљењу, основни проблем у нашој репрезентацији јесте у томе што се никада не зна тачан план и програм рада, као што је то у другим земљама, где спортисти, захваљујући доброј организацији, могу да се посвете студирању, док смо ми вечити студенти који свуда са собом носе књиге и – на томе најчешће остајемо. О материјалној ситуацији сувишно је и говорити, пошто је општепознато да су код нас индивидуални спортови у запању. Ми не можемо да се сакупимо сви у истој опреми, зову нас *Бенетон репрезентацијом*, а камоли нешто више – али навијамо сви једни за друге. ■

Сања САВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Са Гораном Чегаром о УТРЦИ СА

Први пут ове године Војска Србије и Црне Горе имала је свог представника на Светском војном првенству у маратону у Венецији, десетара по уговору Горана Чегара, актуелног државног првака у маратону, који је у војној конкуренцији заузео врло добро 21. место

Био је то Горану четврти маратон на коме је учествовао у кратком периоду, а шести у овој години. Наиме, 11. септембра изненадио је многе у Поречу када је у конкуренцији такмичара, међу којима су неки учествовали и на олимпијским играма, заузео треће место. После тога трчао је у Истанбулу на Балканском првенству у маратону где је био шести, па у Загребу 14. По повратку из Венеције трчао је и у Подгорици где је и окончао успешну такмичарску сезону.

Очекивао је да на Светском војном првенству заузме “златну средину”, како је и било, али и да буде бржи од истрчаних 2.39.35. Међутим, имајући у виду да су припреме за учешће на том такмичењу, те обезбеђење опреме и свега осталог што је неопходно да би један маратонац стигао до циља (исхрана, витамини и др.), препуштени моћима његове јаке жеље да се такмичи и доброј вољи спонзора, постигнуто време је више него задовољавајуће. Тим пре када се зна да је од педесе-

Крају једне успешне сезоне А ВРЕМЕНОМ

Да је то заиста тако показао је и његов организам који се почетком године нашао у стању тешке анемије. После претрчаних 2.800 километара за три месеца тренинга, а без адекватне исхране, организам је попустио. Ипак, воља и жеља да оправда време које је током зиме добио за тренинг били су ја-

так такмичара из Катара, Италије, Бразила, Марока, Шпаније и још петнаестак држава у којима се много више пажње придаје војном спорту, само њих тридесетак ушло у циљ. На Венецијанском маратону учествовало је око 7.500 такмичара, а Горан је заузео 70. место.

Учешће на Светском војном првенству представљало је круну Горанових овогодишњих спортских наступа. Ово такмичење било је и добра прилика да се реално сагледа слика о томе где се наша земља налази у односу на светску војну маратонску конкуренцију. Све то има значаја када се има у виду да се 2007. године одржавају Светске војне игре у Индији где би, уз квалитетан рад који већ сада треба да отпочне, наши маратонци могли да уђу у конкуренцију за неки значајнији пласман. Дакле, потенцијала има, али не и много тога другог што условљава да се квалитет и покаже резултатом. Узмимо пример јунака наше приче.

Подршка коју Горан Чегар као првак државе у маратону добија од ВСЦГ, за коју и у име које наступа на разним такмичењима у земљи и иностранству и промовише је, више је него симболична. У његовој матичној јединици из Сомбора помажу колико је то у њиховој моћи, али без институционалних решења и најбоља воља није довољна. Пошто претпостављамо да ће надлежни на све критике третмана једног од тренутно најуспешнијих спортиста у Војсци, који од своје десетарске плате издваја за професионално бављење спортом у коме је, судећи по резултатима, прилично успешан – оправдање вероватно наћи у недостатку новца, питамо се и да ли је могуће да бар време које му је потребно за припреме добије без већих проблема.

– Професионални рад у спорту изискује да се два пута дневно систематски тренира по четири сата, а ја све више осећам да не могу да постигнем тај темпо поред редовних обавеза – каже Горан Чегар.

чи од њега самог, па је иако још недовољно опорављен постао првак државе. Ту медаљу, као и освојено треће место на Регионалном војном првенству, посветио је управо свом радном колективу и Војсци Србије и Црне Горе.

– У развоју спорта у војсци неопходно је уложити јако пуно енергије. И сам сам спреман да томе допринесем колико могу, иако је моја будућност у Војсци као војника по уговору неизвесна. Волео бих да се активирам, али за то је потребно више од моје жеље.

Наредни период ће вероватно бити прекретница у мојој каријери јер се овом растрзаношћу не може ништа постићи. Професионалан приступ било ком послу подразумева сто одсто посвећености, па тако и маратону. Код мене постоје жеља за успехом и “здрави темељи” на које он може да се надогради, али је потребно да даље идемо заједно.

Живим за спорт и све што имам улажем у њега са жељом да једног дана учествујем на олимпијским играма, што са адекватним радом и улагањима није нереално. Претпостављам да ту треба да буде и интерес Војске. За крај децембра и почетак јануара добио сам позив из Кеније да учествујем у атлетском кампу који тамо организују, што би могао одлично да искористим да се припремим за балканско и регионално војно првенство, која нас очекују у априлу. Основна препрека за тај одлазак на црни континент јесте, поново, недостатак времена, и тако се враћамо на почетак приче – истиче наш саговорник додајући да верује да у животу свако добија оно што заслужи па је тако и његов овогодишњи успех био заслужен.

Горан Чегар има 28 година. Најбољи резултати у маратону се постижу између 30. и 35. године живота. С тим у вези, надамо се да ће Војска препознати свој интерес у актуелном прваку државе у маратону пре него што то учини неко други. ■

С. САВИЋ

ПОТПУКОВНИК СВЕТИСЛАВ ПАВЛОВИЋ

НА МАРАТОНУ МИРА

У данашње време, када се многи жале да су уморни од живота, потпуковник Светислав Павловић један је од оних које одликује виталност, до мере која уме да зачуди – и да задиви

Једни део дана потпуковник Светислав Павловић проводи на дужности начелника Реперата за морал у 246. бригади АБХО у Крушевцу. Али и после завршетка радног времена он остаје активан. Учествује у раду крушевачке подружнице Друштва југословенско-македонског пријатељства и редовно присуствује различитим мировњачким акцијама које се организују у граду на Расини. Спорт је стална одредница у животу тог официра који је зашао у педесету и, како каже, у бављењу физичком активношћу пронашао је прави еликсир којим побеђује животне проблеме. Дугогодишњи је члан Планинарско-смучарског друштва “Јастребац”, а трчање је с временом постало његова омиљена спортска дисциплина, без које не би могао себе да замисли, па тако више пута недељно истрчи 10 до 15 километара.

Своје склоности потпуковник Павловић је на најбољи начин концентрисао и усмерио их на учешће у овогодишњем “Маратону мира”, који су организовали Управа за спорт Министарства просвете и спорта Републике Србије и Атлетски клуб “Маратон мира – Видовдан 99”. Група од 12 до 15 атлетичара, у својеврсној хуманитарно-меморијалној мисији, претрчала је седму годину заредом релацију од Новог Сада до Солуна.

Потпуковник Павловић био је први професионални припадник Војске Србије и Црне Горе који је трчао на “Маратону мира”. Поред тога, он је био и једини аматер међу овогодишњим учесницима те међународне спортске манифестације, јер су сви остали атлетичари из наше земље, Републике Српске и Бугарске, бар једном током спортске каријере истрчали маратон.

Старт “Маратона мира”, чији је мото “Трчимо за мир на Балкану, за радостан осмех деце”, био је на Кеју жртва фашизма у Новом Саду. Одатле је маратонце пут водио до Земуна, где им је у Дому Ваздухопловства приређен пријем. Даље су трчали преко Београда, што је због велике врућине и гужве била најтежа деоница, до Карађорђевог родног места Вишевца код Крагујевца. Из крагујевачких Шумарица, спомен-комплекса стрељанима 1941. године, преко Варварина, Лесковца и Скопља стигли су до циља, који је био на Српском војничком гробљу на Зејтинлику у Солуну.

Маратон није имао такмичарско обележје. Циљ је био подсећање јавност на многа стратишта на којима су балкански народи у прошлости страдали и послати поруку да се такве несреће не смеју поновити. Трчало се 20 до 30 километара дневно, уз краћа задржавања у успутним градовима. Спортисте је у Солуну најбоље угостио бивши играч “Црвене звезде” Душко Галевић, на чијем је терену за мали фудбал – “Малој Маракани” одиграна пријатељска утакмица СЦГ и Бугарске. Били су гости и многих грчких институција. После повратка у Крушевац, потпуковник Павловић је, како каже, имао много разлога за задовољство. Успео је да да свој допринос још једној хуманитарној акцији, а од колега које су га истрчиле са дозом неверице примио је најискреније честитке. ■

Александар АНТИЋ

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ
ВОЈСКЕ СЦГ У

2005.
ОЧЕКИВАЊА

У години која нам је на измаку, и поред свеопште беспарице у нашим оружаним снагама, војном спорту је полако почело да се приступа онако како је то неопходно да би физичка активност у војсци добила значајније место. Конкретније говорећи, чињеница да су планиране активности наших војних спортиста на такмичењима организованим под окриљем Међународног савета за војне спортове (CISM) у овој години, а која се финансирају из буџета, остварене готово у потпуности, (што је неопходно за развој војног спорта и спортиста) даје нам за право да можемо очекивати јаку конкуренцију на избору за спортисту године ВСЦГ у 2005. години.

За назив спортисте године ВСЦГ могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци, студенти Војне академије, ученици војних школа, војници по уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе, чији чланови треба да припадају некој од наведених категорија. Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

У тексту предлога треба навести кратку биографију спортисте, односно екипе, образложење с тачно наведеним резултатима оствареним у 2005. години и обавезно послати фотографију (портрет предложеног кандидата, односно групни снимак предложене екипе). Жири ће размотрити све кандидатуре које су потпуне и у складу с пропозицијама одредити се за прва три појединца и исти број екипа.

Ваше предлоге можете слати до 30. децембра. ■

С. С.

Војне пензије у Црној Гори КАКО ДАЉЕ

Финансирање војних пензија за кориснике који живе на територији Црне Горе још није системски и практично решено, упркос томе што финансирање система одбране, по члану 18. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, обезбеђују државе чланице из буџета, сразмерно делу система који се налази на територији чланице. Наиме, у буџету Црне Горе за 2004. и 2005. годину нису утврђена новчана средства за финансирање војних пензија за кориснике на њеној територији.

Ради превазилажења насталог проблема претходни министар одбране одлучио је да се корисницима војних пензија на територији Црне Горе пензије исплаћују на терет ванбуџетских средстава – из доприноса Фонда за социјално осигурање војних осигураника (Фонд за СОВО), а да се та средства надокнаде из Фонда за реформу система одбране СЦГ. На тај начин до сада су исплаћене пензије закључно са августом текуће године, али средства нису рефундирана, иако је Фонд за реформу система одбране СЦГ наплатио одређена средства од продате имовине на територији Црне Горе.

Због чињенице да новац већ дужи период није уплаћиван, ванбуџетска средства Фонда за СОВО у потпуности су утрошена, и од 1. септембра 2005. не постоји могућност даљег финансирања пензија за кориснике на територији Црне Горе.

Такође, већ дуже време војне пензије нису усклађиване са важећим прописима и мање су за око 200 одсто од прописаног нивоа, што указује на тежину материјалног положаја војних пензионера.

С обзиром на то да је овакво стање неодрживо и да захтева хитно решавање, уз учешће свих надлежних институција државне заједнице Србија и Црна Гора, на недавно одржаном Колегијуму министра одбране закључено је да се предлог мера за решавање наведеног проблема достави Савету министара државне заједнице Србија и Црна Гора за разматрање на првој наредној седници.

БЕЛГИЈСКА ФРЕГАТА У КОТОРСКОЈ ЛУЦИ

Током вишедневне посете фрегате "Westdiep" (F-911) Морнарице Краљевине Белгије луци Котор организоване су бројне активности у граду и на нашој фрегати Котор, те Школском броду Јадран у тиватској луци.

Делегација, у којој су били командант брода капетан фрегате Carlos Rijekaert, изасланик одбране Белгије у СЦГ Bruno Vanden Steene и три официра, посетила је општину Котор.

Коктелу који је уприличен на белгијском броду присуствовали су и командант Морнарице ВСЦГ контраадмирал Драган Самарчић и његов замјеник капетан бојног брода Рајко Булатовић, са супругама.

Другог дана боравка фрегате "Westdiep" у акваторији луке Котор изведена је вјежба "Одбрана брода од напада терориста са мора", коју су пратили представници Морнарице ВСЦГ и МУП-а Црне Горе.

Гости из Белгије посетили су и нашу РФ 34 Котор и Школски брод Јадран, а последњег дана боравка обишли су древни град Пераст и острво Госпа од Шкрпјела.

З. ЦВЕТКОВИЋ

ОДБРАНА

НАРУЧБЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин ОДБРАНА до краја 2005. године (шест бројева), по претплатној цени од 540 динара.

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред. Наручбеницу и уплатницу слати на адресу:

НИЦ „Војска“, Катанићева 15, 11002 Београд.

Рекламацију због неуручења пошиљке примамо у року од 30 дана.

У случају спора надлежан је Други општински суд у Београду.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон: _____

Место и број поште _____

Потпис наручиоца _____

ВОЈНА
ТУРИСТИЧКА
АГЕНЦИЈА
БЕОГРАД
Ресавска 34/А

ПРОДАЈА ТУРИСТИЧКИХ АРАНЖМАНА

у војним одмаралиштима:

- "Тара", Бајина Башта;
- "Врњачка Бања", Врњачка Бања;
- "Моровић", Моровић.

Продаја почиње од 15. новембра 2005.

Припадници Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе информације о ценама, условима продаје и резервацијама могу добити у Војној туристичкој агенцији – Београд. Телефони 011/636-535, 3201-887, 3203-342 и факс 011/3616-155.

На релацији Београд–Тара–Београд биће организован превоз аутобусом.

ПОКЛОНИЧКО ПУТОВАЊЕ

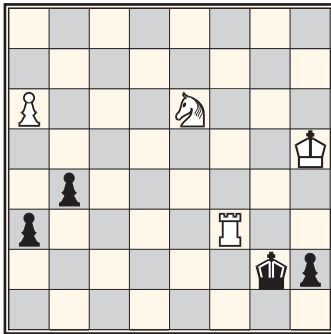
Припадници Министарства одбране и ВСЦГ који су заинтересовани за путовање у Јерусалим и поклоњење гробу Господњем у Светој Земљи могу се пријавити организатору Хази Ристи Пурићу, цивилном лицу са Аеродрома "Батајница" на телефоне: 011/3106-168 и 064/1363-658. Број путника је ограничен.

СТУДИЈА

Т. Умнов, 1987.

Бели: Кх5, Тф3, Се6, а3
Црни: Кг2, а3, б4, х2
Бели на потезу.

1.Кг4 х1Д2 2.Сф4 Кг1 3.Сх3 Дх3
4.Кх3 а2 5.Тг3 Кх1 6.Та3 ба3 7.а7
а1Д 8.а8Д Кг1 9.Дг2
1:0

РЕКЛИ СУ...

Тамо где се поштује шах,
цела нација мисли.

М. Михалчишин

ГЕНЕРАЛОВА
УДОВИЦА

Сматра се да четврти светски шампион Александар Аљехин, иначе син "маршала племства" и члана руске Думе, није много држао до жена. Променио их је четири, а једна од њих била је Надежда Васиљевна, удовица једног руског генерала. Била је тридесет година старија од Аљехина.

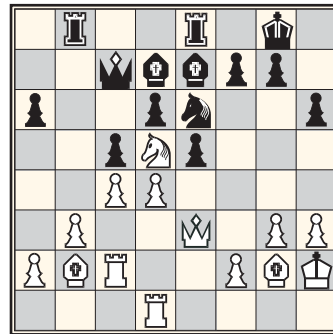
МАШИНА
НЕ ГРЕШИ!Адамс – Хидра (компјутер)
Лондон, 2005.

1.е4 ц5 2.Сц3 е6 3.Сф3 Сц6
4.д4 цд4 5.Сд4 Дц7 6.г3 аб 7.Лг2
дб 8.Сц6 бцб

Немилосрдна "Хидра чес компјутер" на мртво је испребијала једног од водећих велемајстора данашњице! У мечу од шест партија за награду од 150.000 долара Енглез је постигао само један једини реми, а осталих пет изгубио. Ми приказујемо управо ту једину реми-партију, која је показала да бели најмање

ризикује у Сицилијанској одбрани потезом 2.Сц3, који је овде примењен.

9. 0-0 Сф6 10.Са4 е5 11.ц4
Ле7 12.Ле3 Ле6 13.Тц1 0-0 14.б3
Дб7 15.Де2 Тфе8 16.х3 Таб8
17.Тфд1 Лф8 18.Кх2 х6 19.Тц2 Ле7
20.Лц1 Дц7 21.Лб2 Сд7 22.Лц3
Сф8 23.Де3 ц5 24.Лб2 Лд7
25.Сц3 Се6 26.Сд5

Бели: Кх2, Де3, Тц2, Тд1, Лб2, Лг2,
Сд5, а2, б3, ц4, е4, ф2, г3, х3
Црни: Кг8, Дц7, Тб8, Те8, Лд7, Ле7,
Се6, аб, ц5, дб, е5, ф7, г7, хб

26...Дд8 27.ф4 Сд4 28.Тф2
Лцб 29.фе5 де5 30.Лд4 цд4
31.Дф3 Тф8 32.Дх5 ф6 33.х4 Ле8

34.Дф3 Лф7 35.Лх3 Тб7 36.х5 а5
37.Кг2 Де8 38.Лг4 Лц5 39.Тх1 Дц6
40.Тб2 Тф6 41.Лф5 Кх8 42.Тхб1
Де8 43.г4 Дцб 44.Дд3 Лг8 45.Дд1
Да6 46.Тд2 а4 47.Тдб2 Да8 48.Кх2
Лф7 49.Кг2 Лф8 50.Кх2 Ле8

Реми у 65. потезу.

ЦИТАТИ

Шах није само спорт, он човека прави мудријим и оштроумнијим, помаже му у објективној оцени ситуације, рачунајући неколико потеза унапред и, што је најважније, формира његов карактер.

Владимир Путин, на отварању светског шампионата ФИДЕ у Москви 2001. године.

КОБНО ПЛАНИНАРЕЊЕ

Јулиус Перлис (1880-1913), по занимању адвокат, био је солидан бечки мајстор пољског порекла. Каријера му је прекинута за време планинарења на Алпима, када је после једне несреће изгубио живот.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17										18						
19						20				21						
22						23				24						
25					26								27			
28				29				30			31	32				
33								34							35	36
37	38								39							
40						41	42			43			44			
45				46								47				
48								49			50					
51								52			53					
54								55								

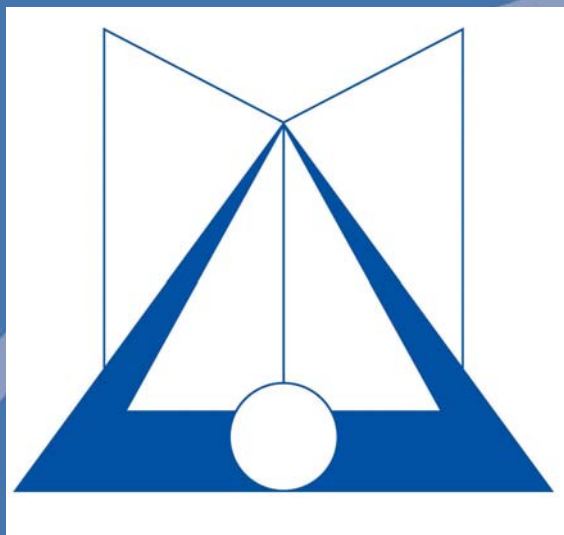
Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Исцрпљеност, сусталост, 18. Један од вођа Октобарске револуције, страдао у Стаљиновим чисткама, 19. Наивна уметност, 20. Тор, 21. Очађавити, огаравити, 22. Бундева, тиква, 23. Ћоравач, ћора, 24. Лек против болести вожње, 25. Врста минерала (по Еви), 26. Радозналост, 27. Палестинска ослободилачка организација (скр.), 28. Место близу Новог Сада, 29. Раставна свеза, илити, 30. Академија за ликовне уметности (скр.), 32. Инсект с рилицом, риличар, 33. Рођаци, 34. Изумети, пронаћи, 38. Десна рука, 39. Присталица аријанизма, 40. Агонија, хропац, 42. Име француске глумице Жирардо, 43. Врста грубог сукна, 44. Удови (краћа множина), 45. Слово грчког алфабета, 46. Израз који се употребљава када се прекида набрајање, 47. Стрниште, 48. Образован, 49. Крпе, дроњци, 50. Малопре (нар.), 51. Зовнути, 52. Рибарска мрежа, 53. Руско мушко име, Василиј, 54. Лице против кога се тражи стављање забране, 55. Други назив за Борнео.

УСПРАВНО:

1. Студентска књижица, 2. Од користи, заухар, 3. Генијални српски сликар, 4. Бивши енглески атлетичар, Стив, 5. Водени лускар, 6. Ноћобдије, 7. Дрвени дувачки музички инструмент, 8. Врста, раса, 9. Мушко име, 10. Дадиље, гувернанте, 11. Врста огрева, 12. Квар, штета, бродолом, 13. Делови хектара, 14. Стање оног што је расплинато, 15. Најстарији превод Библије на латински језик, 16. Нинослав одмила, 23. Град у Моравској, Готвалдово, 24. Која је боје лимуна, 26. Научни завод, 27. Женско име, Италина, 29. Дедер!, 30. Мушко име, Исак, Изак, 31. Монарси, 32. Водене животиње, 34. Ескимска блуза с капуљачом, 35. Један од назива за Јадранско море, 36. Који је од цинка, цинкан, 37. Без (итал.); такође и: женско име, 38. Сјајна звезда у сазвежђу Орла, 39. Идилично стање, 41. Отац одмила, 42. Један од Сократових тужилаца, 43. Корално острво, 44. Пребивалиште, 46. Енглеки фудбалер, Пол, 47. Показна заменица, та.

**ДИРЕКЦИЈА
ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ
011/3203-252**

ул. Кнеза Милоша 33, 11000 Београд

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - БЕОГРАД
011/3000-169**

ул. Мајке Југовића 19, 11000 Београд

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - НОВИ САД
021/528-440**

ул. Футошка бр. 26, 21000 Нови Сад

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - НИШ
018/522-892**

Клуб Војске, 18000 Ниш

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - ПОДГОРИЦА
081/244-770**

ул. V Пролетерске бр.4, 81000 Подгорица

ЗАТО ШТО ЈЕ БУДУЋНОСТ ВАЖНА

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

**ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ПРИ ФАКУЛТЕТУ ОРГАНИЗАЦИОНИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

ТЕЛ. 011/ 39-50-891

ул. Јове Илића 154, 11000 Београд

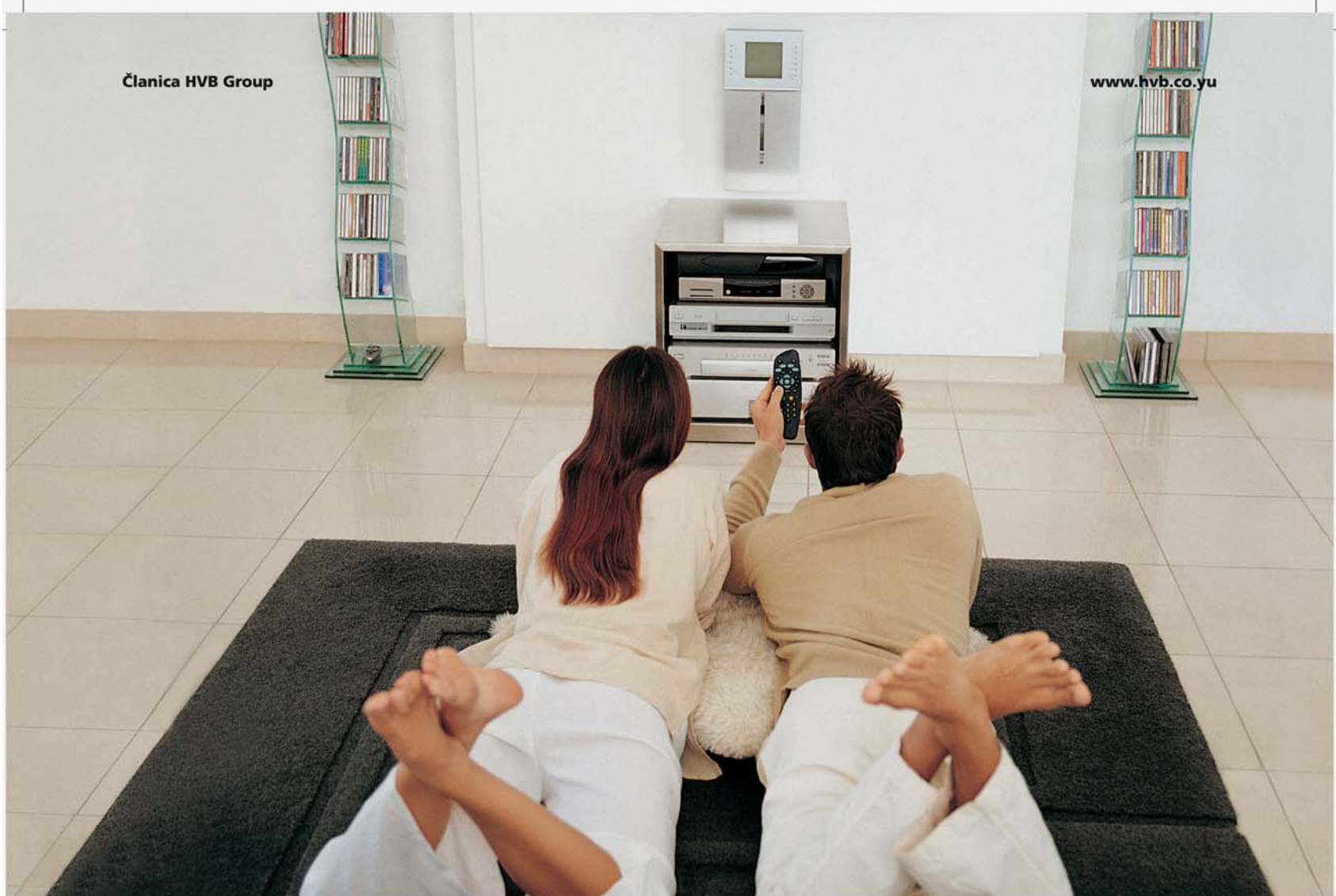

**ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ПРИ
МАШИНСКОМ ФАКУЛТЕТУ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ**

ТЕЛ. 018/500-661; 500-662

ул. Александра Медведова 14
18000 Ниш

**Конкурс за преквалификацију
СТАЛНО ЈЕ ОБЈАВЉЕН**

Dugoročni keš kredit

Konačno savršena slika i zvuk. Uz Dugoročni keš kredit HVB Banke opremamo naš životni prostor baš onako kako smo zamislili. Sledeća na redu je garnitura.

SPECIJALNA PONUDA: HVB Banka nudi svim zaposlenima u Vojsci SCG **Dugoročni keš kredit +** pod posebnim, vantržišnim uslovima - bez učešća, depozita i žiranta, uz rok otplate do 6 godina i iznos kredita do 5.000 EUR!

- Nominalna kamatna stopa: 11%
- Efektivna kamatna stopa: 12,01-12,08%

Za sve dodatne informacije pozovite info telefon 011 320 45 90 ili nas posetite u nekoj od filijala HVB Banke širom Srbije.

Koja se banka uklapa u vaš život?

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trg Nikole Pašića 10 | Trčanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Knekinje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Požarevac** | Tabačka čaršija 13 | **Smederevo** | Karađorđeva 5-7 | **Sombor** | Stuparski put 6 | **Subotica** | Ivana Gorana Kovačića 3 | Branislava Nušića 23 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1